

Татар телендә гомуми белем бирү оешмаларының IX сыйныф укучыларына ТАТАР ТЕЛЕННӘН бердәм республика тесты

КОД 21

Эшне башкару өчен күрсәтмә

Татар телендә төп гомуми белем мәктәпләренең 9 нчы сыйныфын тәмамлаучы укучылар өчен татар теленнән үткәрелә торган бердәм республика тестына 2 сәгать 30 минут (150 минут) вакыт бирелә. Тест биремнәре 3 бүлектән тора.

Беренче бүлек 1 биремнән гыйбарәт. 2 тапкыр **тыңланган** текстның кыскача эчтәлеген (изложение) махсус калдырылган юлларда языла. Тест үтү вакытында, ул 2 нче номерлы җавап бланкында эшләнә.

Икенче бүлек укучылар **үзләре укыган** текстка нигезләнеп башкарыла. Ул 9 биремнән (2 – 10) тора.

2 – 3 нче биремнәренң җавапларын, тәкъдим ителгән 4 варианттан бер дөрес җавапны сайлап, махсус калдырылган буш юлларга, ә бердәм республика тесты үткәндә, 1 нче номерлы җавап бланкына бер цифр белән язарга кирәк.

4 – 10 нчы биремнәргә җаваплар кулланманың күрсәтелгән урыннарына сүз (сүзтәзмә) яки цифрлар белән языла, ә тест үтү вакытында, җавап башта текстта күрсәтелә, аннан 1 нче номерлы бланкка буш ара калдырмыйча, тыныш билгеләрсез, башка өстәмә символларсыз күчәрәп алына. Һәр хәреф һәм сан аерым шакмакка языла. Ялгышкан очракта, аны пөхтә итеп сызып, янына дөрес җавапны язарга кирәк.

Өченче бүлектәге биремне укучылар 2 нче бүлектәге эшләргә үтү өчен укыган текст буенча башкаралар. Эшли башлаганчы, тәкъдим ителгән (11.1, 11.2) биремнәренң берсен сайларга һәм, үз фикереңне дәлилләп, эзлекле рәвештә киңәйтелгән җавап бирү кирәк.

Имтиханда орфографик сүзлекләрдән файдаланырга рөхсәт ителә.

Биремнәргә эшләгәндә, караламадан файдаланырга мөмкин, әмма андагы язулар имтихан эшенә билгә куйганда исәпкә алынмый.

Биремнәргә тәкъдим ителгән эзлеклелектә үтәргә киңәш ителә. Җавап бирергә авырсынган бирем очраса, аны калдырып, башкаларын эшли торырга мөмкин. Вакыт кала икән, аларны яңадан уйлап, эшлөп карарга мөмкинлек туа.

Үтәлгән биремнәр өчен куелган баллар бергә кушыла. Мөмкин кадәр күбрәк биремгә дөрес җавап биреп, югарырак балл җыярга тырышыгыз.

Сезгә уңышлар телибез!

1 нче вариант

Сәләхова Зөлфирә Үрнәковна, Нәжипова Тәнзилә Марс кызы,
*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 5 нче гимназия»
муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең
югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучылары*

I бүлек

Текстны тыңлагыз һәм 1 нче биремне 2 нче номерлы җаваплар бланкында эшләгез. Башта биремнең номерын, аннары изложение текстын языгыз.

1. Текстны тыңлагыз һәм кыска изложение языгыз. Тыкстны тыңлагач, микротемаларны билгеләгез. Тулы текстның һәм андагы микротемаларның төп эчтәлеген бирергә кирәклеген истә тотып эшләгез. Изложениенең күләме **50 сүздән** ким булмаса тиеш. Изложениене чиста һәм танырлык итеп языгыз.

II бүлек

Текстны укыгыз һәм 2 – 10 нчы биремнәрне үтәгез.

Кәгазь чәчкә һәм бакча чәчкәсе

1) Шулай берзаман кәгазьләрдән ясалган чәчкә белән хуш исле Бакча чәчкәсе сөйләшәләр икән. 2) Кәгазь чәчкә — тәрәзә төбөндәге бәллүр вазада, ә Бакча чәчкәсе тәрәзә каршында — бакчада үскән, ди. 3) Алар үзара бәхәсләшеп тә алалар: кем яхшырак та, кем матуррак?

4) Бакча чәчкәсе, көз җиткәч, орлыкларын тирә-юньгә очырган. 5) Көзгә җилләр исүгә, аның сабаклары, яфраклары кипкән. 6) Моңы күреп, Кәгазь чәчкә бик масаеп әйткән аңа:

— Бакча чәчкәсе, синең гомерең бик кыска, ә мин мин — мәңгелек!

— Вакыт күрсәтер, душтым. 9) Сине зиннәтле вазага кеше утыртып куя да, шунда тик торасың. 10) Ә мин бакчада яшим. 11) Сабагымны, яфракларымны җил иркәли. 12) Гомерем кыска булса да, мәңгә яшим, — дигән Бакча чәчкәсе.

13) Тиздән кар яуды. 14) Бозлы тәрәзәдән Кәгазь чәчкә Бакча чәчкәсен тапмады. 15) Ул яз җиткәннен сизми дә калды. 16) Беркөнне тәрәзәдән караса, үз күзләренә үзе ышанмады: ямь-яшел яфраклы Бакча чәчкәсе, көлә-көлә, җилдә тибрәлә.

17) — Сәлам, Кәгазь чәчкә. 18) Сагынып беткәнсеңдер инде мине.

19) — Сәлам... — дип, көчкә генә әйтә алды Кәгазь чәчкә. 20) Ул тузан кунган, кояшта төсә уңган яфракларын, шәлперәеп төшкән чәчәген күрсәтмәскә теләп, бәллүр вазадан идәнгә сикереп төште. (Нәкыйп Каштаннан)

2 – 10 биремнәрнең җавабы сүз яки өйфр булырга мөмкин. Башта җавапны

текстта күрсәтегез, соңыннан 1 нче номерлы бланкка буш ара калдырмыйча, тыныш билгеләрсез, башка өстәмә символларсыз күчереп алыгыз. Һәр хәрефне һәм санны, бланктагы үрнәктә күрсәтелгәнчә, аерым шакмакка языгыз.

2. ирен гармониясенә буйсынган сүз кулланылган жөмләне күрсәтегез.

1. Алар үзара бәхәсләшеп тә алалар: кем яхшырак та, кем матуррак?
2. Тиздән кар яуды.
3. Бозлы тәрәздән Кәгазь чәчкә Бакча чәчкәсен тапмады.
4. Сагынып беткәнсеңдер инде мине.

Жавап: _____

3. күчерелмә мәгънәле сүз кулланылган жөмләне күрсәтегез.

1. Алар үзара бәхәсләшеп тә алалар: кем яхшырак та, кем матуррак?
2. Көзгә жилләр исүгә, аның сабаклары, яфраклары кипкән.
3. Бозлы тәрәздән Кәгазь чәчкә Бакча чәчкәсен тапмады
4. Беркөнне тәрәздән караса, үз күзләренә үзе ышанмады: ямь-яшел яфраклы Бакча чәчкәсе, көлә-көлә, жилдә тибрәлә.

Жавап: _____

4. 13-20 нче жөмлэләрдән кушма рәвешне табып языгыз.

Жавап: _____

5. 4-12 нче жөмлэләрдән III төр хэл фигыльне табып языгыз.

Жавап: _____

6. 9 нчы жөмлэдән гарәп алынмасын табып языгыз.

Жавап: _____

7. 1 нчы жөмлэдән тәмамлыкны табып языгыз.

Жавап: _____

8. 4 -12 нче жөмлэләрдән теркәгечле тезмә кушма жөмләнәнең номерын языгыз.

Жавап: _____

9. Аныклагыч алдыннан куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

Кәгазь чәчкә (1) — тәрәзә төбөндәге бәллүр вазада, (2) ә Бакча чәчкәсе тәрәзә каршында — (3) бакчада үскән, (4) ди. (5)

Жавап: _____

10. 13-20 нче жөмлэләрдән эндәш сүз кулланылган жөмләнәнең номерын языгыз.

Жавап: _____

Барлык җавапларны, тестны үтәү өчен күрсәтмәдә әйтелгән тәртиптә, 1 нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

III бүлек

2 нче бүлектә укылган текстны файдаланып, 11.1 нче биремне 2 нче номерлы бланкта үтәгез. Яза башлар алдыннан биремнең номерын күрсәтегез.

11.1. Вакыт күрсәтер, дустым. Сине зиннәтле вазага кеше утыртып куя да, шунда тик торасың. Ә мин бакчада яшим. Сабагымны, яфракларымны җил иркәли. Гомерем кыска булса да, мәңгә яшим.

Жөмлэләрнең мәгънәсен ничек аңлайсыз. Шулар турында языгыз.
Фикерегезне раслау өчен, укылган тексттан **2 мисал** китерегез. Файдаланган жөмлэләрнең номерларын языгыз яки тексттан итат китерегез.
Сочинениенең күләме 50 сүздән дә ким булмаска тиеш.
Сосинениене чиста һәм танырлык итеп языгыз.
Укылган текстка таянып язылмаган эшкә билгә куелмый.
Бирелгән текстны күчереп яисә аның эчтәлеген аңлатмаларсыз язган өчен

2 нче вариант

Сәләхова Зөлфирә Үрнәковна, Нәҗипова Тәнзилә Марс кызы,
*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 5 нче гимназия»
муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең
югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучылары*

I бүлек

Текстны тыңлагыз һәм 1 нче биремне 2 нче номерлы җаваплар бланкында эшләгез. Башта биремнең номерын, аннары изложение текстын языгыз.

2. Текстны тыңлагыз һәм кыска изложение языгыз. Тыкстны тыңлагач, микротемаларны билгеләгез. Тулы текстның һәм андагы микротемаларның төп эчтәлеген бирергә кирәклеген истә тотып эшләгез. Изложениенең күләме **50 сүздән** ким булмаска тиеш. Изложениене чиста һәм танырлык итеп языгыз.

II бүлек

Текстны укыгыз һәм 2 – 10 нчы биремнәрне үтәгез.

Яшәү өчен көрәш

1) Тормыш берәз эзгә төште. 2) Күңел басылды. 3) Иркәнләп язарга, укырга мөмкинлек туды. 4) Больницадагы кебек, кырында ыңгырашып ятучылар юк. 5) Карарга әнисе бар. 6) Аналарның бөтен мөхәббәте, бөтен жылысы ярдәмгә мөхтаж балаларга тиеш. 7) Фәнир дә бу хакта белә: язмыш ныграк кыерсыткан сәен, әнкәсенең якынлыгын күбрәк тоя ул. 8) Ананы дөньяда һични алыштыра алмый. 9) Ул – кешеләргә тотып тора торган алтын багана. 10) Әмма яшлек ярусыннан тау чишмәсәдәй ургып тора торган йөрәккә ана назы гына аз, ана кайгыртуы гына җитми. 11) Күңел үзенең ишен эзли. 12) Куанычларын булганда, бергә куанырлык, кайгы-хәсрәт килгәндә юатырлык, егылганда кул сузарлык, ялгышканда төзәтерлек, эшләп арганда иркәләрлек, назга сусаганда кочагында эрәтерлек кеше табасы килә. 13) Ә Фәнир кебек кешеләргә иш табу – кыен эш. 14) Шуңа күрә ул үзенең авыруын капларлык эшләр башкарырга, тормышта яшәтәсләреннән бер як белән дә калышмаска тели, туктаусыз көрәшә. 15) Фәниргә бер генә җиңүнең дә көрәшсез килгәне юк әле. 16) Кулына каләм тотып, бер юл шигырь язар өчен дә, замандашларыннан артта калмаска теләп, тырышып-тырышып укыр өчен дә, хәтта мөхәббәт өчен дә көрәшергә, язмыш куйг гыйбарәтә ятмәләргә ертырга кирәк аңа. 17) Көрәш ул, Сабантуйларда кулыңа тастымал урап, кемнәреннән биләнгән алу гына түгел. 18) Тормыш өзлексез көрәштән гыйбарәт: көчлеләр өчә, көчсезләр өчә. (Фәнис Яруллиннан)

2 – 10 биремнәренң җавабы сүз яки цифр булырга мөмкин. Башта җавапны текстта күрсәтегез, соңыннан 1 нче номерлы бланкка буш ара калдырмыйча, тыныш билгеләрсез, башка өстәмә символларсыз күчереп алыгыз. Һәр хәрефне һәм санны, бланктагы үрнәктә күрсәтелгәнчә, аерым шакмакка языгыз.

2. Алгы рәт сүзләреннән гына торган сүзләр кулланылган җөмләне күрсәтегез.

- 1) Тормыш берәз эзгә төште.
 - 2) Фәнир кебек кешеләргә эш табу – кыен эш.
 - 3) Күңел үзенең ишен эзли.
 - 4) Күңел басылды.
- Җавап: _____

3. Антоним сүзләр кулланылган җөмләне күрсәтегез.

- 1) Иркәнләп язарга, укырга мөмкинлек туды.
- 2) Әмма яшлек ярусыннан тау чишмәсәдәй ургып тора торган йөрәккә ана назы гына аз, ана кайгыртуы гына җитми.
- 3) Шуңа күрә ул үзенең авыруын капларлык эшләр башкарырга, тормышта яшәтәсләреннән бер як белән дә калышмаска тели, туктаусыз көрәшә.

4) Тормыш өзлексез көрөштөн гыйбарэт: көчлөлөр ега, көчсөзлөр егыла.

Жавап: _____

4. 12-18 нче жөмлөлөрдөн парлы исемне табып языгыз.

Жавап: _____

5. 1-11 нче жөмлөлөрдөн юклык алмашлыгын табып языгыз.

Жавап: _____

6. 18 нче жөмлөдөн гареп теленнен керткен сүзнө табып языгыз.

Жавап: _____

7. 17 нче жөмлөдөн урын хэлен табып языгыз.

Жавап: _____

8. 13-18 нче жөмлөлөрдөн тиндэш иярүлө күп иярченле катлаулы кушма жөмлөнөн номерын языгыз.

Жавап: _____

9. Түбөндөгө жөмлөдө барлык тыныш билгелер номерланган. Тиндэш хэбэрлөр арасына куелган тыныш билгесенен номерын языгыз.

Кулына каләм тотып, (1) бер юл шигыр язар өчен дө, (2) замандашларыннан артка калмаска телөп, (3) тырышып-тырышып укыр өчен дө, (4) хэтта мэхэббэт өчен дө көрөшөргө, (5) язмыш куйган ятмэлөрне ертырга кирек аңа. (6)

Жавап: _____

10. 1-7 нче жөмлөлөрдөнинкяр жөмлөнөн номерын языгыз.

Жавап: _____

Барлык жавапларны, тестны үтөү өчен күрсөтмөдө айтелген тәртиптө, 1 нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

III бүлөк

2 нче бүлектө укылган текстны файдаланып, 11.1 нче биремне 2 нче номерлы бланкта үтөгөз. Яза башлар алдыннан биремнен номерын күрсөтөгөз.

11.1 “Аналарның бөтен мэхэббәте, бөтен жылысы ярдәмгә мохтаж балаларга тиючән. Фәнияр дө бу хакта белә: язмыш ныграк кыерсыткан саен, әнкәсенен якынлыгын күбрәк тоя ул. Ананы дөньяда һични алыштыра алмый. Ул – кешелекне тотып тора торган алтын багана”.

Жөмлэлэрeнeң мeгънэсeн ничeк aңлыйсыз. Шулар турьнда языгыз.
Фикерeгeзнe раслау өчeн, укылган тексттан **2 мисал** китерeгeз. Файдаланган
жөмлэлэрeнeң нoмeрларын языгыз яки тексттан итатa китерeгeз.
Сочинениeнeң күлэмe 50 сүздән дe ким булмаска тиeш.
Сосинениeнe чистa һәм танырлык итeп языгыз.
Укылган тексткa таянып язылмаган эшкe билгe куелмый.
Бирeлгән текстны күчeрeп яисe аның эчтeлeгeн aңлатмаларсыз язган өчeн

3 нчe вариант

Сэлэхова Зөлфирэ Үрнэковна, Нэжипова Тэнзилэ Марс кызы,
*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 5 нчe гимназия»
муниципаль бюджет гомуми бeлeм бирү учрeждениесeнeң
югары категориялe татар телe һәм aдaбияты укытучылары*

1 нчe бүлeк

Текстны тыңлагыз һәм 1 нчe бирeмнe 2 нчe нoмeрлы жаваплар бланкьнда
эшлэгeз. Башта бирeмнeң нoмeрын, аннары изложениe текстын языгыз

Текстны тыңлагыз һәм кьска изложениe языгыз. Текстны тыңлагач,
микротемаларны билгeлэгeз. Тулы текстның һәм андагы микротемаларның тeп
эчтeлeгeн бирeргe кирeклeгeн истe тoтып эшлэгeз. Изложениeнeң күлэмe **50
сүздән** ким булмаска тиeш. Изложениeнe чистa һәм танырлык итeп языгыз.

Керэшe

«Лачын кошкa һавa кадерлe». Бары тик лачын кошкa гынамы? Зурмы, йe
кечкeнэмe ул, агачта яки жирдe оя кoрамь, күчмэмe, эллe китми кала торганмы
— күк йөзe һәрбeр канатлыга кадерлe. «Кош» сүзe зeңгәр күкнe искe төшeрe.
Андагы чиксeзлeк... Кош анда шундый ирeклe... Кeшe ирeклeлeк төшeнчэсeн
кошкa бэйлeп сөйлeүчән. Димэк, кош үзe нинди гeнe булмасын, күк аңа шушы
чиксeзлeгe өчeн кадерлe, һәр ирeклeгe ирeклeлeк кадерлe!

Эгәр дe индe кош жиргe бөтeнлэй төшeп йөрмэсe... Йөзү яки йөгeрүнe
бeлмэсe? һавa андыйга икeлэтe кадерлe. Э бит арада шундый кош та бар! Ул
кара керэшe дип атала. Чем-кара «костюм», шундый ук «күлмэк» булыр аның
өстeндe. Үзe eш кьна карлыгачлар бeлән күкнe гизүчән. Шуңамь, аны
карлыгачлар бeлән бутыйлар, һәм «кара» сүзeн шушы дусларына тагалар.
Эйтeрсeң астан ап-ак «күлмeклэрe» күрeнми. Э кара керэшe дип, бeркeм
жырламый.

II бүлeк

Текстны укыгыз һәм 2-10 нчы бирeмнэрнe үтэгeз.

Туган туфрак.

1) Һәр кеше өчен туган жире шулкадәр якын, кадерле.2) Уйлап карасаң, туган жир ул-синең авылың, өең, мәктәбең, эти-эниең, дусларың, иң мөһиме-туган жирең туфрагы.

3) Туган жирем туфрагы!4) Никадәр күнелгә якын, изге син! 5) Бәбкә үләне баскан урамнарың, кышкы салкын бураннарың, тау күкрәгеннән ургылып чыккан чишмәләрең, диңгез кебек дулкынланып яткан кырларың – барысы да күз алдымда.

6) Туган жир! 7) Син һәр балаңны кочагыңны иркен ачып каршылайсың. 8) Каршыларына арыш исләре аңкыткан җилләреңне җибәрәсең, аккошлар кебек ап-ак болытларыңны йөздәрәсең, тау астында чылтырап аккан чишмәләреңнең тавышларын ишеттерәсең.

9) Шушы изге хисләрнең Кларада да кабынуы мине бик сөендерде.10) Ата-бабаларның нигезе, гореф-гадәтләре, йола-кануннары югалмаса, ә буыннан-буынга тапшырылырга тиеш. 11) Клараңың бабасы да шул турыда аңлатмакчы булгандыр.

12) Менә хәзер инде ул, вак-вак атлап, ата-бабаларының туган туфрагы буйлап кайтып килә.13) Өнә жәелеп яткан аксыл иген кырлары, яшел үләннәр, күгелжем урманнар, мәһабәт таулар. 14) Нинди иркенлек, нинди матурлык!

15) Бабасы малай чакта шул болыннарда яланаяк йөгереп йөргәндер, елгаларда балык тоткандыр.16) Шул турыда уйлагач, Кларага бу жирләр бик кадерле булып тоелды. 17) Шул ук вакытта аңа ничектер моңсу да булып китте. 18) Бабасы исән чагында, Клара бу якларны кайтып күрә алмады бит. 19) Бабасының хисләрен, теләк-омтылышларын, туган жирнең кеше өчен якынлыгын, газизлеген аңлай алмады.

20) Җирдә кеше өчен иң кадерле булган “туган жир”, “туган туфрак”, “ата-баба нигезе” кебек төшенчәләр бар. 21) Боларга мөнәсәбәтне халык кешедәге әхлакий сыйфатларның иң югарысы итеп исәпли.22) Ата-баба туфрагын, нигезен оныту – аларга хыянәт итү белән бер ул. 23) Кеше, кайда гына яшәсә дә, үзенең тамырларын онытмаса тиеш.

2. Сингармонизм законына буйсынган сүз булган жөмләне табыгыз.

1) Шушы изге хисләрнең Кларада кабынуы мине бик сөендерде.

2) Шул турыда уйлагач, Кларага бу жирләр бик кадерле булып тоелды.

3) Шул ук вакытта аңа ничектер моңсу да булып китте.

4) Һәр кеше өчен туган жире шулкадәр якын, кадерле.

3. Ирен гармониясе күзәтелгән сүзләр булган жөмләне күрсәтегез.

1) Бабасы малай чакта шул болыннарда яланаяк йөгереп йөргәндер, елгаларда балык тоткандыр.

2) Бабасы исән чагында Клара бу якларны кайтып күрә алмады бит.

3) Нинди иркенлек, нинди матурлык!

4) Син һәр балаңны кочагыңны иркен ачып каршылайсың.

4. 19 нчы жөмлөдөгө туры тәмамлыктарның санын языгыз.
5. 20-23 нче жөмлөлөрдөн төшөм килешендә III зат күплөктөгө тартым белән төрлөнгән исемне табып языгыз.
6. 9-11 нче жөмлөләр арасынан күләм-чама рәвешен табып языгыз.
7. 9 нчы жөмлөдән шатландырды сүзенә синоним булган берәмлекне табып языгыз.
8. 20 нче жөмлөдән грамматик нигезне табып языгыз.
9. Тиндәш иялөргә бәйлә куелган тыныш билгеләренә номерын языгыз.
Ата-бабаларның нигезе,(1) горейф-гадәтләре,(2) йола-кануннары югалмаска,(3) ә буыннан-буынга тапшырылырга тиеш.(4)
10. 3-8 нче жөмлөләр арасынан кире сүз тәртибе күзәтелгән жөмлөнә номерын языгыз.

11.1. “Ата-баба туфрагын, нигезен оныту – аларга хыянәт итү белән бер ул. Кеше, кайда гына яшәсә дә, үзенен тамырларын онытмаска тиеш” дигән жөмлөлөрдәгә фикерләренә сез ничек аңлайсыз. Шулу турыда языгыз. Укылган тексттан 2 дәлил китерегез яки тексттан цитата китерегез.
Сочинениенә күләмә **50 сүздән** дә ким булмаска тиеш.
Сочинениенә чиста һәм танырлык итеп языгыз.
Укылган текстка таянып язылмаган эшкә билгә куелмый.
Бирелгән текстны кучереп яисә аның әчтәлеген аңлатмаларсыз язган өчен ноль балл куела.

11.2. “Рәхәт булса да торган жир, сагындыра туган ил” диелә халык мәкалендә. Бу мәкальнә мәгънәсен ничек аңлайсыз? Фикерегезне раслау өчен, укылган тексттан **1 мисал**, үзегезнә тормыш тәжрибәсеннән **1 мисал** китерегез.
Сочинениенә күләмә **50 сүздән** дә ким булмаска тиеш.
Сочинениенә чиста һәм танырлык итеп языгыз.
Укылган текстка таянып язылмаган эшкә билгә куелмый.
Бирелгән текстны кучереп яисә аның әчтәлеген аңлатмаларсыз язган өчен ноль балл куела.

4 нче вариант

Сәләхова Зөлфирә Үрнәковна, Нәжипова Тәнзилә Марс кызы,
*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 5 нче гимназия»
муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенә
югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучылары*

1 нче бүлек

Текстны укыгыз һәм 2-10 нчы биремнәргә үтәгез.

Туган нигез

1)Юл газабы- гүр газабы, диләр. 2)Картлык та үзен нык сиздерә. 3)Шулай да туган ил туфрагына аяк баскач, Гарәфи, үзәндә ниндидер жиңеллек, жан тынычлыгы тоеп, рәхәт моңсулык эченә чумды.

4)Авылга ул әңгер-меңгер төшкәч кайтып керде. 5)Анда Гарәфине белүчеләр бармы икән инде? 6)Аның бит сугыш елларында ук “хәбәрсез югалды” дигән белешмәсе килгән иде. 7) Белүчеләр булса да, исәнлегенә ышанучылар табылмас, мөгаен.

8)Авыл бик үзгәргән. 9)Үзләренң нигез урынын ул гомере бие күңелендә йөрткән хатирәләре аша абайлап алды. 10)Авылдан китәсе елны әтисе белән тыкрык буена имән агачы утырткан иде алар. 11)Йорт урынында бердәнбер шаһит – карт имән генә калган. 12)Гарәфи, иң якын кешесен очраткандай, яшьтәш имәнне кочып алды. 13)Күз яшьләре чит туфракта калды аның, шуңадыр яшьләре таммады. 14)Бүген жаны елый иде Гарәфинең. 15)Бугазына килеп терәлгән төерне йота алмый озак азапланды ул. 16)Имән ябалдашлары, Гарәфинең жылкәсенә тиеп, шул төерне йомшарта кебек иде. 17)Бераз тынычлангач, әкрән генә тезләнәп, нигез туфрагына башын иде. 18)Тугач та, кендек әбисе Гарәфине шушы нигез белән беркетеп куйган иде шул.

19)Әнә шул кендек жебе тарта булса кирәк аны. 20)Жир-ана да, туган нигезенә ятим итмә, дия сыман иде. 21)Ул, аңын жуеп, йөзтүбән жиргә ауды. 22)Йөзәндә бәхетле елмая иде. 23)Бу манзараның тере шаһиты – карт имән, иртәнге чыкларга кушылып, тавышсыз гына елый иде.

24)Туган нигезегезне ташлап, чит-ят жирләрдә каңгырап йөрмәгез! 25)Туган туфрак, туган нигезегез көтә сезне, туганнар! 26) Туган нигезегез көтә!!!

2. Ирен гармониясе кузәтелгән сүз кулланылган жөмләнә күрсәтегез.

1) Бугазына килеп терәлгән төерне йота алмый озак азапланды ул.

2) Тугач та, кендек әбисе Гарәфине шушы нигез белән беркетеп куйган иде шул.

3) Туган нигезегезне ташлап, чит-ят жирләрдә каңгырап йөрмәгез!

4) Туган нигезегез көтә!!!

3. Синонимнар кулланылган жөмләнә күрсәтегез.

1) Туган туфрак, туган нигезегез көтә сезне, туганнар!

2) Әнә шул кендек жебе тарта булса кирәк аны.

3) Бу манзараның тере шаһиты – карт имән, иртәнге чыкларга кушылып, тавышсыз гына елый иде.

4) Бераз тынычлангач, әкрән генә тезләнәп, нигез туфрагына башын иде.

4. 11-14 нче жөмләләрдән ясалма рәвешне табып языгыз.

5. 20 нче жөмләләрдән төшем килешендә, II зат берлектәге тартым белән төрләнгән исемне табып языгыз.

6. 14 нче жөмләдән фразеологик әйтелмәнә табып языгыз.

7. 11-16 аныклагычы булган жөмлөнөң номерын языгыз.

8. 9-11 нче жөмлөлөрдөн туры тэмамлыкны табып языгыз.

9. 4-8 синтетик иярчен кире жөмлөлө кушма жөмлөнө табыгыз.

10. 8-11 нче жөмлөлөрдөн *кире сүз тәртибе* кулланылган жөмлөнөң номерын языгыз.

11.1. Туган нигезегезне ташлап, чит-ят жирлөрдө каңгырап йөрмөгөз! Туган туфрак, туган нигезегез көтө сезне , туганнар! Туган нигезегез көтө!!! Текст ахырында китерелгән бу сүзләрнең мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз.

Шул турыда языгыз. Укылган тексттан 2 дәлил китерегез яки тексттан цитата китерегез.

Сочинениең күләме **50 сүздүн** дә ким булмаска тиеш.

Сочинение чиста һәм танырлык итеп языгыз.

Укылган текстка таянып язылмаган эшкә билгә куелмый.

Бирелгән текстны кучереп яисә аның эчтәлеген аңлатмаларсыз язган өчен ноль балл куела.

11.2. “Рәхәт булса да торган жир, сагындыра туган ил ” диелә халык мәкалендә. Бу мәкальнең мәгънәсен ничек аңлайсыз? Фикерегезне раслау өчен, укылган тексттан **1 мисал**, үзегезнең тормыш тәҗрибәсеннән **1 мисал** китерегез.

Сочинениең күләме **50 сүздән** дә ким булмаска тиеш.

Сочинение чиста һәм танырлык итеп языгыз.

Укылган текстка таянып язылмаган эшкә билгә куелмый.

Бирелгән текстны кучереп яисә аның эчтәлеген аңлатмаларсыз язган өчен ноль балл куела.

**Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының татар төркемнәрендәге
IX сыйныф укучыларына ТАТАР ТЕЛЕННӘН бердәм республика тесты**

КОД 22

Эш башкару өчен күрсәтмә

Бердәм республика тесты материалларының барлык бүлекләрендәге биремнәрне үтәү өчен, 2 сәгать 30 минут (150 минут) вакыт бирелә. Бу вакыт эчендә укучылар 2 бүлектән торган эшнә башкарып чыгарга тиеш.

Беренче бүлек 20 биремне (1 - 20) үз эченә ала. Беренче бүлектәге биремнәр укылган текст нигезендә эшләнә.

1 – 20 нче биремнәрнең җавапларын эзлекле тәртиптә сүз (сүзтезмә), саннар ярдәмендә языгыз.

Хаталы җавап язсагыз, аны сызыгыз да янына дөресен язып куегыз.

Икенче бүлек шул ук текст нигезендә эшләнелә.

Икенче бүлектәге биремнәрне эшли башлаганчы, тәкъдим ителгән ике биремнең (21.1 яки 21.2) берсен генә сайлап алыгыз һәм дәлилле киңәйтелгән җавап языгыз.

Бу биремнәр кулланмада – махсус калдырылган буш юлларда, ә тест үтәү вакытында, җаваплар бланкында эшләнә.

Бердәм республика тесты материалларының барлык бүлекләрендәге биремнәрне үтәгәндә, орфографик сүзлектән файдаланырга рөхсәт ителә.

Биремнәрне үтәгәндә, карамаладан файдаланырга ярый. Шуны истә тотыгыз: карамаладагы язмаларыгыз эшнә бәяләгәндә исәпкә алынмаячак.

Балларны бергә кушканнан соң, гомуми балл чыгарыла. Шуңа күрә мөмкин кадәр күбрәк биремнәргә дөрес җавап бирергә һәм күбрәк балл җыярга тырышыгыз.

1 нче вариант

Зәйнуллина Дания Хәбир кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
А.С. Пушкин исемендәге 9 нчы лицей» муниципаль бюджет
гомуми белем бирү учреждениесенең югары квалификацион
категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Текстны укыгыз һәм 1 – 20 биремнәрне үтәгез.

1 нче бүлек

Ай-һай

(1) Рәшитнең әнисенә эш артты. (2) Ул тротуар чистартырга урамга чыкты. (3) Рәшит тә тик торырга яратмый. (4) Ул үзе кебек бәләкәй көрәк күтәрде дә кар көри башлады.

(5) Тротуардан кешеләр өзлексез агылып тора: берәүләр бу якка, икенчеләр теге якка. (6) Нишләптер барысы да ашыгалар, эшләргә комачаулыйлар. (7) Кайберсе Рәшиткә бәрелеп китә, кайберләре хәтта көрәккә басып узалар. (8) Баштарак Рәшитнең аларга бик үк исе китмәде, эшендә булды: көри бирде. (9) Менә бервакыт Рәшит көрәген күтәрә алмады. (10)

Караса, ни күрсен: бер абый аның көрәгенә баскан! (11) Ачуы килде Рәшитнең.

(12) – Йөрмәгез әле эш вакытында, аяк астында чуалып! – дип кычкырды ул.

(13) Абый дигәне бабай булып чыкты. (14) Рәшит аның күзлеген күреп алды да:

- Күзлек киеп тә, күзең күрми икән, әй! – дип өстәп куйды.

(15) Бабай бер генә сүз әйтте <.. >

- Ай-һай!

(16) Әйтте дә кулындагы таягын селки-селки китеп тә барды. (17) Бабайның таягы Рәшитнең башына суккан кебек булды. (18) Ә сүзе, бер генә булса да, күңелен әллә нишләтеп жибәрде: “Ай-һай!”.

(19) Эш беткәч тә әле, ул сүз Рәшитнең колак төбендә яңгырап, эчен пошырып торды: “Ай-һай!”.

(20) – Әни, нәрсә дигән сүз ул “ай-һай”?

(21) – “Ай-һай”мы? (22) Син, малай, эш яратасың икән, әйбәт! (23) Әниенә булышуың да матур! (24) Тик олыларга тупас мөнәсәбәтнең әйбәт түгел дигән сүз ул “ай-һай”, - диде әнисе, аз гына уйлап торгач.

А.Әхмәттан

1 – 20 нче биремнәрне укылган текст нигезендә башкарыгыз. Җавапларны сүз (сүзтезмә) яки саннар белән языгыз. Һәр хәреф яки цифр аерым шакмакка язылырга тиеш. Сүзләр яки цифрлар, санап үтелгәндә, буш

урынсыз, өтерсез һәм башка билгеләрсез языла. Җавапларны язганда буш шакмаклар калдырырга ярамый.

1. Кайсы мәгълүмат түбәндәге сорауга җавап була ала?

Рәшит ни өчен кычкыра?

- 1) Ул тик торырга яратмый.
- 2) Бер абый аның көрәгенә баскан!
- 3) Аның әнисенә эш артты.
- 4) Бабайның таягы Рәшитнең башына суккан кебек була.

Җавап: _____

2. Метафора булган жөмләне табыгыз.

- 1) Ул тротуар чистартырга урамга чыкты.
- 2) Тротуардан кешеләр өзлексез агылып тора.
- 3) Рәшит аның күзлеген күреп алды.
- 4) Ул сүз Рәшитнең колак төбөндә яңгырады.

Җавап: _____

3. 24 нче жөмләдәге **әйтелеше язылышына** туры килмәгән сүзне языгыз.

Җавап: _____

4. 16 нчы жөмләдәге **әйтелеше язылышына** туры килмәгән сүзне языгыз.

Җавап: _____

5. 22 нче жөмләдән **яхшы** сүзенә **синоним** булган сүзне табып языгыз.

Җавап: _____

6. 9 нчы жөмләдән **баш кисәкләрне** табып языгыз.

Җавап: _____

7. 3-5 нче жөмлэләр арасыннан **тиндәш кисәкләр** булган жөмләнең номерын языгыз.

Җавап: _____

8. _____ 21-23 нче жөмлэләр арасыннан **сорау жөмләнең** номерын языгыз.

Җавап: _____

9. **Аерымланган хәлгә** бәйле куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.
Караса, (1) ни күрсен: (2) бер абый аның көрәгенә баскан! (3)

Җавап: _____

10. **Эндәш сүзгә** бәйле куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

Әни, (1) нәрсә дигән сүз ул “(2) ай-һай”(3)? (4)

Жавап:_____

11. 7 нче жөмлөдә ничә **гади жөмлө** бар? Жавапны сан белән языгыз.

Жавап:_____

12. 15 нче жөмлөдә <.. > тамгасы урынына кайсы **тыныш билгесе** куелырга тиеш? Жавапны сүз белән языгыз.

Жавап:_____

13. _____ 11 - 13 нче жөмлөләр арасыннан **бер составлы жөмләнең** номерын языгыз.

Жавап:_____

14. **Тиндәш кисәкләргә** бәйле куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

Баштарак Рәшитнең аларга бик үк исе китмәде, (1) эшендә булды: (2) көри бирде. (3) Менә бервакыт Рәшит көрәген күтәрә алмады. (4)

Жавап:_____

15. 4 нче жөмлөдән **зур** сүзенә **антоним** булган сүзне табып языгыз.

Жавап:_____

16. 18 нче жөмлөдән **санны** табып языгыз.

Жавап:_____

17. Калын хәрефләр белән бирелгән **фигыльнең төрен** языгыз.

*Ул тротуар **чистартырга** урамга чыкты.*

Жавап:_____

18. 10 нчы жөмлөдән **ясалма сүзне** табып языгыз.

Жавап:_____

19. 19 нчы жөмлөдән [э] авазы [ө]ләшеп әйтелә торган сүзне табып языгыз.

Жавап:_____

20. 1 нче жөмлөдән **иялек килеше** кушымчасы ярдәмендә бәйләнгән **сүзтезмәне** табып языгыз.

Жавап:_____

Барлык җавапларны, тестны үтәү өчен күрсәтмәдә әйтелгән тәртиптә, Иңче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

Укылган текстны файдаланып, 21.1 яки 21.2 биремнәренәң БАРЫ ТИК БЕРСЕН ГЕНӘ үтәгез. Әлеге биремнең җавабын 2нче номерлы җаваплар бланкына языгыз. Яза башлар алдыннан сайлаган биремнең номерын күрсәтегез.

21.1. – “Ай-һай”мы? Син, малай, эш яратасың икән, әйбәт! Әниңә булышуың да матур! Тик олыларга тупас мөнәсәбәтәң әйбәт түгел дигән сүз ул “ай-һай”, - диде әнисе, аз гына уйлап торгач.

Текст ахырында китерелгән бу сүзләренң мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз.

Укылган тексттан фикерләрегезне раслый торган 2 дәлил китерегез. Мисаллар биргәндә, кирәкле җөмләләргә языгыз яисә аларның номерларын күрсәтегез.

Сочинениең күләме 100 сүздән ким булмаска тиеш. Сочинениеңе пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

21.2. “Ихтирамлы булу” сүзләрен ничек аңлайсыз? Үзегез формалаштырган билгеләмәңә дәлилләгез. Үзегез язган билгеләмәңә тезис итеп алып, «Ихтирамлылык» темасына сочинение языгыз. Тезисыгызны раслый торган 2 дәлил китерегез: дәлилнең берсен укылган тексттан алыгыз, икенчесен тормыш тәҗрибәгездән чыгып формалаштырыгыз.

Сочинениең күләме 100 сүздән ким булмаска тиеш. Сочинениеңе пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

2 нче вариант

***Зәйнуллина Дания Хәбир кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
А.С. Пушкин исемендәге 9 нчы лицей» муниципаль бюджет
гомуми белем бирү учреждениесенең югары квалификацион
категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы***

Текстны укыгыз һәм 1 – 20 биремнәргә үтәгез.

1 нче бүлек

Урман – кешенең якын дустаны

1) Кем генә урманны яратмый икән. (2)Аңдый кеше юктыр. (3)Ә шагыйрьләр <...> язучылар аны бик яратып тасвирлыйлар.(4)Габдулла Тукайның да, матурлыгына таң калып, Кырлай урманнары турында язганнары

һәммәбезнең хәтерендә саклана.(5)Без дә урманны бик яратабыз.(6)Аның гүзәллеген, ямен мактарга берсеннән—берсе матур сүзләр эзлибез.

(7)Матурлыгы, табигатькә ямь бирүе өстенә аның файдасы да бик күп икән.(8)Ул без сулый торган һаваны сафландыра, аны тузаннан чистарта икән.(9)Бер гектар жирдә үсә торган чыршы урманы бер ел эчендә 32 тонна тузанны үзенә ала. (10)Шуның чаклы ук имәнлек шул ук вакыт эчендә һаваның 56 тонна тузанын бетерә. (11) Шуңа күрә дә урманда тузан булмый. (12)Аның һавасы һәрвакыт саф була.

(13) Яз һәм жәйләрен урманнарда нинди кошлар гына сайрамы! (14) Дару үләннәренен бик күбесе шунда үсә.

(15)Урманда һәр ағач үзенә бер ямь биреп тора. (16) Аның файдасы да төрле була. (17) Мисалга ямь—яшел бөдрә яфраклы ак каенны алынк. (18) Аның суы кешеләрне ревматизм авыруыннан дәвалый. (19)Май аенда жыйналган яфрагын чәй итеп эчүчеләрнең бавыр, бөөр һәм эчәкләренә файда китерә. (20) Мунча яратучылар да каенга рәхмәт белдерәләр. (21) Ә каенның буй—сыны нинди тагын!

(22)Минемчә, урман матур да, файдалы да. (23)Аны сакларга кирәк. (170 сүз)

(Йосыф Гәрәйдән)

1 – 20 нче биремнәрне укылган текст нигезендә башкарыгыз. Җавапларны сүз (сүзтезмә) яки саннар белән языгыз. Һәр хәреф яки цифр аерым шакмакка язылырга тиеш. Сүзләр яки цифрлар, санап үтелгәндә, буш урынсыз, өтерсез һәм башка билгеләрсез языла. Җавапларны язганда буш шакмаклар калдырырга ярамый.

1. Кайсы мәгълүмат түбәндәге сорауга җавап була ала?

Ревматизм авыруыннан нинди ағач дәвалый?

1) Аның гүзәллеген, ямен мактарга берсеннән – берсе матур сүзләр эзлибез.

2) Яз һәм жәйләрен урманнарда нинди кошлар гына сайрамы!

3) Мисалга ямь—яшел бөдрә яфраклы ак каенны алынк.

4) Минемчә, урман матур да, файдалы да.

Җавап: _____

2. Метафора булган жөмләне табыгыз

1) Кем генә урманны яратмый икән.

2) Яз һәм жәйләрен урманнарда нинди кошлар гына сайрамы!

3) Дару үләннәренен бик күбесе шунда үсә.

4) Габдулла Тукайның да Кырлай урманны турында язганнары һәммәбезнең хәтерендә саклана.

3. 4 нче жөмләдәге әйтелеше язылышына туры килмәгән сүзне табыгыз.

Җавап: _____

4. 16 нчы жөмлөдөгө эйтелеше язылышына туры килмэгән сүзне табыгыз.
Жавап: _____

5. 22 нче жөмлөдөн **чибәр**, гүзәл сүзләренә **синоним** булган берәмлекне табып языгыз. Жавап: _____

6. 5 нче жөмлөдөн **баш кисәкләрне** табып языгыз.
Жавап: _____

7. 4-6 нчы жөмлөләр арасыннан **тиндәш кисәкләр** булган жөмлөнөң номерын языгыз.
Жавап: _____

8. 18-21 нче жөмлөләр арасыннан **тойгылы жөмлөнөң** номерын языгыз.
Жавап: _____

9. Аерымланган хэлгә бәйле куелган өтернең номерын языгыз.
Ә шагыйрьләр <...> (1) язучылар аны бик яратып тасвирлыйлар. (2) Габдулла Тукайның да, (3) матурлыгына таң калып, (4) Кырлай урманнары турында язганнары һәм мәбезнең хәтерендә саклана. (5)
Жавап: _____

10. Кереш сүзгә бәйле куелган **тыныш билгесенең** номерын языгыз.
Мунча яратучылар да каенга рәхмәт белдерәләр. (1)
Ә каенның буй-сыны нинди тагын! (2)
Минемчә, (3) урман матур да, (4) файдалы да. (5)
Жавап: _____

11. 8нче жөмлөдә ничә **гади жөмлө** бар? Жавапны сан белән языгыз.
Жавап: _____

12. 3нче жөмлөдә <...> тамгасы урынына кайсы **тыныш билгесе** куелырга тиеш? Жавапны сүз белән языгыз.
Жавап: _____

13. 9-12 нче жөмлөләрдән **инкяр** жөмлөнөң номерын языгыз.
Жавап: _____

14. Тиндәш кисәкләргә бәйле куелган өтерләрнең номерларын языгыз.
Габдулла Тукайның да, (1) матурлыгына таң калып, (2) Кырлай урманнары турында язганнары һәм мәбезнең хәтерендә саклана. (3) Без дә

урманны бик яратабыз.(4)Аның гүзәллеген, (5) ямен мактарга берсеннән— берсе матур сүзләр эзлибез

Жавап: _____

15. 19 нчы жөмлөдән **зыян** сүзенә **антоним** булган берәмлекне табып языгыз.

Жавап: _____

16. 5нче жөмлөдән **зат алмашлыгын** табып языгыз.

Жавап: _____

17. Калын хәрефләр белән бирелгән **фигыльнең төрен** билгеләгез.

Аны **сакларга** кирәк.

Жавап: _____

18. 12нче жөмлөдән **кушма** сүзне табып языгыз.

Жавап: _____

19 . 16нчы жөмлөдән [э] авазы [ө] ләшәп әйтелә торган сүзне табып языгыз.

Жавап: _____

20. 8нче жөмлөдән **төшем** **килеше** кушымчасы ярдәмендә бәйләнгән сүзтезмәне табып языгыз

Жавап: _____

Барлык җавапларны, тестны үтәү өчен күрсәтмәдә әйтелгән тәртиптә, 1нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

2 нче бүлек

Укылган текстны файдаланып, 21.1 яки 21.2 биремнәренең БАРЫ ТИК БЕРСЕН ГЕНӘ үтәгез. Әлеге биремнең җавабын 2нче номерлы җаваплар бланкына языгыз. Яза башлар алдыннан сайлаган биремнең номерын күрсәтегез.

21.1 « Минемчә, урман матур да, файдалы да. Аны сакларга кирәк.» Текст ахырында китерелгән бу сүзләрнең мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз. Укылган тексттан фидерләрегезне раслый торган 2 дәлил китерегез. Мисаллар китергәндә, кирәкле жөмлөләрне языгыз яки аларның номерларын күрсәтегез. Сочинениенең күләме 100 сүздән ким булмаса тиеш. Сочинениене пөхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

21.2 Сөз урманны яратасызмы? “Урман” темасына сочинение языгыз. Тезисыгызны раслый торган 2 дәлил китерегез: дәлилнең берсен укылган тексттан алыгыз, икенчесен тормыш тәҗрибәгездән чыгып формалаштырыгыз.

Сочинениенең күләме 100 сүздән ким булмаска тиеш. Сочинениене пөхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

3 нче вариант

Нәҗметдинова Миләүшә Лотфулла кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 10 нчы гимназия»
муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең
югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

I бүлек

Текстны укыгыз һәм 1-20 нче биремнәрне үтәгез

Булат һәм бал корты

(1) Кояш иртәдән көчле кыздыра. (2) Урамда чыдап булмаслык эсселек. (3) Булат, рәхәтләнеп су коенып, өйләренә кайтып килгәндә, Хәйдәр абыйлары турысына житкәч, көчле гөҗлэгән тавышка туктап калды. (4) Тавыш Хәйдәр абыйлар ягыннан килә иде. (5) Бу гөҗләү тавышы озакка бармады, умарта күче авыл кырыеннан гына ага торган Бишәңгер елгасына таба очып китте.

(6) Булат Хәйдәр абыйлар янындагы тыкрыктан умарта корты күче артыннан йөгәрде. (7) Корт күче Бишәңгер елгасы ярында үсә торган тал агачының аскы ботагын сарды. (8) Бу вакытта Хәйдәр абый умарталыкта эштә иде. (9) Әгәр дә ул эштән кайтканны көтсәң <...> корт иле китеп юкка чыгачак.

(10) Булат йөгәрәп өйләренә кайтты да бу хәл турында әтисенә сөйләде. (11) Әтисе, корт күчен жыю өчен, тубал, битлек, агачтан ясалган чүмеч, төтенлек һәм кечкенә чүмеч алып, авыл читенә китте. (12) Булат, зур эш башкарган кеше кебек, әтисенә кая барырга, корт иленең кунган урынын күрсәтергә ашыкты.

(13) Булатның әтисе саклык белән генә баскычны агачка сөяп куйды, битлеген башына киде һәм, баскычка басып, корт күчен тубалга төшерә башлады. (14) Бераздан, тубалның авызын бәйләп, өйләренә киттеләр. (15) Битлек, төтенлек һәм агач чүмечне Булат тотып кайтты. (16) Әтисе тубалны сарайга салкынча урынга кертеп куйды. (17) Күч жыйрга алып барган әйберләрне урнаштыргач: «Тубал Хәйдәр абыең эштән кайтканчы торсын да, кичке салкынча һавада аларга илтеп бирербез», дип, өйләренә керделәр. (18) Булат өйдә әтисе белән зурларча шактый вакыт сөйләшәп утырды.

(19) – Менә, улым, һәрвакыт кешегә шулай яхшылык эшләргә кирәк. (20) Син кешегә эшләгән яхшылык иртәме-соңмы үзең яхшылык булып кайта, - диде әтисе аңа.

(21) Бераздан Булат, барлык булган хәлләрне күңеленә салып, иптәш малайлары янына уйнарга чыгып китте.

*Р. Бакировтан**

1-20 нче биремнәрне укылган текст нигезендә башкарыгыз. Җавапларны сүз (сүзтезмә) яки цифрлар белән языгыз. Һәр хәреф яки цифр һәм башка символлар аерым шакмакка язылырга тиеш. Сүзләр яки цифрлар, санап үтелгәндә, буш үрынсыз, өтерсез һәм башка билгеләрсез языла. Җавапларны язганда, буш шакмаклар калдырырга ярамый.

1

Кайсы мәгълүмат түбәндәге сорауга җавап була ала?

Хәйдәр абыйның эштән кайтканын ни өчен көтөп торырга ярамый?

- 1) Урамда чыдап булмаслык эсселек.
- 2) Корт иле очып китеп юкка чыгачак.
- 3) Кояш иртәдән көчле кыздыра.
- 4) Тавыш Хәйдәр абыйлар ягыннан килә иде.

Җавап: _____.

2

Метафора булган жөмләне табыгыз.

- 1) Булат, барлык булган хәлләрне күңеленә салып, уйнарга чыгып китте.
- 2) Булат йөгереп өйләренә кайтты.
- 3) Агач чүмечне Булат тотып кайтты.
- 4) Булат өйдә әтисе белән зурларча шактый вакыт сөйләшеп утырды.

Җавап: _____.

3

14 нче жөмләдәге **әйтелеше язылышына** туры килмәгән сүзне языгыз.

Җавап: _____.

4

18 нче жөмләдәге **әйтелеше язылышына** туры килмәгән сүзне языгыз.

Җавап: _____.

5

19 нчы жөмләдән **«һәрчак»** сүзенә **синоним** булган сүзне табып языгыз.

Җавап: _____.

6

11 нче жөмләдән **баш кисәкләрне** табып языгыз.

Җавап: _____.

7

14-16 нчы жөмлэләр арасыннан **тиндәш кисәкләр** булган жөмләнең номерын языгыз.

Жавап: _____.

8

15-17 нче жөмлөлөр арасынан **туры сөйлөм**лө жөмлөнөң номерын языгыз.

Жавап: _____.

9

Аерымланган хэлгэ бэйле куелган тыныш билгелөренөң номерларын языгыз.

Булатның әтисе саклык белән генә баскычны агачка сөяп куйды, (1) битлеген башына киде һәм, (2) баскычка басып, (3) корт күчен тубалга төшөрә башлады. (4)

Жавап: _____.

10

Эндәш сүзгә бэйле куелган тыныш билгелөренөң номерларын языгыз.

Менә, (1) улым, (2) һәрвакыт кешегә шулай яхшылык эшләргә кирәк. (3)

Жавап: _____.

11

5 нче жөмлөдә ничә **гади жөмлө** бар? Жавапны сан белән языгыз.

Жавап: _____.

12

9 нчы жөмлөдә <...> тамгасы урынына кайсы **тыныш билгесе** куелырга тиеш?

Жавапны сүз белән языгыз.

Жавап: _____.

13

2-4 нче жөмлөлөр арасынан **бер составлы жөмлөнөң** номерын языгыз.

Жавап: _____.

14

Тиндәш кисәкләргә бэйле куелган тыныш билгелөренөң номерларын языгыз.

Әтисе, (1) корт күчен жыю өчен, (2) тубал, (3) битлек, (4) агачтан ясалган чүмеч, (5) төтенлек һәм кечкенә чүмеч алып, (6) авыл читенә китте. (7)

Жавап: _____.

15

7 нче жөмлөдән «**өске**» сүзенә **антоним** булган берәмлекне табып языгыз.

Жавап: _____.

16

8 нче жөмлөдән **күрсәтү алмашлыгын** табып языгыз.

Жавап: _____.

17

Калын хәрефләр белән бирелгән **фигыльнең төрен** языгыз.

*Бераздан, тубалның авызын **бәйләп**, өйләренә киттеләр.*

Жавап: _____.

18

20 нче жөмлэдән **парлы сүзне** табып языгыз.

Жавап: _____.

19

17 нче жөмлэдән [ы] авазы [о]лашып әйтелә торган сүзне табып языгыз.

Жавап: _____.

20

14 нче жөмлэдән **юнәлеш килеше** кушымчасы ярдәмендә бәйләнгән сүзтезмәне табып языгыз.

Жавап: _____.

Барлык җавапларны, тестны үтәү өчен күрсәтмәдә әйтелгән тәртиптә, 1 нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

II бүлек

Укылган текстны файдаланып, 21.1 яки 21.2 БИРЕМНӨРЕНЕҢ БАРЫ ТИК БЕРСЕНГЕНӘ үтәгез. Әлеге биремнең җавабын 2 нче номерлы җаваплар бланкына языгыз.

Яза башлар алдыннан сайланган биремнең номерын күрсәтегез.

21.1

Менә, улым, һәрвакыт кешегә шулай яхшылык эшләргә кирәк. Син кешегә эшләгән яхшылык иртәме-соңмы үзеңә яхшылык булып кайта,- диде әтисе **аңа**. Текст ахырында китерелгән бу сүзләрнең мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз.

Укылган тексттан фикерләрегезне раслый торган 2 дәлил китерегез. Мисаллар биргәндә, кирәкле жөмлэләрне языгыз яисә аларның номерларын күрсәтегез.

Сочинениең күләме 100 сүздән ким булмаса тиеш. Сочинениене пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

21.2

ЯХШЫЛЫК сүзен ничек аңлайсыз? Үзегез формалаштырган билгеләмәне дәлилләгез. Үзегез язган билгеләмәне тезис итеп алып, «**Яхшылык**» дигән темага сочинение языгыз. Тезисыгызны раслый торган 2 дәлил китерегез:

дәлилнең берсен укылган тексттан алыгыз, икенчесен тормыш тәҗрибәгездән чыгып формалаштырыгыз.

Сочинениенең күләме 100 сүздән ким булмаса тиеш. Сочинениене пөхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

4 нче вариант

Нәҗметдинова Миләүшә Лотфулла кызы,

«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 10 нчы гимназия»

муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең

югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

I бүлек

Текстны укыгыз һәм 1-20 нче биремнәрне үтәгез

Табиғать ялвара

(1) Кеше табиғатькә текәлеп уйлана. (2) Бу урманнан, болын- тугайдан , күлдән-елгадан, таудан нәрсә алып булыр икән дип түгел, үзен урап алган мохиткә сокланудан ярала аның уй – фикерләре. (3) Байлыкны үз итү теләге соңрак туа.

(4) Язгы һәм җәйге көннәрдә яшеллеккә генә багыйк. (5) Бер урманда гына да ничә төрле ул яшеллек дигәнең! (6) Болындагы чәчәкләргә карасак, янә тын калабыз. (7) Бу тикле дә матурлыкны Табиғать-рәссам ничек табып бетергән! (8) Елга-күл буйларындагы илаһи манзараларны, ул сулыклардагы хәзинәне уйлый башласаң, акыл җепләре еракларга сузыла.

(9) Һәркайсыбызга анык мәгълүм! (10) Кеше <...> табиғать баласы. (11) Без ансыз яши алмыйбыз. (12) Табиғать – мәрхәмәтле, юмарт дәү әниебез. (13) Димәк, хөрмәтнең иң олысына лаек.

(14) Әмма кайбер кешеләрнең канында-жанында ниндидер кыргыйлык кисәүләре көйри булса кирәк. (15) Аларга урманны ботарлау, агымсуны шакшыландыру, болынны таптау яки сөрөп ташлау берни тормый. (16) Болай дәвам итсә, табиғатьтән ни калыр икән? (17) Табиғать мәрхәмәтлелек өмет итеп ялвара.

*Б.Камаловтан**

1-20 нче биремнәрне укылган текст нигезендә башкарыгыз. Җавапларны сүз (сүзтезмә) яки цифрлар белән языгыз. Һәр хәреф яки цифр һәм башка символлар аерым шакмакка азылырга тиеш. Сүzlәр яки цифрлар, санап үтелгәндә, бүш үрынсыз, өтерсез һәм башка билгеләрсез языла. Җавапларны язганда, бүш шакмаклар калдырырга ярамый.

Кайсы мәгълүмат түбәндәге сорауга җавап була ала?

Табигать ни өчен хөрмәткә лаек?

- 5) Кеше табигатькә текәлеп уйлана .
- 6) Без ансыз яши алмыйбыз.
- 7) Табигать – мәрхәмәтле, юмарт дәү әниебез.
- 8) Һәркайсыбызга анык мәгълүм.

Җавап: _____.

2

Метафора булган җөмләне табыгыз.

- 5) Акыл җепләре еракларга сузыла.
- 6) Кеше уйлана.
- 7) Һәркайсыбызга анык мәгълүм.
- 8) Без ансыз яши алмыйбыз.

Җавап: _____.

3

1 нче җөмләдәге **әйтелеше язылышына** туры килмәгән сүзне языгыз.

Җавап: _____.

4

11 нче җөмләдәге **әйтелеше язылышына** туры килмәгән сүзне языгыз.

Җавап: _____.

5

4 нче җөмләдән **«карык»** сүзенә **синоним** булган сүзне табып языгыз.

Җавап: _____.

6

17 нче җөмләдән **баш кисәкләрне** табып языгыз.

Җавап: _____.

7

1-3 нче җөмләләр арасыннан **тиндәш кисәкләр** булган җөмләнең номерын языгыз.

Җавап: _____.

8

15-17 нче җөмләләр арасыннан **сорау җөмләнең** номерын языгыз.

Җавап: _____.

9

Аерымланган хэлгэ бэйле куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

Болындагы чәчәкләргә карасак, (1) янә тын калабыз.(2)

Жавап: _____.

10

Кереш сүзгә бэйле куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

Димәк, (1) хөрмәтнең иң олысына лаек. (2)

Жавап: _____.

11

8 нче жөмләдә ничә **гади жөмлә** бар? Жавапны сан белән языгыз.

Жавап: _____.

12

10 нчы жөмләдә <...> тамгасы урынына кайсы **тыныш билгесе** куелырга тиеш? Жавапны сүз белән языгыз.

Жавап: _____.

13

4-6 нчы жөмләләр арасыннан **тойгылы жөмләнең** номерын языгыз.

Жавап: _____.

14

Тиндәш кисәкләргә бэйле куелган тыныш билгеләренең номерларын языгыз.

Бу урманнан, (1) болын-тугайдан, (2) күлдән-елгадан, (3) таудан нәрсә алып булыр икән дип түгел, (4) үзен урап алган мохиткә сокланудан ярала аның уй-фикерләре.(5)

Жавап: _____.

15

3 нче жөмләдән «**ярлылыкны**» сүзенә **антоним** булган берәмлекне табып языгыз.

Жавап: _____.

16

4 нче жөмләдән **теркәгечне** табып языгыз.

Жавап: _____.

17

Калын хәрәфләр белән бирелгән **фигыльнең төрен** языгыз.

Кеше табигатькә текәлеп уйлана.

Жавап: _____.

18

9 нчы жөмлөдөн **кушма сүзнө** табып языгыз.

Жавап: _____.

19

5 нче жөмлөдөн [э] авазы [ө]лөшөп әйтелә торган сүзнө табып языгыз.

Жавап: _____.

20

1 нче жөмлөдөн **юнәлеш килеше** кушымчасы ярдәмендә бәйләнгән сүзтезмәне табып языгыз.

Жавап: _____.

Барлык жавапларны, тестны үтәү өчен күрсәтмәдә әйтелгән тәртиптә, 1 нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

II бүлек

Укылган текстны файдаланып, 21.1 яки 21.2 БИРЕМНӨРЕНЕҢ БАРЫ ТИК БЕРСЕНГЕНӘ үтәгез. Әлеге биремнең жавабын 2 нче номерлы жаваплар бланкына языгыз.

Яза башлар алдыннан сайланган биремнең номерын күрсәтегез.

21.1

Табигать мәрхәмәтлелек өмет итеп ялвара. Текст ахырында китерелгән бу сүзләрнең мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз.

Укылган тексттан фикерләрегезне раслый торган 2 дәлил китерегез. Мисаллар биргәндә, кирәкле жөмлөләрне языгыз яисә аларның номерларын күрсәтегез.

Сочинениенең күләме 100 сүздән ким булмаска тиеш. Сочинениене пөхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

21.2

ТАБИГАТЬ сүзен ничек аңлайсыз? Үзегез формалаштырган билгеләмәне дәлилләгез. Үзегез язган билгеләмәне тезис итеп алып, «**Табигать**» дигән темага сочинение языгыз. Тезисыгызны раслый торган 2 дәлил китерегез: дәлилнең берсен укылган тексттан алыгыз, икенчесен тормыш тәҗрибәгездән чыгып формалаштырыгыз.

Сочинениенең күләме 100 сүздән ким булмаска тиеш. Сочинениене пөхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

5 нче вариант

Бачкова Эльвира Василий кызы,

Текстны укыгыз һәм 1 – 20 биремнәрне үтәгез.

1 нче бүлек

Туган тел

1) Якшәмбе көнне Мәскәү татарлары Измаил паркына жыелалар. 2) Өч ел буе шушы паркка мин дә йөрдем.

3) Йөз яшьлек юкә агачлары урап алган мәйданда өздәрәп тальян гармун уйный. 4) Яшь егетләр, яшь кызлар гармунга кушылып жырлыйлар, әйлән-бәйлән уйныйлар, бииләр. 5) Авылда чакта уен жырларын күп тыңладым мин. 6) Авыл жирендә күбрәк мәхәббәт, яшьлек турында, аның заяга үтүе, бәхетнең кыска гомерле булуы турында жырлыйлар иде. 7) Бу бакчада исә авылны сагыну <...> туып үскән жырларне юксыну моңнары өстенлек итә. 8) Югыйсә минем милләттәшләрем монда үзләре теләп килгәннәр. 9) Әйе, шәһәрдә тормыш уңайрак. 10) Эш-хезмәт дә жиңелрәк. 11) Монда - музейлар, театр, концерт заллары. 12) Ә шулай да татарлар һәр атна менә шушында жыела. 13) Туган телдә сөйләшә, жыр тыңлый.

14) Туган тел! 15) Үзәкнең иң түренә кереп утырган әрнүле, татлы бер тылсым! 16) Синәң гармун ыңгырашуы аша колакка килеп бәрелгән бер сүзен яшәүнең мәгънәсен көчәйтеп жибәрә, күңелне пакъләндерә, хыял-өметләргә тергезә, тормыштагы авырлыкларны, гаделсезлекләргә жиңеп чыгарга көч өсти. 17) Кыскасы, «И туган тел, и матур тел, әткәм-әнкәмнең теле!» - дип, юкка гына әйтмәгән бөек шагыйрь.

(М.Юныс)

1 – 20 нче биремнәрне укылган текст нигезендә башкарыгыз. Жавапларны сүз (сүзтезмә) яки саннар белән языгыз. Һәр хәреф яки цифр аерым шакмакка язылырга тиеш. Сүzlәр яки цифрлар, санап үтелгәндә, буш урынсыз, өтерсез һәм башка билгеләрсез языла. Жавапларны язганда буш шакмаклар калдырырга ярамый.

1. Кайсы жөмлә түбәндәге сорауга жавап була ала?

Авыл жирендә нәрсә турында жырлайлар иде.

1. Яшь егетләр, яшь кызлар гармунга кушылып жырлайлар, әйлән-бәйлән уйныйлар, бииләр.

2. Авылда чакта уен жырларын күп тыңладым мин.

3. Авыл жирендә күбрәк мәхәббәт, яшьлек турында, аның заяга үтүе, бәхетнең кыска гомерле булуы турында җырлыйлар иде.

4. Бу бакчада исә авылны сагыну, туып үскән җирләргә юксыну моңнары өстенлек итә.

Җавап: _____

2. Метафора булган җөмләне табыгыз.

1. Якшәмбе көнне Мәскәү татарлары Измаил паркына җыелалар.

2. Туган телдә сөйләшә, җыр тыңлый.

3. Синен гармун ыңгырашуы аша колакка килеп бәрелгән бер сүзгә яшәүнең мәгънәсен көчәйтеп җибәрә, күңелне пакъләндерә, хыял-өметләргә тергезә, тормыштагы авырлыктарны, гаделсезлекләргә җиңеп чыгарга көч өсти.

4. И туган тел, и матур тел, әткәм-әнкәмнең теле!» - дип, юкка гына әйтмәгән бөек шагыйрь.

Җавап: _____

3. 9 нчы җөмләдәгә әйтелешә язылышына туры килмәгән сүзгә табыгыз.

Җавап: _____

4. 12 нче җөмләдәгә әйтелешә язылышына туры килмәгән сүзгә табыгыз.

Җавап: _____

5. 16 нчы җөмләдән чистарта сүзгә синоним булган берәмлеккә табып языгыз.

Җавап: _____

6. 1 нче җөмләдән баш кисәкләргә табып языгыз.

Җавап: _____

7. 3-5 нче җөмләләрдән тиндәш кисәкләр булган җөмләнең номерын языгыз.

Җавап: _____

8. 15-17 нче җөмләләрдән туры сөйләмгә җөмләнең номерын языгыз.

Җавап: _____

9. Аерымланган хәлгә бәйле куелган өтернең номерын языгыз.

”Бер керсәң, (1) аннан аерыла алмыйсың”, (2)-дип әйтәләр музыка турында.

Җавап: _____

10. Кереш сүзгә бәйле куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

17) Кыскасы, (1) «И туган тел, (2) и матур тел, (3) эткәм-әнкәмнең теле!» (4) - дип, (5) юкка гына әйтмәгән бөөк шагыйрь. (6)

Жавап: _____

11. 4 нче жөмлөдә ничә **гади жөмлө** бар? Жавапны сан белән языгыз.

Жавап: _____

12. 7 нче жөмлөдә <...> тамгасы урынына кайсы **тыныш билгесе** куелырга тиеш? Жавапны сүз белән языгыз.

Жавап: _____

13. 15-16 нчы жөмлөләрдән **тойгылы** жөмләнең номерын языгыз.

Жавап: _____

14. Эндәш сүзгә бәйле куелган **тыныш билгеләрен**ең номерларын языгыз.

Синен, (1) дуcтым, (2) гармун ыңгырашуы аша колакка килеп бәрелгән бер сүзең яшәүнең мәгънәсен көчәйтеп жибәрә, (3) күңелне пакъләндерә, (4) хыял-өметләрен тергезә, (5) тормыштагы авырлыкларны, (6) гаделсезлекләрен жиңеп чыгарга көч өсти.

Жавап: _____

15. 6 нчы жөмлөдән *азрак* сүзенә **антоним** булган берәмлекне табып языгыз.

Жавап: _____

16. 6 нчы жөмлөдән **сыйфатны** табып языгыз.

Жавап: _____

17. Калын хәрәфләр белән бирелгән **фигыльнең төрен** билгеләгез.

Бу бакчада исә авылны сагыну <...>туып үскән жирләрен **юксыну** моңнары өстенлек итә.

1) сыйфат фигыль

2) хәл фигыль

3) исем фигыль

4) инфинитив

18. 13-16 нчы жөмлөләрдән **парлы сүзне** табып языгыз.

Жавап: _____

19. 9 нчы жөмлөдән [ы] авазы [о] лашып әйтелә торган сүзне табып языгыз.

Жавап: _____

20. 2 нче жөмлөдөн юнөлеш килеше кушымчасы ярдәмендә бәйләнгән сүзтезмәне табып языгыз

Жавап: _____

Барлык жавапларны, тестны үтәү өчен күрсәтмәдә әйтелгән тәртиптә, 1нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

2 нче бүлек

Укылган текстны файдаланып, 21.1 яки 21.2 биремнәренен берсен генә сайлап алып үтәгез. Әлеге биремнәң жавабын 2нче номерлы жаваплар бланкына языгыз. Яза башлар алдыннан сайлаган биремнәң номерын күрсәтегез.

21.1. «И туган тел, и матур тел, әткәм-әнкәмнәң теле!» - дип, юкка гына әйтмәгән бөөк шагыйрь» юлларында әйтелгән фикерне сез ничек аңлайсыз? Текст ахырында китерелгән бу сүзләренәң мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз.

Укылган тексттан фикерләрегезне раслый торган **2 дәлил китерегез.** Мисаллар китергәндә, кирәкле жөмләләргә тулысынча языгыз яки аларның номерларын күрсәтегез.

Сочинениенәң күләме **100 сүздән ким** булмаска тиеш. Сочинениенә пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

21.2 Туган телне ярату сүзләрен ничек аңлайсыз? Үзегез формалаштырган билгеләмәне дәлилләгез. Үзегез язган билгеләмәне тезис итеп алып, **“Туган телне ярату”** темасына сочинение языгыз. Тезисыгызны раслый торган **2 дәлил китерегез:** дәлилнәң берсен укылган тексттан алыгыз, икенчесен тормыш тәжрибәгездән чыгып формалаштырыгыз.

Сочинениенәң күләме **100 сүздән** ким булмаска тиеш. Сочинениенә пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

6 нчы вариант

***Бачкова Эльвира Василий кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
Әйшә урта гомуми белем бирү мәктәбе
муниципаль бюджет белем бирү учреждениесенең
югары квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы***

1нче вариант

1 нче бүлек

Кем жырлады?

- 1) Ватан сугышының дәһшәтле көннәреннән берсе иде.
- 2) Көзгә караңгы төндә кечкенә генә жимерек станциядә ике эшелон, очрашып, янәшә туктадылар. 3) Боларның берсе тылдан фронтка яңа хәрби часть алып баручы эшелон, икенчесе фронттан тылга яралылар төяп кайтучы санитар поезды иде.
- 4) Теплушкаларның берсендә каты яралы яшь лейтенант – татар егете ята. 5) Егетнең хәле авыр, уң аягы тездән югары киселгән, ә санитар поезды юлга чыккач, аңарда гангрена башланды. 6) Менә бер тәүлек инде ул, ни йоклый, ни уяна алмыйча, ярым һушын югалткан хәлдә ята. 7) Вакыт-вакыт ул аңына килә, шул чакта авыр газаптан талган күзләрен ача, янында басып торган ак халатлы шәфкать туташын күрә, аның салкын кулын маңгаенда тоя. 8) Бер мәлгә егет үзен жиңеләеп киткәндәй хис итә, хәтта уң аягы бар, ул кычыта кебек тоела аңа.
- 9) Ләкин бу озакка бармый.
- 10) Бу кечкенә станциягә килеп туктагач, күпмедер вакыттан соң, егет тагын бер мәлгә һушына килде...
- 11) Әллә шул чакта, әллә чак кына соңрак, егетнең колагына каяндыр жыр ишетелде.
- 12) Татарча жыр!... 13) Егет кисәк тынып калды. 14) Нәрсә ишетә ул, кемне ишетә? 15) Я Хода, аның Таһирәсе жырлый түгелме соң?
- 16) Искиткеч таныш, якын тавышны ишетеп, беренче тирән тетрәнүдән соң егетнең рухи хәлендә гажәеп бер үзгәреш туды: ул жырлаучының кем булуы белән кызыксынмас булды. 17) Күрәсең, аның сүнәп бетмәгән аңы мөгҗиза булуына – Таһирәнең кул сузымы гына жирдә жырлап торуына ышана алмады.
- 18) Хәер, кем жырласа да барыбер түгелмени, тик жыр булсын, жыр туктамасын. Татар жыры, Таһирә жыры, Туган ил жыры... 19) Ах, моңардан да кадерле һәм ләззәтле нәрсә булырга мөмкинме?
- 20) Кыз жырлавыннан кайчан туктады, каршыдагы эшелон кайчан кузгалып китте - егет моны сизмәде. 21) Ул инде яңадан аңына килә алмады.
- 22) Поезд китте, ялгыз кабер торып калды...
- 23) Кинәт жил исте, биек нарат, эре яңгыр тамчыларын жиргә коеп, салмак кына башын чайкады. 24) Күктәге салынкы соры болытлар, кемгәдер юл ачкандай, икегә аерылдылар. 25) Шунда ук, ашыгып, кояш карады. 26) Нарат төбендәге кабер өсте әйтерсең егетнең жирдә калган <...> үлмәгән һәм мәңге үлмәячәк якты хыяллары белән кинәт нурланып балкыды.
- 27) Караңгы төндә каршы очраган эшелонның вагон ишегенә сөялеп, ялгызы гына моңаеп жырлаган кыз исә, чыннан да, бу егетнең сөйгәне Таһирә иде.

(Ә. Еникидән)

1 – 20 нче биремнәрне укылган текст нигезендә башкарыгыз. Җавапларны сүз (сүзтезмә) яки саннар белән языгыз. Һәр хәреф яки цифр аерым шакмакка язылырга тиеш. Сүzlәр яки цифрлар, санап үтелгәндә, буш урынсыз, өтерсез һәм башка билгеләрсез языла. Җавапларны язганда буш шакмаклар калдырырга ярамый.

1. Кайсы жөмлә түбәндәге сорауга җавап була ала?

Жырлаучы кыз кем була?

- 1) Хәер, кем җырласа да барыбер түгелмени, тик җыр булсын, җыр туктамасын.
- 2) Караңгы төндә каршы очраган эшелонның вагон ишегенә сөялеп, ялгызы гына моңаеп җырлаган кыз исә, чыннан да, бу егетнең сөйгәне Таһирә иде.
- 3) Күрәсең, аның сүнөп бетмәгән аңы могҗиза булуына – Таһирәнең кул сузымы гына җирдә җырлап торуына ышана алмады.
- 4) Я Хода, аның Таһирәсе җырлый түгелме соң?

2. Метафора булган жөмләне табыгыз.

- 1) Әллә шул чакта, әллә чак кына соңрак, егетнең колагына каяндыр җыр ишетелде.
- 2) Кыз җырлавыннан кайчан туктады, каршыдагы эшелон кайчан кузгалып китте - егет моны сизмәде.
- 3) Кинәт җил исте, биек нарат, эре яңгыр тамчыларын җиргә коеп, салмак кына башын чайкады.
- 4) Бу кечкенә станциягә килеп туктагач, күпмедер вакыттан соң, егет тагын бер мәлгә нушына килде...

3. 19 нчы жөмләдәге әйтелеше язылышына туры килмәгән сүзне табыгыз.
Җавап: _____

4. 25 нче жөмләдәге әйтелеше язылышына туры килмәгән сүзне табыгыз.
Җавап: _____

5. 19 нчы жөмләдән *газиз* сүзенә синоним булган берәмлекне табып языгыз.
Җавап: _____

6. 13 нче жөмләдән баш кисәкләрне табып языгыз.
Җавап: _____

7. 11-13 нче жөмләләрдән тиндәш кисәкләр булган жөмләнең номерын языгыз.
Җавап: _____

8. 11-13 нче жөмләләр арасыннан тойгылы жөмләнең номерын языгыз.
Җавап: _____

9. Аерымланган хэлгэ бэйле куелган өтерлэрнең номерын языгыз.

Кинэт жыл исте,(1)биек нарат,(2) эре яңгыр тамчыларын жиргә коеп,(3) салмак кына башын чайкады.

Жавап:_____

10. Кереш сүзгә бэйле куелган өтернең номерын языгыз.

Хәер,(1) кем жырласа да барыбер түгелмени,(2) тик жыр булсын,(3) жыр туктамасын.

Жавап:_____

11. 23 нче жөмлэдә ничә гади жөмлә бар? Жавапны сан белән языгыз.

Жавап:_____

12. 26 нчы жөмлэдә <...> тамгасы урынына кайсы тыныш билгесе куелырга тиеш? Жавапны сүз белән языгыз.

Жавап:_____

13. 7-9 нчы жөмлэләр арасыннан инкяр жөмләнең номерын языгыз.

Жавап:_____

14. Баш жөмлә белән иярчен жөмлә арасына куелган тыныш билгесенең номерын языгыз.

Искиткеч таныш,(1) якин тавышны ишетеп,(2) беренче тирән тетрәнүдән соң егетнең рухи хәлендә гажәеп бер үзгәреш туды: (3) ул жырлаучының кем булуы белән кызыксынмас булды.(4)

Жавап:_____

15. 7 нче жөмлэдән жиңел сүзенә антоним булган берәмлекне табып языгыз.

Жавап:_____

16. 10 нчы жөмлэдән сыйфатны табып языгыз.

Жавап:_____

17. Калын хәрефләр белән бирелгән фигыльнең төрен языгыз.

Караңгы төндә каршы очраган эшелонның вагон ишегенә сөялеп, ялгызы гына моңаеп жырлаган кыз исә, чыннан да, бу егетнең сөйгәне Таһирә иде.

Жавап:_____

18. 18 нче жөмлэдән кушма сүзне табып языгыз.

Жавап:_____

19. 2 нче жөмлөдөн [э] авазы [ө] лөшөп эйтелэ торган сүзне табып языгыз.
Жавап:_____

20. 20 нче жөмлөдөн төшөм килеше кушымчасы ярдөмөндө бэйлөнгөн сүзтөзмөнө табып языгыз.
Жавап:_____

Барлык жавапларны, тестны үтөү өчөн күрсөтмөдө эйтелгөн тәртиптө, 1нче номерлы бланкка күчереп язарга онытмагыз.

2 нче бүлөк

Укылган текстны файдаланып, 21.1 яки 21.2 биремнәренәң берсен генә сайлап алып үтәгез. Әлегә биремнәң жавабын 2нче номерлы жаваплар бланкына языгыз. Яза башлар алдыннан сайлаган биремнәң номерын күрсәтегез.

21.1 Хәер, кем жырласа да барыбер түгелмени, тик жыр булсын, жыр туктамасын. Татар жыры, Туган ил жыры... Ах, моңардан да кадерле һәм ләззәтле нәрсә булырга мөмкинме? Текстта китерелгән бу сүзләренәң мәгънәсен аңлатып, сочинение языгыз.

Укылган тексттан фикерләрегезне раслый торган **2 дәлил** китерегез. Мисаллар китергәндә, кирәкле жөмлөләрне тулысынча языгыз яки аларның номерларын күрсәтегез.

Сочинениеңә күләме 100 сүздән дә ким булмаска тиеш.

Сочинениеңә пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

21.2 Жырның кеше тормышындагы ролен сез ничек аңлайсыз? Үзегез формалаштырган билгеләмәңә дәлилләгез. Үзегез язган билгеләмәңә тезис итеп алып, “**Жырның кеше күңеленә тәсире, тормыштагы әһәмияте**” темасына сочинение языгыз. Тезисыгызны раслый торган **2 дәлил** китерегез: дәлилнең берсен укылган тексттан алыгыз, икенчесен тормыш тәҗрибәгездән чыгып формалаштырыгыз.

Сочинениеңә күләме **100 сүздән** дә ким булмаска тиеш.

Сочинениеңә пәхтә һәм аңлаешлы итеп языгыз.

Укылган текстка таянып язылмаган эшкә билгә куелмый.

Бирелгән текстны күчереп яисә аның эчтәлеген аңлатмаларсыз язган өчөн билгә куелмый (ноль балл куела).

**Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының рус төркемнәрендәге
IX сыйныф укучыларына ТАТАР ТЕЛЕННӘН бердәм республика тесты**

КОД 23

Эшне башкару өчен күрсәтмә

Татар теленнән БРТ үтәү өчен 2 сәг. 30 мин. (150 минут) вакыт бирелә.

Татар теленнән тест эше 38 биремне үз эченә алган 4 бүлектән тора.

1нче бүлек 8 биремнән тора (1 – 8 нче биремнәр). Алар укучыларның тыңлап аңлау күнекмәләрен тикшерүгә юнәлтелгән.

2 нче бүлек 9 биремнән тора (9 – 16 нчы биремнәр укыганның эчтәлеген аңлау, 17 нче бирем диалогик сөйләм төзүне бәяләү максатыннан бирелә)

3 нче бүлек 15 биремнән тора (18 – 32 нче биремнәр). Алар укучыларның лексик-грамматик күнекмәләрен тикшерүгә юнәлтелгән.

4 нче бүлек 2 өлештән тора. 33 - 37 нче биремнәр сөйләм бурычына туры килгән репликалар язуны күздә тотта. Тәкъдим ителә торган башкару вакыты - 20 минут. 38 нче бирем укучыларның язма монологик сөйләмен тикшерүдән гыйбарәт.

**Единое республиканское тестирование
по ТАТАРСКОМУ ЯЗЫКУ для обучающихся, изучающих татарский язык
в русских группах общеобразовательных организаций
с русским языком обучения**

Время, отведенное на выполнение всей тестовой работы – 2 часа 30 минут (150 минут).

Тестовая работа по татарскому языку состоит из четырёх разделов, включающих 4 раздела.

Раздел 1 (задания по аудированию) включает 8 заданий на понимание аутентичных тестов (задания 1-8).

Раздел 2 включает в себя 9 заданий. 8 заданий (задания 9-16) на понимание содержания прочитанного текста и 1 задание (задание 17) на умение составлять диалогическую речь.

Раздел 3(задания по лексике и грамматике) состоит из 15 заданий (задания 18-32).

Раздел 4(задания по письму) состоит из двух частей. В заданиях 33-37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией. Рекомендуемое время на выполнение– 20 минут. В задании 38 предлагается написать личное письмо.

1нче вариант

Сәләхова Роза Әбрар кызы,
милли мәгариф һәм регионара хезмәттәшлек буенча методист, югары
категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1

Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Ә, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

1. Кибеттә
2. Вокзалда
3. Театр кассасында
4. Офиста
5. Тукталышта

Ответ:

Диалог	А	Ә	Б	В
Место действия				

2

Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А - Г и утверждениями, данными в списке 1 - 6. Используйте каждое утверждение из списка 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

1. Сөйләүче Ашхабад шәһәре турында әйтә.
2. Сөйләүче Берлин шәһәре турында әйтә.
3. Сөйләүче Париж шәһәре турында әйтә.
4. Сөйләүче Пекин шәһәре турында әйтә.
5. Сөйләүче Рим шәһәре турында әйтә.
6. Сөйләүче Әнкара шәһәре турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В задании 3-8 обведите цифру 1,2 и 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

- 3** Илнур ... барган.
1) базарга
2) бакчага
3) шәһәр яны посадкасына

- 4** Илнурга ... көн бик ошый.
1) көзге
2) жәйге
3) язгы

- 5** Илнур бакчада ... жыйган.
1) гөмбә
2) кыяр
3) алма

- 6** Алия гөмбәгә ... белән барган.
1) дәү әнисе
2) Илнур
3) дустан

- 7** Алия ... гөмбә жыйган.
1) 2 сәгать
2) 4 сәгать
3) ярты сәгать

- 8** Алия Илнурның тәкъдимен ...
1) кабул итә.
2) кире кага.
3) уйлый.

По окончании выполнения заданий 1-8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1

Прочитайте текст. Определите, какие из приведенных утверждений 9-16 соответствуют содержанию текста (1 – текстка туры килә), какие не соответствуют (2 – текстка туры килми)

Кичә көндөз яңгыр яуды. Наҗия балалар бакчасыннан кайтканда, кичен дә яңгыр ява иде әле. Кыз юешләнде. Ул зонтын алмаган иде.

Шуңа күрә бүген иртән тору белән, ул тәрәзгә карады. Көн бүген дә болытлы иде. Юк инде, Наҗия бүген кечкенә зонтын алачак. Бүген дә яңгыр астында йөрмәячәк.

Әнисе исә кызга бакчадагы умарта ояларын күрсәтте:

- Бүген яңгыр булмас, кызым. Зонтыңны алма, - диде. – Көндөз яңгыр явасы булса, бал кортлары ояларыннан чыкмыйлар. Ә бүген исә, энә күр, алар ничек иртә торганнар. Бик дәртләнеп очалар, бал жыйалар.

Чыннан да, ул көнне Наҗия матур куян кызы төшерелгән кызыл зонты кирәк булмады. Бер тамчы да яңгыр яумады. “Кара син аларны, үзләре бик кечкенә генә, ә көннең нинди буласын әллә каян беләләр”, - дип гажәпләнede Наҗия.

(А.Хәсәновтан)

- 9** Кичә яңгырлы көн булды.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 10** Наҗия балалар бакчасына йөри.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 11** Наҗиянең зонты балалар бакчасында калган.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 12** Кыз көн бue тәрәзгә карап торды.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 13** Наҗия бакчага зонтсыз барырга теләмәде.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 14** Әнисе яңгыр булмаячагын телевизордан белде.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 15** Бакчада бал кортлары оча иде
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми
- 16** Наҗия бал кортларына гажәпләнede.
1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А-Е и заголовками 1-8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую цифру только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведенными образцами.

1. Уйнагач, ашыйсы килә.
2. Өстәл янында тыныч утырырга кирәк.
3. Малайлар шаяралар.
4. Балалар бакчасында.
5. Оят була.
6. Апалар бик тәртипле.
7. Апаларыбыз.
8. Чын дуслар.

А. Без энем Равил белән бик дуслар. Без һәрвакыт бергә уйныйбыз. Равил йөггерергә ярата. Ул бик тиз чаба. Яхшы ат кебек.

Ә. Без чирәмле жирдә генә уйныйбыз, юл уртасында бер дә уйнамыйбыз. Әнием анда уйнарга рөхсәт итми. Анда машиналар йөри, ди. Уйнап арыгач, өйгә ашарга керәбез. Башта бик яхшылап кулларны юабыз. Кул сөртөргә икебезнең дә кечкенә сөлгебез бар. Равил сөлгесенә - чия, минекенә алма рәсеме ясалган. Сөлгеләрне кечкенә апам бирде.

Б. Без урамнан пычранып кайтсак, апам өстәл янына үткәрми. Юынып керегез, ди. Безнең зур апабыз да бар әле. Ул инде сигезенче сыйныфта укый. Кечкенә апабыз – Сәлимә исемле. Зур апабыз – Хәлимә. Аш өстәлен һәрвакыт Хәлимә апа эзерли. Кечкенә апа безнең өстәл янында ничек утыруны тикшерә.

В. Әтием белән әнием дә безне күзәтәләр.

- Өстәл янында тыныч кына утырып ашагыз, зур үсәрсез, - ди әтием. Әнием дә шулай ди. Апалар да шулай әйтәләр. Равил дә, минем дә аларның сүзләрен тыңларга телибез. Тик кайвакытта тик кенә утырып булмый. Шул вакытта зур апа зур күзләре белән безгә карый.

Г. Кечкенә апа да жиңнән тарта.

- Тик кенә утырыгыз инде, - ди. Үзе әле әтигә, әле әнигә карый. Апаларым бик тәртипле. Әти дә, әни дә аларны ачуланмыйлар. Без дә кечкенә түгел инде. Равил – дүрттә, мин алтынчы сыйныфта укыйбыз. Ләкин безнең гел шаярасы килә.

Д. Кайвакыт мин Равилнең кашыгын алам да аның башына сугам. Авырттырмыйм, әкрән генә сугам. Кайвакыт Равил өстәл астыннан минем аякка төртә. Мин дә аңа тибеп куям. Өстәлдәге тәлинкәләр дә селкенеп куя. Бу вакытларда апалар безне һәрвакыт ачуланалар. Әти дә:

- Болай шаярсагыз, мин сезне циркка алып бармыйм, - ди.

Е. Без туктап калабыз, шаярмаска сүз бирәбез. Ләкин берәз вакыттан соң тагын онытабыз. Шаяра башлыйбыз. Апалар, әти белән әни тагын безгә карыйлар. Шул вакытта бик оят була.

Ә. Бикчәнтәевадан)

Текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
Исемнәр							

По окончании выполнения заданий 9-17 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

3 нче бүлек

Ответы на задания 18-25 запишите в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведенными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18-25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18-25.

18	... Актырнак исемле этем һәм Назбикә исемле нәни песиём бар.	мин
19	Алар ... дә бик матурлар!	ике
20	Без бергә ... башласак, өйнең астын өскә китерәбез!	уйнарга
21	Күп вакытта алар ... туздыралар, ә миңа	өй

	жыештырырга кирәк.	
22	Актырнак һәрвакыт Назлыбикәнең ... иснәп карый.	уенчык
23	Назлыбикә бу вакытта сыртын кабарта, ... батырырга тора.	тырнаклар
24	Назлыбикә белән Актырнак бик тиз... .	үсәргә
25	... алар белән бик күңелле.	мин

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26-32.

26	... көннәр җик матур. Әнә тагын кар яуган.	кыш
27	Ул койма буйларында шундый тигез, йомшак булып ята, ... ялтырый: күзләрен камаштыра.	әнжә
28	Азат өс ... киеп чыкканчы, таптап бетермәсәләр яرار иде.	ки
29	Акбай да яңа яуган карны ... тора, ахрысы.	сак
30	Азат, ... көрәген тотып, ишегалдына чыкты.	рәсем
31	- Әйдә, Акбай, кардан өй төзибез. Бик зурны, биш ..., - диде.	кат
32	Акбай аны ..., койрыгын селкеп куйды.	аң

По окончании выполнения заданий 18-32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

Для ответа на задания **33-38** используйте бланк ответов № 2.

При выполнении заданий **33-38** обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным на бланке № 2. Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.

В заданиях **33-37** необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуацияләренә туры килгән репликаларны языгыз.

33

Пригласите старшего брата на школьную выставку.

34

Спросите у родителей, когда они будут отдыхать.

35

Поинтересуйтесь у одноклассника, с кем он поедет в деревню во время зимних каникул.

36

Уточните у друга (подруги), есть ли у него красный карандаш в рюкзаке.

37

Поздравьте маму с профессиональным праздником и пожелайте ей счастья.

38

Сез татар дустыгыздан хат алдыгыз. Аның сорауларына җавап биреп, хат языгыз. Язма эшегез 80 сүздән торырга тиеш.

... Мин Космос турында китаплар укырга яратам. Мәктәптә астрономия түгәрәгенә йөрәм. Миңа йолдызларны һәм планеталарны күзәтү, алар турында мәгълүматларны жыю ошый.

... Ә син нәрсә белән кызыксынасың? Мәгълүматларны кайдан аласың? Кызыксынуларың турында кемнәргә сөйләсең?

2 нче вариант

Сәләхова Роза Әбрар кызы,

милли мәгариф һәм регионара хезмәттәшлек буенча методист, югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый

символ пишете в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1

Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Э, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

6. Кибеттэ
7. Вокзалда
8. Театр кассасында
9. Офиста
10. Тукталышта

Ответ:

Диалог	А	Э	Б	В
Место действия				

2

Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А - Г и утверждениями, данными в списке 1 - 6. Используйте каждое утверждение из списка 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

7. Сөйләүче Ашхабад шәһәре турында әйтә.
8. Сөйләүче Берлин шәһәре турында әйтә.
9. Сөйләүче Париж шәһәре турында әйтә.
10. Сөйләүче Пекин шәһәре турында әйтә.
11. Сөйләүче Рим шәһәре турында әйтә.
12. Сөйләүче Әнкара шәһәре турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Э	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В задании 3-8 обведите цифру 1, 2 и 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3

Илнур ... барган.
1) базарга

- 2) бакчага
- 3) шәһәр яны посадкасына

4 Илнурга ... көн бик ошый.

- 1) көзге
- 2) жәйге
- 3) язгы

5 Илнур бакчада ... жыйган.

- 1) гөмбә
- 2) кыяр
- 3) алма

6 Алия гөмбәгә ... белән барган.

- 1) дәү әнисе
- 2) Илнур
- 3) дустаны

7 Алия ... гөмбә жыйган.

- 1) 2 сәгать
- 2) 4 сәгать
- 3) ярты сәгать

8 Алия Илнурның тәкъдимен ...

- 1) кабул итә.
- 2) кире кага.
- 3) уйлый.

По окончании выполнения заданий 1-8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведенных утверждений 9-16 соответствуют содержанию текста (1 – текстка туры килә), какие не соответствуют (2 – текстка туры килми)

Әйбәтләп киендереп, әтисе белән әнисе Хәйдәрне дә үзләре белән ишегалдына алып чыктылар. Тышта салкын. Кар ява.

Әтисе белән әнисе утын кисә башладылар. Ә Хәйдәр читтә басып карап торды. Берәздән аның бүреге, туны карга күмелде, ап-ак булды.

Әтисе Хәйдәргә таба борылды да, елмаеп:

- Улым, кар күмеп китмәсен үзеңне, - диде.

Ә берәздән әнисе:

- Улым, туңмыйсыңмы? - дип сорады.

Хәйдәр нәрсә дип әйтергә дә белмәде. “Туңам” дисә, өйгә кертеп жиберәләр, ә аның өйдә утырасы килми. “Туңмым” дисә, суык. Әнә салкын борынны, бит очларын чеметеп ала. Бияләй эчендәге бармаклар, итек эчендәге аяклар да туңа башладылар.

Әтисе белән әнисе эшлиләр дә эшлиләр. Алар туңмыйлар. Хәтта тирлэгәннәр дә әле. Берәздән әтисе Хәйдәр янына килде.

- Улым, туңасың бит, - диде. - Әйдә әле, бу утыннарны менә монда илтеп куй, суык синең янда тормасын.

Хәйдәр утыннарны ташый башлады.

- Менә улыбыз ничек булыша, - дип сөенделәр әтисе белән әнисе.

Берәздән Хәйдәр, әнисе янына килеп, бүреген чишәргә кушты.

- Әни, көн жылынды! - диде ул.

Әтисе белән әнисе рәхәтләнеп көлештеләр. Аннары әтисе, Хәйдәр янына килеп:

- Көн жылынмады, улым, эш жылытты сине, - диде.

(М.Хәсәновтан)

9 Хәйдәр урамга чыга.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

10 Әтисе белән әнисе ишегалдында эшлиләр.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

11 Бу жылы көн иде.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

12 Хәйдәр кар белән уйный.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

13 Әтисе белән әнисенә эссе.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

14 Әнисе Хәйдәргә бияләйләр бирә.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

15 Хәйдәр әти-әнисенә булыша башлый.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

16 Хәйдәрне эш жылыта.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

17

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А-Е и заголовками 1-8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую цифру только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведенными образцами.

1. Авыл кешеләре барысы да таныш.
2. Яңа чана.
3. Коега кар салу.
4. Чана эзләү.
5. Мансурның коега төшүе.
6. Кар бабай ясау.
7. Кар ява.
8. Шәһәрдә өйләр бик зур була.

А. Апам шәһәрдә яши. Әни әйтә, анда өйләр шундый зур, кемнәр яшәгәнән дә белеп бетереп булмый, ди. Ничек инде ул үзең яшәгән өйдә кем торганын белмисең, ди? Моны Диләрәгә сөйләсәң, ул ышанмас.

Ә. Чынлап та, менә безнең өйдә куянарны, песине санамасаң, эти, эни, абый, мин, сеңлем Әлфия бар. Мин өйдәге кешеләрне генә түгел, авылдагы барлык кешеләрне беләм. Авылда жиде Наил бар. Мин аларның барысын да беләм.

Б. Кемдер кереп килә, дип, тәрәзәгә карасам, урам кар белән тулган.

- Әни, эни, кар ява бит. Ник әйтмисең? - дип, эленеп торган киёмнәрем янына килдем.

Беренче кар! Ур-ра! Әллә кайчан эзерләп куйган чанамны алдым да Диләрәләргә йөгердем.

В. - Диләрә, чык, кар ява! Диләрә, дим, чык инде, кар ява бит.

Диләрә чыкты.

- Нигә шулхәтле кычкырасың?

- Кар яуганны күрми каласың бит!

- Нәрсә дисең?

- Ии, мактанчык! - дидем мин, аның янына килеп. - Яңа чанасы бар икән. Ишетмәгән була. Былтыр минем чанам да яңа иде, шуа-шуа искерде.

- Ә минеке өр-яңа.

- Булса ни! Ярый, алайса. Шул чанаңа карап тор!- дидем дә тауга йөгердем.

- Тукта! Мин дә барам! - дип, Диләрә дә минем арттан килде.
 Пробное ЕРТ по татарскому языку, 2015-2016
 (Код предмета – 23), IX класс

Татар теле

Г. Без килгәндә, абыйлар, зур итеп, кар бабай ясаганнар. Борынына кызыл кишер, күзләренә кара күмер куйганнар.

- Әйдә, без дә үзебезнең кар бабайны ясыйбыз!

Кулларыбыз туңса да, зур кар бабай янына кечкенә кар бабайлар ясап куйдык. Алар шулхәтле кечкенә булдылар, без аларга “кар малайлар” дип исем куштык.

Д. - Малайлар, әйдәгез, коега кар тутырабыз, - диде Мансур.

Безгә кызык. Карның коега төшкән карыйсыбыз килә. Абыйлар безне коега якын жибәрмиләр. Мансурларның коесы тирән, ләкин анда су юк. Өч малай тәгәрәткән карны коега салдылар. Ләкин ул төшмәде, кысылып калды.

Е. Мансур аны этә башлады. Кар белән үзе дә коега төшеп китте. Без ярдәмгә олыларны чакырдык. Кое янына кешеләр жыелдылар. Мансурны этисе озын бау белән тартып алды.

(Н.Кәримовадан)

Текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
Исемнәр							

По окончании выполнения заданий **9-17** не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

3 нче бүлек

Ответы на задания **18-25** запишите в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведенными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами **18-25** так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию **18-25**.

18	Төлке ... Шаян кошлар сайравына уянды.	бала
19	Күл буена барып, үзенәң ... юды.	бит

20	Эйлэнep кайтканда, энисе ... тэмлe ризыклар куйган иде.	өстөл
21	Тамагы туйгач, Шаян энисенэ рэхмэт ...	эйтeргэ
22	-Улым, ... рэхмэт эйт. Бу - аның күчтәнөчө, - диде энисе, Шаянның башыннан сыйпап.	жэй
23	Шаян энисеннән жэйне кайдан таба алуын ...	сорарга
24	- Жэй жилөклe ... яши. Эмма ул акыллы балаларга гына күренэ, - диде энисе.	урман
25	- Акыллы балалар агач, куак ботакларын сындырмыйлар, чөчөкләрнe өзмиләр, ... пычратмыйлар. Һәрвакыт яхшылык кына эшлиләр, улым.	су

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26-32.

26	Кичэ ... көн иде.	яңгыр
27	Көне бу салкын карлы, ... яңгыр яуды.	боз
28	Барлык кешеләр дә урамга, зонтлар тотып, жылы ... киeп чыктылар.	ки
29	Бүгөн Азат та ... курткасын киде.	кыш
30	Ул калын киенeргэ яратмый, йөгeрeп, тиз йөрeп булмый, ...	уңай
31	Ләкин шундый салкын көндө ... шортадан йөрeп булмый бит индe!	жэй

32	Димәк, түзәргә, калын киёмнәр белән ... туры киләчәк.	дус
----	---	-----

По окончании выполнения заданий 18-32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

4 нче бүлек

**Для ответа на задания 33-38 используйте бланк ответов № 2.
При выполнении заданий 33-38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным на бланке № 2.
Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.**

В заданиях 33-37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуацияләренә туры килгән репликаларны языгыз.

- 33** Пригласите старшую сестру на вечер поэзии.
- 34** Спросите у родителей, когда они приедут домой.
- 35** Поинтересуйтесь у одноклассника, с кем он ездил в Москву во время осенних каникул.
- 36** Уточните у друга (подруги), есть ли у него (нее) в папке тетрадь в клеточку.
- 37** Поздравьте папу с Днем строителей и пожелайте ему здоровья.
- 38** **Сез татар дустыгыздан хат алдыгыз. Аның сорауларына җавап биреп, хат языгыз. Язма эшегез 80 сүздән торырга тиеш.**

... Мин кичә дустымның туган көнендә булдым. Анда сыйныфташларым һәм дусларым белән төрле конкурслар оештырдык, биедек, җырладык. Дустыма без биргән бүләкләр бик ошады.

... Ә синең туган көнең кайчан була? Син аны ничек үткәреңгә телисең? Гадәттә сиңа нинди бүләкләр бирәләр?

3 нче вариант

Яруллина Рәхилә Рәфкатъ кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
7 нче урта гомуми белем мәктәбе» муниципаль бюджет гомуми белем бирү
учреждениесенең татар теле һәм әдәбияты укытучысы

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишете в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Э, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

1. Урамда.
2. Автовокзалда .
3. Өйдә.
4. Кафеда.
5. Зоопаркта.

Ответ:

Диалог	А	Э	Б	В
Место действия				

2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списков 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

1. Сөйләүче хайваннар турында әйтә.
2. Сөйләүче бакча турында әйтә.
3. Сөйләүче трамвайда булган вакыйга турында әйтә.
4. Сөйләүче кунак апаның бүлгәе турында әйтә.
5. Сөйләүче тырыш кызлар турында әйтә.
6. Сөйләүче дуслык турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Э	Б	В	Г
-----------	---	---	---	---	---

Утверждение					
-------------	--	--	--	--	--

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3-8 обведите цифру 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Наил ... кайта.

- 1) кибеттэн
- 2) театрда
- 3) парктан

4.Марат театрда ... булган.

- 1) яз көне
- 2) кичә
- 3) күптән

5.Наил спектаклен караган.

- 1) “Әниләр һәм бәбиләр”
- 2) “Әбиләр һәм бабайлар”
- 3) “Балалар һәм әтиләр”

6.Спектакльнең режиссеры -

- 1) белми
- 2)Фәрит Бикчәнтәев
- 3)Туфан Миңнуллин

7.Марат театрга ... барырга тели.

- 1) энесе белән
- 2) гаиләсе белән
- 3) дуслары белән

8.Марат театрга ... барачак.

- 1) киләсе ял көнендә
- 2) иртәгә
- 3) вакыт булганда

По окончании выполнения заданий 1 - 8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведённых утверждений 9-16 соответствует содержанию текста (1-текстка туры килә), какие не соответствуют (2-текстка туры килми).

Хәзер нинди генә -компьютерлар юк!.Соңгы вакытларда киберләрдә бик кечкенә компьютерларны күрергә мөмкин. Аларны “персональ кесә компьютерлары” дип йөртәләр. Алар зур түгел һәм бик җиңел, авырлыклары 100-200 грамм,ләкин бөтен эшләргә дә башкаралар. Кирәк булса, рәсем ясайсың,жыр тыңлайсың,фильм карыйсың,текст язасың,уеннар уйнайсың,Интернетка керәсең.Мондый компьютер бик кечкенә бит. Анда уен,жырлар, компкт- дискын куярга мөмкин түгел.Әлбәттә,ул үзе дә компакт- диск кадәр генә зурлыкта. Шуңа күрә кесә компьютерын гади персональ компьютерга тоташтыралар.

Кесә компьютерының сенсор экраны “тычкан” белән клавиатураны алыштыра. Дисплей буенча йөрергә махсус каләм(стилус) бар. Экранда электрон клавиатураны ачасың,башка тәрәзгә ачасың һәм кирәкле эшнә башкарырга мөмкин.

Кесә компьютерларының бәясә гади компьютерларныкы кебек.

Кесәдә- компьютер! Бу бик кызык!

“Сабантуй” газетасыннан

9. Хәзер компьютерлар юк!.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

10. Киберләрдә бик кечкенә компьютерларны күрергә мөмкин.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

11.. Рәсем ясарга ,жыр тыңларга,,фильм карарга,текст язарга була.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

12. Мондый компьютер бик зур бит

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

13. Шуңа күрә кесә компьютерын гади персональ компьютерга тоташтыралар.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

14. Кесә компьютерының сенсор экраны “тычкан” белән клавиатураны алыштырмый.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

15. Дисплей буенча йөрергә махсус каләм(стилус) бар.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

16. Кирәкле эшнә башкарырга мөмкин түгел

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

17.

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами A - E и заголовками 1 - 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту

последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишете в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Гүзэл һәм Илнур- бертуганнар.

2. Шигырьләр эзләү

3. Алар бик дуслар.

4. Күрше малае – Азат.

5. Тәрәзә ватылуы.

6. Азат һәм рогатка.

7. Өйгә йөгерүе.

8. Шифаханәдә булдым.

А –Нәрсә булды,энием?

- Бер явыз малай трамвайга таш атты,шул таш миңа тиде. Шифаханәдә булдым,-диде энисе.

Ә.Ильнур,куркып,тиз генә өйләренә йөгерде.Бу хәл турында апасына сөйләмәде. Әниләре бүген эштән соңрак кайтты. Аның бер күзә бәйләнгән иде.

Б. Гүзэл белән Ильнур-бертуганнар. Гүзэл өченче класста гына укый, ләкин энесенә ул апа.Аның шаян,шук энесе Ильнур бар.Түгәрәк йөзле,зәңгәр күзле апасына охшаган малай аңа “апам” дип эндәшә.

В. Балалар һәр көн иртән әниләре белән мәктәпкә баралар.Кичен Гүзэл Ильнурга мәктәп хәлләрен сөйли. Энесе быел беренче сыйныфка укырга керде. Ана бөтен нәрсә яңа, бөтен нәрсә кызык.Илнур да апасына дуслары, укытучылары турында бик олак сөйләргә ярата. Апасыннан киңәшләр сорый.Алар буш вакытны бергә үткәрәләр.

Г. Ә бүген мәктәптән соң Ильнур урамга чыкты. Анда күрше малае Азатны күрде. Азат Ильнурдан дүрт яшькә зуррак,ул бишенче класста укый.

Д. Ә Ильнур рогатканы тартты,таш атылып китте һәм трамвай тәрәзәсен ватып керде. Трамвайдан бер апаның ачы тавышы ишетелде. Трамвай туктады.

Е. Азатның кулында- рогатка. Ул жирдән вак таш җыя да кошларга я агачларга ата. Ильнурга бу бик кызык тоелды. Ул Азаттан рогаткасын сорады.Азат рогатка бирде, һәм ничек атарга икәннен күрсәтте.

текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
исемнәр							

3 нче бүлек

Ответы на задания 18 – 32 запишите в бланке ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишется в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18-25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18

Алсу унөченче..... яши	ФАТИР
------------------------	-------

19

Аларның.... биш катлы.	ЙОРТ
------------------------	------

20

Йортлары бик урында урнашкан.	УҢАЙ
------------------------------------	------

21

Алсу ял әбиләренә кунакка бара.	КӨН
--------------------------------------	-----

22

Әбисенәң дә йорты биш.....	КАТ
----------------------------	-----

23

Кайвакыт ул әбисенә төрле бирә.	СОРАУ
---------------------------------------	-------

24

Әбисе шуларга кызык итеп җавап бирә.	ОНЫК
--	------

25

Алсу әбисе белән бик	ГОРУРЛАНЫРГА
---------------------------	--------------

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26 – 32.

26

Абыйсы карандашлар белән рәсем ясарга ярата.	ТӨС
--	-----

27

Бүген ул..... ясарга уйлады.	ЧӘЧӘК
------------------------------	-------

28

Чәчәкләрне төрле төсләргә буяды, рәсемен	КҮРСӘТ
--	--------

энисенә...	
29	
..... болында кызыл, сары, шәмәхә чәчәкләр дә ясаган иде.	ЖӘЙ
30	
Аңа көннәр ошамый.	ЯҢГЫР
31	
Шуңа күрә , аяз, матур көннәр генә ясарга тырышты.	КОЯШ
32	
Абыйсы бик тырышып башкарды.	ЭШ

По окончании выполнения заданий 18 – 32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1

4 нче бүлек

***Для ответа заданий 33 – 38 используйте бланк ответов №2.
Привыполнении заданий 33 – 38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным в бланке №2.
Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.***

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

33.Спросите у продавца, сколько стоит 1 килограмм капусты.

34.Пожелайте бабушке спокойной ночи..

35.Уточните у прохожего, где находится автобусная остановка.

36.Поинтересуйтесь у брата, какую книгу он читал.

37.Поздравьте одноклассника с окончанием учебного года.

38. Сез татар дустыгыздан хат алдыгыз. Сорауларга жавап биреп, аңа хат языгыз.

Язма эшегез **80** сүздән торырга тиеш.

*Хәзерге вакытта мин телефоннан еш сөйләшәм.Дусларыма шалтыратам, ә ти-энием белән аралашам.
.... Ә синең өчен телефон кирәкме? Син телефон аша кем белән*

Кушымта. Аудирование

Задание 1

Диалог А

А: Андрей, менә бу читлектә аю утыра.

Ә: Тагын нинди жәнлекләр яши?

А: Ә энә теге читлектә бүре яши..

Ә: Әйдә, барыйк әле. Минем аны бик күрәсем килә.

А: Әйдә, киттек.

Диалог Ә

А: Исәнмесез!

Ә: Хәерле көн!

А: Гафу итегез, Казанга автобус сәгать ничәдә китә?

Ә: Унбиш минуттан кузгала.

А: Мина бер билет бирегезче.

Диалог Б

А: Хәерле көн!

Ә: Исәнмесез!

А: Гафу итегез, бу аяк киёмнәр кибетеме?

Ә: Юк, бу ашамлыklar кибете.

А: Әйтегезче, аяк киёмнәр кибете еракмы?

Ә: Ул урамның теге ягында.

А: Бик зур рәхмәт сезгә!

Диалог В

А: Исәнме, әнием!

Ә: Исәнме, улым! Кайттыңмы?

А: Әйе, кайттым. Минем ашыйсым килә. Нәрсә пешердең?

Ә: Аш пешердем.. Ашыйсыңмы?

А: Әйе, әнием. Бик рәхәтләнеп.

Ә: Кулларыңны ю әле.

Задание 2

Сөйләүче А

Бүген безгә кунак апа килде. Ул миңа матур төсле карандашлар алып килде. Миңа бүләк бик ошады. Безгә Оля керде. Оляга да бүләк ошады. Без бергә рәсем ясадык. Безгә бик күңелле булды.

Сөйләүче Ә

Урамда балалар күп иде. Алар чана, чаңгы шуалар. Ә Дамир шумый, чөнки аның чанасы да, чаңгысы да юк. Бер малай аңа үз чанасын бирде. Дамир да рәхәтләнеп чана шуды. Бергә бик күңелле булды.

Сөйләүче Б

Мәктәптә дәресләр бетте. Саша мәктәптән чыкты, трамвайга утырды. Бер тукталышта трамвайга бер бабай керде. Аның сумкасы авыр иде. Саша бабайга урын бирде. Бабай утырды, рәхмәт әйтте. Сашага бик рәхәт булды.

Сөйләүче В

Яз житүгә без бакчага барабыз. Иң элек без суган, редис утыртабыз. Соңрак энием помидор, борыч үсентеләрен теплицага чыгарып утырта. Бакчада кызыл, ак, кара карлыган да бар. Мин алмагачның ап-ак чәчәкләренә карарга яратам.

Сөйләүче Г

Бүген Алсуның әтисе һәм әнисе авылга кунакка киттеләр. Алсу апасы белән өйдә калды. Өйдә эш күп иде. Апасы аш пешерде, ә Алсу бәрәңге, суган, кишер чистартты. Апасы идән юды, ә Алсу тузан сөртте. Апасы савыт-саба юды, ә Алсы аларны сөртте.

Задание 3-8

Марат: Сәлам, Наил!

Наил: Исәнме, Марат!

Марат: Наил кайдан кайтасың?

Наил: Әти-энием белән Камал театрына бардык.

Марат: Минем анда күптән булганым юк. Сиңа ошадымы?

Наил: Әйе, яңа спектакль карадык!

Марат: Нинди спектакль карадыгыз?

Наил: Туфан Миңнуллинның “Әниләр һәм бәбиләр”

Марат: Бу спектакльнең режиссеры кем?

Наил: Фәрит Бикчәнтәев. Артистлар да бик яхшы уйнады.

Марат: Ә төп рольләренә кем башкарды?

Наил: Төп рольләренә яш артислар уйнады. Безгә бик ошады.

Марат: Минем дә бу спектакльне күрәсем килә. Кайчан булыр икән?

Наил: Афишада язылган: шимбә һәм якшәмбе була дип.

Марат: Син мине бик кызыксындырдың әле. Киләсе ял көнендә безгә дә гаиләбез белән барырга кирәк.

Наил: Яхшы ял итүегезне телим!

Марат: Зур рәхмәт!

4 нче вариант

Зәйнуллина Дания Хәбир кызы,

*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
А.С. Пушкин исемендәге 9 нчы лицей» муниципаль бюджет*

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Э, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

7. Урамда.
8. Автовокзалда .
9. Өйдә.
10. Кафеда.
11. Зоопаркта.

Ответ:

Диалог	А	Э	Б	В
Место действия				

2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списков 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

7. Сөйләүче Универсиада турында әйтә.
8. Сөйләүче театр турында әйтә.
9. Сөйләүче музей турында әйтә.
10. Сөйләүче бакча турында әйтә.
11. Сөйләүче китапханә турында әйтә.
12. Сөйләүче шәһәр турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3-8 обведите цифру 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Назгөл ... кайта.

- 4) кибеттән
- 5) укудан
- 6) парктан

4. Азат паркта ... булган.

- 4) яз көне
- 5) кичә
- 6) күптән

5. Парк каршында ... һәйкәл куелган.

- 4) билгесез солдатка
- 5) Муса Жәлилгә
- 6) очучыларга

6. Иң матур күренеш -

- 2) агачтагы тиеннәр
- 3) жырчы фонтаннар
- 4) салават күпере

7. Азат паркка ... барырга тели.

- 4) энесе белән
- 5) гаиләсе белән
- 6) дуслары белән

8. Азат паркка ... барачак.

- 4) киләсе ял көнендә
- 5) бер айдан
- 6) вакыт булганда

По окончании выполнения заданий 1 - 8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведённых утверждений 9-16 соответствует содержанию текста (1-текстка туры килә), какие не соответствуют (2-текстка туры килми).

Без сыйныфта 14 укучы. Ундүртебез 14 төрле. Моны көндөлеккә карау белән дә аңлап була. Мәсәлән, мин үзем ярыйсы укыйм. Тик ашыгып язганга күрә, көдәлегемнең кайбер битләрендә сүзләрне аңлап булмый.

Көндөлекләрөбезне һәр атна саен сыйныф житәкчебез тикшерә, ә аннары берничә кешегәэләгә. Көндөлек-документ, көндөлек-укучының көзгесе.

Эльвираның, Рамилнең, Булатның, Алсуның көндөлекләре менә дигән. Киләчәктә дә аларга ышанырга була.”Тырышкантабар, ташка кадаккагар”, - диәни. Минем әнихаклы.

Маратның, Альбинаның, Люциянең, Рушаниянең, Рамиләнең һәм Ләйсәннең көндөлекләре уртача. Алар да тырышалар, ләкин...

Ә менә безнең Галимов Илнар-суперкөндөлек иясе. Аның документы чип-чиста, чөнки ул анны тутырмый. Көндөлеккә расписание дә, өйэшләре дә язылмаган. Ә документа саннар бик күп. Аларның иң зурысы - “2”ле, сирәк кенә “3”ле дә бар. Илнар тәнкыйтьне яратмый. Ләкин көндөлек -документ,көндөлек - көзге.

9. Безнең сыйныфта ундүрт укучы укый.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

10. Ә менә безнең Шакиров Илнар - суперкөндөлек иясе.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

11. Көндөлекләре сыйныф житәкчебез тикшерә.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

12.Ашыгып язганга күрә, көдәлегемнең кайбер битләрендә сүзләрне аңлап булмый.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

13. Аның документы чип-чиста, чөнкиуланы тырышыптутыра.

1)текстка туры килә 2) текстка туры килми

14.Минем әни хаклы түгел.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

15.Көндөлеккә өй эше язылган

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

16.Көндөлек-документ, көндөлек- көзге.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

17.

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А - Е и заголовками 1 - 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными

образцами.

9. Патриотик бер шигырь

10. Шигырьләр эзләү

11. Апамның яңа шигырь укуы

12. Безнең гаилә

13. Район үзәгенә баруыбыз

14. Сәхнәгә чыгуым

15. Олимпиадаларны көтеп алуыбыз

16. Китап укырга яратуым

А. Без гаиләдә өч бала үстек. Эти-мәктәп директоры, рус теле һәм әдәбияты укытучысы, эни башлангыч сыйныф балаларын укытты. Апам белән абыем мәктәптә укыганда, икесе дә әдәбиятны яраталар, шигырьләр күп укыйлар иде.

Ә. Ул елларда район үзәкләрендә балалар өчен олимпиадалар үткәрелә иде. Абыем белән апам ел да аны көтеп алалар һәм алдан ук эзерләнә башлыйлар иде. Мин дә алар белән барырга тели идем.

Б. Миңа жиде яшьләр тирәсе булгандыр, шул елны алар тагын бик тырышып олимпиадага эзерләнә башладылар. Төрле шигырьләргә укып карый-карый, яңа шигырьләр эзлиләр.

В. Беркөнне абыем шатланып кайтты да апам таныш түгел бер шигырь укый башлады. Бик патриотик шигырь иде. Моңа кадәр алар гел Тукайны, Такташны, Гафурины, Пушкинны, Лермонтовны, Горькийны укыйлар иде. Абыем сөйләгән яңа шигырь миңа бик ошады, һәм мин аны истә калдырдым.

Г. Апам да “Тракторчы кыз” дигән яңа шигырь табып кайтты. Апам ул шигырьне сөйләгәндә, мин елый идем. Абыем мине кочаклап көлә, ә апам: “Чыгып кит, тыңлама!” - дип, мине куа иде.

Д. Олимпиада якынлашты, һәм без, бөтен гаиләбез белән, район үзәгенә киттек. “Тукай шигырьләрен сөйләргә сине дә чакыралар”, - диде эти миңа. Мин бик шатландым.

Е. Олимпиада кечерәк яшәтәге балалар чыгышы белән башланды. Иң кечкенә сөйләүче булгангадыр инде, мине беренче итеп сәхнәгә чакырдылар.

текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
исемнәр							

3 нче бүлек

Ответы на задания 18 – 32 запишите в бланке ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишется в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18-25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18

Алсу хәзер сыйныфта укый.	ТУГЫЗ
---------------------------------	-------

19

Аның кечкенә сеңлесе Әминә “Курай” исемле балалар.... йөри.	БАКЧА
---	-------

20

Әминә әле кечкенә, ул әкиятләр ярата, ләкин белми.	УКЫРГА
--	--------

21

Алсу һәр көнне аңа әкиятләр укый яки	СӨЙЛӘРГӘ
--	----------

22

Әминә..... бик яратып тыңлый.	АЛАР
-------------------------------	------

23

Кайвакыт апасына күп сораулар бирә, һәм апасының бик игътибарбелән тыңлый.	ҖАВАП
---	-------

24

Беркөнне Әминә үзе дә әкият сөйләде.	АПА
--	-----

25

Алсу сеңлесе өчен бик	ГОРУРЛАНЫРГА
-------------------------------	--------------

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26 – 32.

26

Сеңлем карандашлар белән рәсем ясый.	ТӨС
--	-----

27

Ул болын ясарга ярата.	ЧӘЧӘК
------------------------------	-------

28

Чәчәкләрне төрле төсләргә буйый, рәсемен	МАТУР
--	-------

29

..... болында кызыл, сары, шәмәхә, хәтта кара чәчәкләр дә ясый.	ЖӘЙ
---	-----

30

Ул көннәрне яратмый.	ЯҢГЫР
----------------------------	-------

31

Шуна күрә , аяз, матур көннәр генә ясый.	КОЯШ
--	------

32

Сеңлем бик тырышып	ЭШ
--------------------------	----

По окончании выполнения заданий 18 – 32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1

4 нче бүлек

***Для ответа заданий 33 – 38 используйте бланк ответов №2.
При выполнении заданий 33 – 38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным в бланке №2.
Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.***

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

33.Спросите у продавца, сколько стоит книга “Шурале”.

34.Пожелайте одноклассникам приятного аппетита.

35.Уточните у прохожего, где находится торговый центр «Мега».

36.Поинтересуйтесь у брата, кто его лучший друг.

37.Поздравьте сестру с днем рождения и пожелайте ей здоровья и счастья..

38. Сөз татар дуслыгыздан хат алдыгыз. Сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз.

Язма эшегез **80** сүздән торырга тиеш.

.....Минем апам быел мәктәпне тәмамлады. Имтиханнарын уңышлы

тапшырды. Киләчәктә ул табибә булырга тели. Миңа да табиб һөнәре ошый.

.... Сиңа нинди һөнәрләр ошый? Хәзерге вакытта тагын нинди һөнәрләр популяр? Киләчәктә синең кем буласың килә?

Кушымта. Аудирование

Задание 1

Диалог А

А:Булат, менә бу читлектә бүре утыра.

Ә:Тагын нинди жәнлекләр яши монда?

А:Алда арысланнарны күрербез.

Ә:Әйдә, барыйк әле. Минем аларны бик күрәсем килә.

А:Әйдә, киттек.

Диалог Ә

А:Исәнмесез!

Ә:Хәерле көн!

А:Сездә милли ашлар бармы?

Ә:Әлбәттә, сезгә өчпочмак, токмачлы аш, гөбәдия, чәк-чәк, кыстыбый тәкъдимитә алабыз.

А:Миңа токмачлы аш һәм чәй белән гөбәдия алып килегез әле.

Диалог Б

А:Хәерле көн!

Ә: Исәнмесез!

А:Гафу итеgez, миңа ярдәм кирәк иде, булышыгызчы!

Ә:Бик рәхәтләнеп.

А:Мин 92 нче йортны таба алмыйм. Әйтеgezче, миңа кая барырга?

Ә:Урам аша чыгыгыз да уңга борылыгыз. 92 нче йорт шунда гына булыр.

А:Бик зур рәхмәт сезгә!

Диалог В

А:Сәлам, Гөлшат!

Ә:Сәлам, Илназ!

А:Гөлләрегез бик матур. Аларны кем үстерә?

Ә:Әйе, без гөлләр яратабыз.Әнием белән үстерәбез.

А:Мине дә гөлләр үстерергә өйрәтеgez әле.

Ә:Бик рәхәтләнеп.

Задание 2

Сөйләүче А

Бу урында һәр кеше үзе теләгән китапны сайлап укый ала. Өйгә алып укырга теләсәң, китапханәче китапны абонементка язып куя һәм ике атнага китап синеке. Тик китапны вакытанда кайтарырга онытма!

Сөйләүче Ә

Бу урында тарихи экспонатлар жыелган. Алар бик кадерләп саклана. Шулай ук анда танылган рәссамнарның картиналарыннан күргәзмәләр дә оештырыла. Тарихи вакыйгалар белән кызыксынучылар өчен иң әйбәт урын.

Сөйләүче Б

Анда күп катлы йортлар, биналар санап бетергесез. Транспорт төрләре дә шактый күп. Кайберләрендә метро да бар. Завод-фабрикалар, театрлар, музейлар, спорт корылмалары, мәктәпләр, югары уку йортлары эшли. Анда бик күп кеше яши.

Сөйләүче В

Алдагы рәттә төрле төстәге чәчәкләр утыртылган. Аннары кишер, чөгендер, суган, кыяр, помидор түтәлләре сузылган. Шулай уккарлыган, чия куаклары да үсә. Жәен анда шундый рәхәт, шундый күңелле!

Сөйләүче Г

Әлеге вакыйга 2013 нче елның жәендә Казанда булды. Аны уздыру өчен, күп кенә спорт корылмалары төзелде. Анда төрле илләрдән килгән студентлар спортта көч сынаштылар. Республикабыз өчен бу бик зур вакыйга булды.

Задание 3-8

Азат: Сәлам, Назгөл!

Назгөл: Исәнме, Азат!

Азат: Назгөл кайдан кайтасың?

Назгөл: Әти-әнием белән Горький паркына бардык.

Азат: Минем анда күптән булганым юк. Сиңа анда ошадымы?

Назгөл: Горькийпаркы хәзер бик матур!

Азат: Парк каршындагы билгесез солдатка куелган һәйкәл торамы?

Назгөл: Һәйкәл үз урынында тора. Аның тирәсенә чәчәкләр куелган.

Азат: Ә син жырлый торган фонтанны күрдеңме?

Назгөл: Күрдем. Искиткеч матур! Кичке утлар янганда, бигрәк тә матур алар.

Азат: Тагын нинди үзгәрешләр бар?

Назгөл: Ял итәргә яратучылар өчен бөтен уңайлыklar булдырылган. Йөгерү юллары, футбол, волейбол, баскетбол мәйданчыклары ясалган.

Азат: Минем сөңлемнең дә бик күрәсе килә. Кечкенә балалар өчен уен мәйданчыклары бармы соң?

Назгөл: Бик күп! Ашыйсың килсә, кафега рәхим ит!

Азат: Син мине бик кызыксындырдың әле. Киләсе ял көнендә безгә дә гаиләбез белән барырга кирәк.

Назгөл: Яхшы ял итүегезне телим!

Азат: Зур рәхмәт!

5 нче вариант

Зәйнуллина Дания Хәбир кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
А.С. Пушкин исемендәге 9 нчы лицей» муниципаль бюджет
гомуми белем бирү учреждениесенең югары квалификацион
категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Э, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия.

Место действия:

- 13. Урамда.
- 14. Автовокзалда .
- 15. Өйдә.
- 16. Кафеда.
- 17. Зоопаркта.

Ответ:

Диалог	А	Э	Б	В
Место действия				

2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списков 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение.

Утверждения:

13. Сөйләүче Универсиада турында әйтә.
14. Сөйләүче театр турында әйтә.
15. Сөйләүче музей турында әйтә.
16. Сөйләүче бакча турында әйтә.
17. Сөйләүче китапханә турында әйтә.
18. Сөйләүче шәһәр турында әйтә.

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3 - 8 обведите цифру 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Назгөл ... кайта.

- 7) кибеттән
- 8) укудан
- 9) парктан

9. Азат паркта ... булган.

- 7) яз көне
- 8) кичә
- 9) күптән

10. Парк каршында ... һәйкәл куелган.

- 7) билгесез солдатка
- 8) Муса Жәлилгә
- 9) очучыларга

11. Иң матур күренеш -

- 5) агачтагы тиеннәр
- 6) җырчы фонтаннар
- 7) салават күпере

12. Азат паркка ... барырга тели.

- 7) энесе белән
- 8) гаиләсе белән
- 9) дуслары белән

13. Азат паркка ... барачак.

- 7) киләсе ял көнендә
- 8) бер айдан
- 9) вакыт булганда

По окончании выполнения заданий 1 - 8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведённых утверждений 9 -16 соответствует содержанию текста (1-текстка туры килэ), какие не соответствуют (2-текстка туры килми).

Әхмәт көндөз шәһәр бакчасына керде. Бераз йөрде дә чәчәк түтәлләре янындагы яшел эскәмиягә килеп утырды. Саф, жылы һавада чәчәкләрнең хуш исләре аңкын тора. Әхмәт шул чәчәкләргә кызыгып утырды. Якын - тирәдә кешеләр юклыгын күргәч, ашыга-ашыга, дүрт чәчәк өзеп алды. Иң матурларын гына өздәм дип шатланды. Чәчәкләрне өйгә алып кайтты.

- Нинди матур чәчәкләр ! Берсе ак, икенчесе кызыл, өченчесе ал, ә дүртенчесе сары. Нинди матурлар! Рәхмәт,улым! Зур үс! Кайдан алдың мондый матур чәчәкләрне? – дип сорады әнисе.

ӘХМӘТ, МАКТАНЫП :

- Мин табам инде. Чәчәкләрнең кайсысы матур икәнән миннән сорасыннар, - диде.

- Улым, кайдан алдың? Кем бирде соң бу чәчәкләрне?

- Бакчада түтэлдэн өзде.

Ананың йөзе үзгәрде. Ачулы гажәпләнү белән :

-Бакчадан өздеңме ? – дип сорады.

-Өзсә, нәрсә булган? Нигә аңа гажәпләнәсәң? Мине бит беркем дә күрмәде, - дип, Әхмәт әнисен тынычландырырга тырышты. Чәчәкләр ананың кулыннан идәнгә төштеләр. Әнисе бераз сүзсез торды да чәчәкләрне, идәннән алып, Әхмәткә сүзды.

-Мә, ал. Бу миңа бүләк түгел, бу миңа хәсрәт. Яхшы бала әнисенә хәсрәт китерми. Мә, кайдан алгансың , шунда илтеп куй, - диде дә икенче бүлмәгә кереп китте.

Әхмәт кулындагы чәчәкләргә уйчан караш белән карап торды. Шулай уйланып торганнан соң, чәчәкләрне газетага төрәп , бакчага китте.

9. Әхмәт көндөз шәһәр бакчасында йөрде дә чәчәк түтәлләре янындагы яшел эскәмиягә килеп утырды.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

10. Берсе ак, икэнчесе зэнгэр, өченчесе ал, ә дүртенчесе сары.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

11. Әхмәтнең әнисе шатланды

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

12. Чэчэклэрне өйгә алып кайтмады.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А - Е и заголовками 1 - 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

24.Кызылга буялган көннөр.

житкәнче, һәр баланы карап тора. Зөһрәнең кайтып житкәнән дә күрәдер әле ул.

Г. Бик әйбәт күрә аларның Гөлсинә апалары. Дәрестә тәртип бозган малайларны шунда ук күрәп ала. Беренче “Б” сыйныфында егерме дүрт бала укый. Ун малай, ундүрт кыз. Менә шуларның һәркайсына күз-колак булып тора ул.

Д. Зөһрә мәктәптән йөгереп кайта да стенада эленеп торган календарь каршына килә. Аннары кечкенә кызыл карандаш белән календарьның бүгенге битен буйый. Кызылга буялган битләр көннән-көн арта бара. “Бишле” алган көннәрдә генә буйый ул календарьны. Әмма шулай туры килә инде – көн саен “бишле” алып кайта Зөһрә. Кайбер көннәрдә икешәр, өчәр “бишле” куялар әле. Шуңа күрә көн саен кызылга буярга туры килә календарьны.

Е. Кып-кызыл булып бетте инде ул... Әнисе күрсә, орышыр микән? Зөһрә белә:китапларны буярга ярамый. Календарьны да буярга ярамыйдыр... Зөһрәнең дә “бишле” алган көннәрдә, календарьны кызылга буяп, бу көннәргә бәйрәм итеп күрсәтәсе килә. Бәйрәм ясаган өчен әнисе нигә орышсын аны?!

Текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
Исемнәр							

По окончании выполнения заданий 9 – 17 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1

3 нче бүлек

Ответы на задания 18 – 32 запишите в бланке ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишете в отдельной клеточке в соответствии приведёнными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18 - 25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18

Уку елы тәмамлангач, жәйге каникуллары башлана	УКУЧЫ
--	-------

19

Жәй – елның иң матур....	ВАКЫТ
20	
Июньдә мин авылга кунакка	КАЙТЫРГА
21	
Анда яраткан әбием яши	МИН
22	
Авылда булганда, мин Сабан туге ... барам	БӘЙРӘМ
23	
Дус кызларым белән бергә жыләккә йөрибездә, елгада су коенабыз	УРМАН
24	
Мин әбиемне бик	ЯРАТЫРГА
25	
..... куллары бик йомшак.	ӘБИ

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26 - 32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26 – 32.

26	
Сабан туге – татар халкының иң бәйрәме	КҮҢЕЛ
27	
Сабан туге июнь аенда кыр эшләргә беткәч була.	ЯЗ
28	
Халык мәйданга киенеп килә.	БӘЙРӘМ
29	
Сабан тугенда һәркем ярышларда катнаша, уйный, бии,	ЖЫР
30	
Ярышларда катнашкан кешеләр калмый.	БҮЛӘК
31	
Сабан тугең төп ярышы - көрәш	ТАТАР
32	
Иң яхшы тәкә ала.	КӨРӘШ

По окончании выполнения заданий 18 – 32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1

Для ответа заданий 33 – 38 используйте бланк ответов №2.

При выполнении заданий 33 – 38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным в бланке №2.

Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

33. Спросите у прохожего, где находится аптека.

34. Попроси друга купить мороженое.

35. Предложите другу сходить в кино.

36. Поинтересуйтесь планами друга на завтра.

37. Поздравьте бабушку с 23 февраля и пожелайте ему здоровья и счастья..

38. Сөз татар дуслыгыдан хат алдыгыз. Сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз.

Язма эшегез 80 сүздән торырга тиеш.

*.....Сыйныфташым Илдар авырып китте. Үзенә генә күңелсез булмасын өчен, мин аның янына көн дә барып йөрдем. Бергә дәресләрне әзерләдек, телевизор карадык. Хәзер без – иң якин дуслар.
... Ә синең якин дуслың кем исемле? Сөз бер-берегезгә ничек ярдәм итәсез?
Бергәләп кайларга йөрисез?*

Кушымта. Аудирование

Задание 1

Диалог А

А: Булат, менә бу читлектә бүре утыра.

Ә: Тагын нинди җәнлекләр яши монда?

А: Алда арысланнарны күрербез.

Ә: Әйдә, барыйк әле. Минем аларны бик күрәсем килә.

А: Әйдә, киттек.

Диалог Ә

А: Исәнмесез!

Ә: Хәерле көн!

А: Сездә милли ашлар бармы?

Ә: Әлбәттә, сезгә өчпочмак, токмачлы аш, гөбәдия, чәк-чәк, кыстыбый тәкъдимитә алабыз.

А: Миңа токмачлы аш һәм чәй белән гөбәдия алып килегез әле.

Диалог Б

А:Хәерле көн!

Ә: Исәнмесез!

А:Гафу итегез, миңа ярдәм кирәк иде, булышыгызчы!

Ә:Бик рәхәтләнеп.

А:Мин 92 нче йортны таба алмыйм. Әйтегезче, миңа кая барырга?

Ә:Урам аша чыгыгыз да уңга борылыгыз. 92 нче йорт шунда гына булыр.

А:Бик зур рәхмәт сезгә!

Диалог В

А:Сәлам, Гөлшат!

Ә:Сәлам, Илназ!

А:Гөлләрегез бик матур. Аларны кем үстерә?

Ә:Әйе, без гөлләр яратабыз.Әнием белән үстерәбез.

А:Мине дә гөлләр үстерергә өйрәтегез әле.

Ә:Бик рәхәтләнеп.

Задание 2

Сөйләүче А

Бу урында һәр кеше үзе теләгән китапны сайлап укый ала. Өйгә алып укырга теләсәң, китапханәче китапны абонементка язып куя һәм ике атнага китап синеке. Тик китапны вакытанда кайтарырга онытма!

Сөйләүче Ә

Бу урында тарихи экспонатлар жыелган. Алар бик кадерләп саклана. Шулай ук анда танылган рәссамнарның картиналарыннан күргәзмәләр дә оештырыла.Тарихи вакыйгалар белән кызыксынучылар өчен иң әйбәт урын.

Сөйләүче Б

Анда күп катлы йортлар, биналар санап бетергесез. Транспорт төрләре дә шактый күп. Кайберләрендә метро да бар. Завод-фабрикалар, театрлар, музейлар, спорт корылмалары, мәктәпләр, югары уку йортлары эшли. Анда бик күп кеше яши.

Сөйләүче В

Алдагы рәттә төрле төстәге чәчәкләр утыртылган. Аннары кишер, чөгендер, суган,кыяр, помидор түтәлләре сузылган. Шулай уккарлыган, чия куаклары да үсә. Жәен анда шундый рәхәт, шундый күңелле!

Сөйләүче Г

Әлеге вакыйга 2013 нче елның жәендә Казанда булды. Аны уздыру өчен, күп кенә спорт корылмалары төзелде. Анда төрле илләрдән килгән студентлар спортта көч сынаштылар. Республикабыз өчен бу бик зур вакыйга булды.

Задание 3-8

Азат: Сәлам, Назгөл!

Назгөл: Исәнме, Азат!

Азат: Назгөл кайдан кайтасың?
 Назгөл: Әти-энием белән Горький паркына бардык.
 Азат: Минем анда күптән булганым юк. Сиңа анда ошадымы?
 Назгөл: Горькийпаркы хәзер бик матур!
 Азат: Парк каршындагы билгесез солдатка куелган һәйкәл торамы?
 Назгөл: Һәйкәл үз урынында тора. Аның тирәсенә чәчәкләр куелган.
 Азат: Ә син жырлый торган фонтанны күрдеңме?
 Назгөл: Күрдем. Искиткеч матур! Кичке утлар янганда, бигрәк тә матур алар.
 Азат: Тагын нинди үзгәрешләр бар?
 Назгөл: Ял итәргә яратучылар өчен бөтен уңайлыklar булдырылган. Йөгерү юллары, футбол, волейбол, баскетбол мәйданчыклары ясалган.
 Азат: Минем сөңлемнең дә бик күрәсе килә.Кечкенә балалар өчен уен мәйданчыклары бармы соң?
 Назгөл: Бик күп! Ашыйсың килсә, кафега рәхим ит!
 Азат: Син мине бик кызыксындырдың әле. Киләсе ял көнөндә безгә дә гаиләбез белән барырга кирәк.
 Назгөл: Яхшы ял итүегезне теләм!
 Азат: Зур рәхмәт!

6 нчы вариант

Нәҗметдинова Миләүшә Лотфулла кызы,
*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 10 нчы гимназия»
 муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең
 югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы*

1 нче бүлек

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Ә, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1 – 5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

1 . Авылда; 2. Даруханәдә; 3. Стадионда; 4. Мәктәптә; 5. Кибеттә.

Диалог	А	Ә	Б	В
Место действия				

2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, данными в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списка 1 – 6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

1. Сөйләүче Татарстанның башкаласы турында әйтә.
2. Сөйләүче балаларның аралашуы турында әйтә.
3. Сөйләүче аралашуда иң мөһим чаратурында әйтә.
4. Сөйләүче килешеп эшләү турында әйтә.
5. Сөйләүче жәмәгать урыннарында аралашу турында әйтә.
6. Сөйләүче аралашу кагыйдәләре турында әйтә.

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3 – 8 обведите цифру, 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Мансур ... барарга жыена.

- 1) бәйрәмгә
- 2) дустаның туган көненә
- 3) ярышка

4. Мансур ... белән шөгыйльләнә.

- 1) дзюдо
- 2) тимераякта шуу
- 3) көрәш

5. Мансурның иң зур хыялы -

- 1) чит илгә китү
- 2) Россия командасында булу
- 3) республикада жиңү

6. Саниянең дус кызы -

- 1) Гөлназ
- 2) Галия
- 3) Гүзәл

7. Гүзәл туган көнен бәйрәм итә.

- 1) кафедра
- 2) өйдө
- 3) бакчада

8. Сания Мансурга ... тели.
1. сәламәтлек
2. бәхетләр
3. жиңүләр

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведенных утверждений 9 – 16 соответствуют содержанию текста (1 – текстка туры килә), какие не соответствуют (2 – текстка туры килми).

Байлык

Рахманның теләге – сәяхәтче булу. Сәяхәт турында китаплар укыды ул, илебездә картасын биш бармагы кебек белә. Рахман үз илебездә генә сәяхәт итәчәк. Африка чүлләре, Һиндстан урманнары, Амазонка елгасы шулай ук кызыктыра, әмма үзбездә дә андый жирләрне табып була. Безнең илебездә бөтенесенә дә бай.

Менә шул олы сәяхәттә сынатмаслык итеп чыныктырырга кирәк үзеңне.

Бу дөньяда кешедән дә бәхетле зат юктыр: ул офыкны күрә. Их, болытлар өстенә менеп, сәяхәт итеп йөрсәң икән! Менә бу сәяхәт булып иде! Менәрбез, тормышта яши генә башладык бит әле без. Барысына да өлгерербез, хыяллар зур һәм күкләр күкрәтеп яшәрбез! Рахман, сәяхәтләрдә йөрөп, моңарчы бигеле булмаган байлыкларны кешелеккә бүлү итәр.

Туктагыз әле, нәрсә соң ул байлык? Беркөнне ул әтисеннән:

- Байлык нәрсә була ул, әти? – дип сорады.
- Кешегә кирәкле барлык нәрсә – байлык, улым. Менә бу өстәл дә, синең китапларың да – байлык. Ә икмәк – төп байлык. Әмма кешенең алыштырмас байлыгы була. Беләсең киләме шуны?
- Беләсем килә!
- Син, улым, байлык эзләп сәяхәткә чыкканда, төп байлык – сиңа ипи пешерергә иген үстерүче, сине кызарып пешкән жиләкләре белән сыйлаучы туган туфрак турында онытма.

Әйе, онытмас Рахман моны. Сагындырыр инде ул туган жир.

(М. Хужиннан)

9. Малай сәяхәтче булырга тели.

1) текстка туры килә	2) текстка туры килми

10. Россиядә чүлләрне, зур елгаларны табып бумый.

1) текстка туры килә	2) текстка туры килми

11. Малай болытлар буенча сәяхәт итәргә тели.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

12. Малайның сәяхәттән билгеле булмаган байлык алып кайтасы килә.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

13. Малай байлык турында әнисеннән сорый.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

14. Алыштыргысыз байлык – икмәк.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

15. Малай, сәяхәткә чыкканда, үзе белән туфрак алачак.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

16. Малай сәяхәттә туган жирен сагыначак.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

17. Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А – Е и заголовками 1 – 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую цифру только один раз. В задании есть один лишний заголовок.

1. Дөнья яме

5. Авылда ял итү

2. Чишмәнең рәхмәте

6. Кешеләрнең мәрхәмәтсезлеге

3. Инсафның ярдәме

7. Картның кәефсезләнүе

4. Тау астындагы чишмә

8. Нәтижәсез сөйләшү

А. Аны ачкан кеше дөньяда юк инде. Ә ул менә тау астында инде ничә гасыр челтер – челтер ага бирә. Иртән аның суларында әрәмәлектә оя корган сайрар кошлар су коена, күбәләкләр, бал кортлары сусауларын баса.

Ә. Чишмәне барысы да ярата, үз итә. Тик кешеләр генә аңа карата мәрхәмәтсез була башладылар. Чишмә янында учак ягып ял иткәч, алар чүп – чарны шунда ук ташлап калдыралар. Хәтта гомер – гомергә изге саналган су юлын да көтү таптап бетерде. Әгәр болай дәвам итсә, кошлар да урманга китәр. Юк, моңа юл куярга ярамый. Кешеләрнең үзләре белән сөйләшеп карарга кирәк. Бәлки оялырлар, иманга килерләр.

Шуай дип фикер йөртә Чишмә.

Б. Беренче булып, Чишмә янына карт бабай төште.

- Йа Аллам, нишләттеләр сине? – диде ул, Чишмәне күргәч. – Көчемдә вакытта мин сине карап, чистартып тордым. Их, яшьрәк чагым булса...

В. Карт, авырлык белән генә торып, өенә юл тотты. Кичен механизатор улы эштән кайткач, Чишмә хакында сүз кузгатты. Тик ул елмаеп кына куйды.

Шәһәрдә яшәүче уллары белән сөйләшү дә нәтижә бирмәде.

Г. Аптырагач, бабай оныгы белән сөйләшеп карарга уйлады. Бәхеткә, Инсаф аны аңлады. Икенче көнне үк, көрәк тотып, Чишмә буена төште. Барлык чүп – чарны жыеп, жиргә күмде. Чишмә юлын чистартып тирәнәйтте.

Д. Хәлсезләнган чишмә жиңел сулап куйды.

- Рәхмәт сина, Инсаф, - диде ул, ягымлы челтерәү белән. – Инде суымнан авыз ит. Шифасы тисен үзеңә.

Е. Инсаф учларын тутырып су алды. Чишмә суы бик тәмле, тирә – якта кошлар сайрый, дөнья да ямьле иде. Ышанып та булмый: боларның барысы да юкка чыгарга мөмкин иде бит... (Ф. Зарифтан)

Текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
Исемнәр							

3 нче бүлек

Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18 – 25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18. Һәр уку _____ үз шәкертләре белән горуurlана ала.	ЙОРТ
19. Республикабыз _____ мәктәпләрендә күпме _____ шәхесләр укыган!	ТАНЫЛЫРГА
20. Алар _____ язучылар, шагыйрьләр, дикторлар, жырчылар, очучылар, сәяхәтчеләр һәм башка бик күп һөнәр ияләре бар.	АРА
21. Кайчандыр алар да _____ кебек гади укучылар булганнар.	БЕЗ
22. Алар да, шул ук биналарда _____, шул ук коридорлардан йөгәргәннәр.	УКЫРГА

23. Алар танылган шәхес _____ турында уйламаганнардыр да әле.	БУЛЫРГА
24. _____ гына алар зур кеше булырлар дип өметлэнгәннәр.	УКЫТУЧЫ
25. Алар хәзер дә өметләнәләр, безнең тормышта үз _____ табуыбызга ышаналар.	УРЫН

Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26 – 32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию.

26. Ял көнне без _____ чакырдык, чөнки минем туган көнем иде.	КУН
27. Бу көнне башта мин өй жыештырдым, _____ сөрттем.	ТУЗ
28. Аннары без апам белән _____ савыт – сабалар куйдык, табын әзерләдек.	ӨС
29. Әнием белән дәү әнием _____ салатлар ясадылар, бәләш пешерделәр.	ТӘМ
30. Мин дә аларга, бик теләп, ризык _____ булыштым.	ӘЗЕР
31. _____ дусларым кунакка килделәр.	КИЧ
32. Алар мине туган көнем белән _____, бүләкләр бирделәр, матур сүзләр әйттеләр.	КОТ

4 нче бүлек

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

33. Скажите, в котором часу отправляется автобус в Набережные Челны.

34. Спросите у прохожего, где останавливается пятый троллейбус.

35. Поинтересуйтесь у друга (подруги), какие музыкальные произведения он (она) слушал(а) в детстве.

36. Скажите, в какие кружки вы ходили в младших классах.

37. Уточните у папы, где находится торговый центр «Ашан».

38. Сөз татар дуслыгыздан хат алдыгыз. Шушы сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз. Язма эшегез 80 сүздән торырга тиеш.

... Кичә мин татар теле дәресенә әзерләnmичә килдем. Дәрес буге: “Укытучы сорамаса ярар иде”, дип теләп, аңа карап утырдым. Укытучы миннән өй эшен сорамады, ләкин мин башка беркайчан да өй эшен әзерләmичә килмәячәкмен.
... Ә синең дәрескә әзерләnmичә килгән очрагың бармы? Өй эшләрен, гадәттә, син кайчан әзерлисең? Өй эшен әзерләгәндә, нәрсәләрдән файдаланасың?

7 нче вариант

Нәҗметдинова Миләүшә Лотфулла кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы 10 нчы гимназия»
муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең
югары категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

1 нче бүлек

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Ә, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1 – 5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

1. Авылда; 2. Даруханәдә; 3. Стадионда; 4. Мәктәптә; 5. Кибеттә.

Диалог	А	Ә	Б	В
Место действия				

2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, данными в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списка 1 – 6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

7. Сөйләүче Татарстанның башкаласы турында әйтә.
8. Сөйләүче балаларның аралашуы турында әйтә.
9. Сөйләүче аралашуда иң мөһим чаратурында әйтә.
10. Сөйләүче килешеп эшләү турында әйтә.
11. Сөйләүче жәмәгать урыннарында аралашу турында әйтә.
12. Сөйләүче аралашу кагыйдәләре турында әйтә.

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3 – 8 обведите цифру, 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Мансур ... барарга жыена.

- 1) бәйрәмгә
- 2) дустаның туган көненә
- 3) ярышка

4. Мансур ... белән шөгыйльләнә.

- 1) дзюдо
- 2) тимераякта шуу
- 3) көрәш

5. Мансурның иң зур хыялы -

- 1) чит илгә китү
- 2) Россия командасында булу

3) республикада жиңу

9. Саниянең дус кызы -

4) Гөлназ

5) Галия

6) Гүзэл

10. Гүзэл туган көнен бәйрәм итә.

4) кафеда

5) өйдә

6) бакчада

11. Сания Мансурга ... тели.

4. сәламәтлек

5. бәхетләр

6. жиңүләр

2 нче бүлек.

Прочитайте текст. Определите, какие из приведенных утверждений 9 – 16 соответствуют содержанию текста (1 – текстка туры килә), какие не соответствуют (2 – текстка туры килми).

Жир шарының бер шәһәрәндә яшәгән, ди, бик кире малай. Ул эти сүзен дә тыңламаган, әни киңәшләренә колак салмаган, һаман киресен эшләгән.

Эти – әнисе, нишләргә дә белмәгәч, аны авылга әбисенә кайтарган. Тик малай әбисенә дә каршы эндәшкән.

Беркөн әбисе оныгына: “Улым, әйдә, урманга барып кайтыйк. Әзрәк башың да ял итәр. Һаман телевизор, компьютер артында утырып булмас бит инде,” – дигән.

Малай урманга барырга бик теләп ризалашкан. Әби белән онык урманга киткәннәр. Бара торгач, алар бер аланга килеп чыкканнар. Ә алан уртасында ике чәчәк үсеп утыра, ди. Бер чәчәк янып тора, ә икенчесе кап – кара икән. Малай әбисенә: “Икесе дә бер үк жирдә үскән чәчәкләрнең берсе нигә каралган? Бер дә чәчәккә охшамаган ул. Әйдә, аны йолкып ташлыйбыз”, – дигән.

Әбисе исә оныгына болай дип җавап биргән:

- Улым, янып торган чәчәк яхшы күңелле кешегә, ә карасы сиңа охшаган. Әйдә, без чәчәкне өзмичә генә терелтеп карыйк. Син тәртипле булсаң, олыларга каршы дәшмәсәң, күңелең дә сафланыр. Боларны белеп, кара чәчәк тә янып тора башлар.

Малай әбисенен сүзләрән бик яхшы аңлаган һәм исендә калдырган. Шул вакыттан жир йөзәндә акыллы, тәртипле, уңган малайлар саны тагын бергә арткан.

(Р. Гафуровтан)

9. Бер тыңлаусыз малай яшәгән.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

10. Малайны әбисе янына күрше шәһәргә илтәләр.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

11. Малай әбисенен генә сүзләрән тыңлый.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

12. Беркөнне әби белән малай урманга баралар.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

13. Алар аланда ике янып торган чәчәк күрәләр.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

14. Малай, гажәпләнеп, әбисеннән сорый.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

15. Бер чәчәкне өзеп атарга булалар.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

16. Малай тәртиплеләнә.

1) текстка туры килә

2) текстка туры килми

17. Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А – Е и заголовками 1 – 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую цифру только один раз. В задании есть один лишний заголовок.

1. Кырмыскаларның файдасы

2. Кошларның өлеше

3. Зыянга киткән көч

4. Аланны төзекләндерерләр

5. Урманның саф һавасы

6. Табигый даруханә

7. Гаеплеләр билгеле

8. Аланны туздырганнар

А. Бүген урман жәнлекләре һәм кош - кортлары бик ачулы. Кичә генә чәчәк аткан аланны танырлык түгел. Агач төбәндәге кырмыска йорты да, куе куаклыктагы кош оялары да туздырылган, үләннәр тапталган. Тирә – якта чүп – чар аунап ята.

Ә. Әйе, ял итэргэ килгэн кешелэрнең эше бу. Алар гына моңа сәләтле. Биредә якшәмбедә алар гына булдылар.

Б. Ә бит урман жәнлекләре, кош – кортларының бер генә көне дә файдалы эшсез үтми. Кырмыскалар – урман санитарлары. Алар тирә – якны зарарлы бөжәкләрдән чистарталар.

В. Кошлар да, балаларын тәрбияләү белән бергә, үсемлекләрне, ағачларны зарарлы бөжәкләрдән коткаралар. Әле шуның өстенә, матур сайраулары белән, безнең күңелләргә күтәрәләр, яхшы кәеф өстиләр.

Г. Ә төрле – төрле үләннәр, хуш исле чәчәкләр, урман жиләк – жимешләре менә дигән табигый дәва бирәләр бит! Урман – табигый даруханә. Барлык авырулардан да монда дәва табарга мөмкин.

Д. Әле кешеләр, оялмыйча, үзләрен акыллы, көчле дип атыйлар. Әнә карагыз әле. Чынлыкта, аларның көче ямьле, шифалы әйләнә – тирәнә жимерүгә китә бит!

Е. Ә урман хужалары нишләсен инде? Бу тәртипсезлекләргә, әлбәттә, алар торгызырлар. Йортларын да яңадан ясарлар, кош ояларын да төзекләндерерләр. Ләкин күңелләрендәге яралары тиз генә төзәлмәс шул, кәефләргә күтәрелмәс. Кешеләргә бөтенләй үпкәләмәсәләр ярый инде...

Текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
Исемнәр							

3 нче бүлек

Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18 – 25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18. Их, яратам да соң кышкы _____ !	УРМАН
19. Ял көнендә чаңгы алам һәм урманга _____ .	АШЫГЫРГА
20. Кар _____ эзләр күп.	ӨС
21. Яхшылап карасаң, ул _____ төлке күп нәрсә белергә мөмкин.	ЭЗ
22. Менә тычкан эзләре, ә алар _____ төлке эзләре күренә.	ЯН

23. Күрәсең, хәйләкәр төлке зуррак _____ өметләнгән.	ТАБЫШ
24. Эзләреннән буталчык элмәк ясаган _____ тоту жиңел булмас.	КУЯН
25. Урманга житкәндә генә, куянга тагын бер куркыныч яный: саескан табыш барлыгын мәче башлы _____ житкерә.	ЯБАЛАК

Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26 – 32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию.

26. Сугышның беренче көннәрендә үк илебезнең _____ шәһәрләрендә шәфкать туташлары курслары ачыла.	ТӨР
27. Монарчы “Азат хатын” журналында әдәби _____ булып эшләгән Мәдинә Гайнетдинова да шушы курсларга керә.	ХЕЗМӨТ
28. Курсларны _____, аны Казандагы инвалидлар госпиталенә шәфкать туташы итеп жибәрәләр.	ТӘМӘМ
29. Сугышчыларның кайсысының аягы, кайсысының кулы юк, ә кайберләре ике _____ да калган.	АЯК
30. Кызганулы күз яшьләрен _____ күрсәтергә ярамый.	ЯРА
31. Шәфкать туташлары авыруларны _____, _____ ашаталар, юындыралар, туганнарына хатлар язалар.	ДӘВА

32. Госпитальдә кино – концерт күрсәткән көннәрдә авыруларның йөзәндә елмаю күрү жанга _____ бирә.	РӘХӘТ
--	-------

4 нче бүлек

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

33. Поздравьте друзей, победивших в первенстве школы по волейболу.

34. Уточните у родителей, где будете отмечать 80 – летие бабушки.

35. Поинтересуйтесь у друга (подруги), почему ему (ей) нравится профессия врача.

36. Спросите у учителя татарского языка, когда вы пойдете с классом в музей Мусы Джалиля.

37. Поздравьте одноклассника с днем рождения и пожелайте ему здоровья, счастья и успехов.

38. Сөз татар дуствыгыздан хат алдыгыз. Шушы сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз. Язма эшегез 80 сүздән торырга тиеш.

... Безнең мәктәптә бик күңелле кичә үткәрелде. Ул Халыкара туган тел көненә багышланган иде. Безнең мәктәптә уннан артык милләт балалары укый. Алар туган телләре турында кызыклы чыгышлар ясадылар.

... Ә сезнең мәктәптә Халыкара туган тел көнен ничек билгеләп үтәләр? Сездә нинди чаралар үткәрелә? Синеңчә, туган телләргә саклау өчен, нәрсәләр эшләргә кирәк?

8 нче вариант

Әсәдуллина Фәния Фарук кызы,
«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишете в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

14. 1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Ә, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

1. Тимер юл вокзалында.
2. Билет кассасында.
3. Мәктәптә.
4. Кибеттә.
5. Паркта.

Ответ:

Диалог	А	Ә	Б	В
Место действия				

6. 2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списков 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

1. Сөйләүче Сөембикә манарасы турында әйтә.
2. Сөйләүче Казан шәһәре турында әйтә.
3. Сөйләүче Татар дәүләт академия театры турында әйтә.
4. Сөйләүче Миллениум күпере турында әйтә.
5. Сөйләүче “Ривьера” аквапаркы турында әйтә.

6.Сөйләүче “Кырлай” паркы турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3-8 обведите цифру 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Сабан туе мәйданда үткәрелә.

- 1) кечкенә
- 2) зур
- 3) ерак

4. Сабан туенда иң зур ярыш -

- 1) чүлмәк вату
- 2) ат чабышы
- 3) көрәш

5. Самат ... катнашкан.

- 1) ат чабышында
- 2) капчык киеп йөгәрүдә
- 3) йөгәрүдә

6. Алсу авылда Сабан туенда

- 1) булган
- 2) булмаган
- 3) булырга

7. Сабан туенда артистлар

- 1) сөйләшәләр
- 2) бииләр
- 3) оештыралар

8. Сабан туе кунаклары ... ял итәләр.

- 1) кичен
- 2) сагынып
- 3) рәхәтләнәп

По окончании выполнения заданий 1 - 8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведённых утверждений 9-16 соответствует содержанию текста (1-текстка туры килә), какие не соответствуют (2-текстка туры килми).

--

Хәзер нинди генә компьютерлар юк! Соңгы вакытларда кибетләрдә бик кечкенә компьютерларны күрергә мөмкин. Аларны «персональ кесә компьютерлары» дип йөртәләр.

Алар бик җиңел, 100-200 грамм, ләкин бөтен эшләргә дә башкаралар. Кирәк булса, рәсем ясайсың, җыр тыңлайсың, фильм карыйсың, текст язасың, уеннар уйнайсың, Интернетка керәсең. Димәк, бу бик уңайлы әйбер.

Ләкин мондый компьютер бик кечкенә, шуңа күрә анда уен, җыр компакт-дискын куярга мөмкин түгел. Чөнки ул үзе дә компакт-диск кебек зурлыкта бит. Шуңа күрә кесә компьютерын гади персональ компьютерга тоташтыралар.

Кесә компьютерының сенсор экраны «тычкан» белән клавиатураны алыштыра. Дисплей буенча йөрергә махсус каләм (стилус) бар. Экранда башта электрон клавиатураны, аннан соң кирәкле тәрәзгә ачасың һәм үзең теләгән эшкә эшли аласың.

Кесә компьютерлары арзан түгел, бәяләре гади компьютерларныкы кебек.

Кесәдә - компьютер!

Бу, минемчә, бик кызык! («Сез беләсезме?»)

9. Хәзер компьютерлар бик күп төрле.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

10. Соңгы вакытларда кибетләрдә бик кызык компьютерларны күрергә мөмкин.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

11. Алар бик кечкенә.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

12. Анда уен, җыр компакт-дискын куярга мөмкин.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

13. Кесә компьютерын гади персональ компьютерга тоташтыралар.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

14. Кесә компьютерының сенсор экраны клавиатураны алыштырмый.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

15. Кесә компьютерлары арзан.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

16. Кесә компьютерлары кыйбат.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

17.

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами <u>A - E</u> и заголовками 1 - 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок.

Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Сергейның бассейнга йөрүе.
2. Сергейның мәктәпкә баруы.
3. Сергей белән булган хәл.
4. Сергейның хәлен белү.
5. Сергейның миңа рәхмәте.
6. Дуслыгыбыз бик нык, көчле.
7. Сергейга өй эшләре буенча ярдәм итү.
8. Минем якын дустым.

А. Минем бик якын дустым бар. Аның исеме - Сергей. Без Сергей белән күрше йортларда яшибез. Без бер мәктәптә, бер сыйныфта укыйбыз. Спорт секциясенә дә бергә йөрибез.

Ә. Беркөнне тренировкада Сергейның аягы сынды. Аны хастаханәгә алып киттеләр. Мин дустым өчен бик борчылдым. Сергейга операция ясадылар.

Б. Мин аның янына барып йөрдем, аңа кызыклы китаплар, әнием пешергән тәмле ризыклар алып бардым. Сергей белән озаклап сөйләшеп утыра идек.

В. Тиздән Сергей сәламәтләнде һәм өенә кайтты. Эшлисе эшләремне тәмамлап, һәр көнне Сергейларга кереп йөрдем. Аңа өй эшләрен әзерләргә ярдәм иттем.

Г. Сергей 2-3 айдан соң мәктәпкә йөри башлады. Без бергә мәктәпкә бардык, дәресләрдә бергә утырдык, бергә мәктәптән кайттык.

Д. Безнең дуслыгыбыз тагын да ныгыды. Киләчәктә дә без Сергей белән дус булырбыз.

Е. Сергейның әтисе дә, әнисе дә миңа зур рәхмәт әйттеләр. Сергей үзе дә миңа бик рәхмәтле булды. Мин дә шатландым, чөнки авыр чакта дустьма аз булса да ярдәм иттем, аңа көч, ышаныч бирергә тырыштым. Дуслык авырлык килгәндә сынала бит.

текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
исемнәр							

3 нче бүлек

Ответы на задания 18 – 32 запишите в бланке ответов №1 справа от

номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишется в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18-25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18

... барганда , мин тротуардан барам.	МӘКТӘП
--------------------------------------	--------

19

Урам аша чыкканда, мин светофорга	КАРАРГА
---	---------

20

Без юлда йөрү кагыйдәләрен	ӨЙРӘНЕРГӘ
----------------------------------	-----------

21

Юл аша сак булыгыз!	ЧЫГАРГА
---------------------------	---------

22

Юл аркылы чыкканда, башта ... кара.	Уң
-------------------------------------	----

23

... кеше юл йөрү кагыйдәләрен төгәл үти.	ӘДӘП
--	------

24

... кеше юл йөрү кагыйдәләрен төгәл үтәми.	ТӘРТИП
--	--------

25

Светофор – жәяүленең дә, ... да дуcты.	ТРАНСПОРТ
--	-----------

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26 – 32.

26

Мәктәбебез бер атна шау-гөр килде, чөнки ... кунаклар килә.	КАЗАН
---	-------

27

Без ... жырлар, шигырьләр өйрәндек.	ТАТАР
-------------------------------------	-------

28

Ниһаять, көтелгән кунаклар	МӘКТӘП
----------------------------------	--------

29

Без аларга зур концерт	ӘЗЕРЛӘРГӘ
------------------------------	-----------

30

Элбәттә, татарча жырладык,	СӨЙЛӘРГӘ
31	
Түгәрәк өстәл янында кунаклар белән сөйләшү	БУЛЫРГА
32	
Без ... белемнәребезне күрсәттек.	АЛАР

*По окончании выполнения заданий **18 – 32** не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1*

4 нче бүлек

*Для ответа заданий 33 – 38 используйте бланк ответов №2.
При выполнении заданий 33 – 38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным в бланке №2.
Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.*

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

33. Спросите у друга (подруги), какие татарские песни он (она) знает.

34. Как скажете родителям о том, что вы хотите побывать в Национальном музее Республики Татарстан.

35. Предложите брату пойти на праздник Сабантуй.

36. Сообщите друзьям, что команда вашего класса победил в соревнованиях по футболу.

37. Поздравьте дедушку с Днем Победы.

38. Сөз татар дуслыгыдан хат алдыгыз. Сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз.

Язма эшегез **80** сүздән торырга тиеш.

*... Минем дусларым күп. Буш вакытымда мин алар белән аралашырга яратам. Без Интернет аша да, телефоннан да, очрашып та аралашабыз. Дуслар белән бик күңелле.
... Ә синең дусларың күпме? ... Сөз ничек аралашасыз? ... Очрашкан, кая барасыз, нәрсә турында сөйләшәсез?*

Кушымта. Аудирование

Задание 1

Диалог А

-Хәерле көн! Поезд ничә минуттан килә?

- 5 минуттан. Карагызчы, сөз кырыда торасыз.

-Ничек?

- Менә бу сызыкны узарга ярамый.
- Рәхмәт, кисәттегез.

Диалог Ә

- Сәлам, дуслым!
- Сәлам!
- Хәлләр ничек?
- Яхшы, рәхмәт. Ә син нихәл?
- Ярыйсы. Хәзер нинди дәрес була?
- Тарих дәресе.

Диалог Б

- Гафу итегез, Сездә татарча-русча сүзлекләр бармы?
- Әйе, бар. Сызгә нинди сүзлек кирәк: зурмы, кечкенәме?
- Кечкенә сүзлек.
- Рәхим итеп карагыз. Шундый ярыймы?
- Әйе, шундый кирәк. Бу сүзлек ничә сум?
- Житмеш биш сум.
- Алам.

Диалог В.

- Әйтегез әле, бүген “Ак Барс” командасы кайсы команда белән уйный?
- ”Локомотив” белән.
- Бу уенга билетлар бармы?
- Юк, сатылып бетте инде.
- Кызганыч, ә икенче уен кайчан була икән?
- Берсекөнгә. “Ак Барс” белән “Салават Юлаев” очраша.
- Шул уенга ике билет бирегез әле.
- Яхшы.

Задание 2

Сөйләүче А

Казанда күнел ачу парклары күбрәк жәй белән бәйле. Ул Мәскәү районында, Казансу елгасы ярында урнашкан. Монда төрле аттракционнар, кафелар, сәүдә нокталары эшли. Төп урынны күзәтү тәгәрмәче(колесо обозрения) алып тора.

Сөйләүче Ә

Казанның иң күренекле архитектура истәлегә. Манараның гомуми биеклегә – 58 метр. Манара жиде катлы.

Сөйләүче Б

Искиткеч матур шәһәр. Ул- Татарстан Республикасының башкаласы. Анда миллионнан артык кеше яши.

Сөйләүче В

Ул Галиясгар Камал исемен йөртә. Кабан күле буендагы бик матур бинада урнашкан. Театрда драмалар, комедияләр куела.

Сөйләүче Г

Ул Казансу елгасы аша үтә. Күпергә 45 м биеклектәге “М” хәрефе формасында пилон куелган.

Задание 3-8

Алсу: Сәлам, Самат!

Самат: Исәнме, Алсу!

Алсу: Самат, сездә Сабан туге ничек уза?

Самат: Бик кызыклы уза.

Алсу: Сөйлә әле.

Самат: Яхшы, тыңла. Сабан туге су буенда зур мәйданда үткәрелә. Иң зур ярыш, әлбәттә, көрәш. Башта балалар, аннары яшүсмерләр, ә ахырдан иң көчлеләр көрәшә. Сабан туге батырларына сарык тәкәсе биреләр.

Алсу: Ат чабышы да буламы?

Самат: Бик күңелле була. Иң зур бүләкләрнең берсе ат чабышында жиңүчегә бирелә.

Алсу: Бәйрәмдә нинди милли уеннар оештыралар?

Самат: Капчык киеп йөгөрү, капчык белән сугышу, чүлмәк вату. Сездә дә шулаймы?

Алсу: Әйе. Бездә әле колгага да менәләр.

Самат: Бездә дә шулай. Колгада я этәч, я башка әйбер була.

Алсу: Ә синең уеннарда катнашканың бармы?

Самат: Бар. Мәктәптә укыганда, мин йөгөрүдә катнаша идем. Хәтта бүләкләр дә алганым булды.

Алсу: Бәйрәмдә артистлар да чыгыш ясыйлармы?

Самат: Әйе. Жырлыйлар да, бииләр дә, гармунда да уйныйлар

Алсу: Сабан туге кунаклар күп кайтамы?

Самат: Бик күп кайталар. Минемчә, алар ел буге авылны сагынып яшиләр.

Алсу: Дөрөс әйтәсең. Авылга кайткач, алар рәхәтләнеп ял итәләр.

Самат: Ә синең Казан Сабан тугеда булганың бармы?

Алсу: Бар, ләкин авылныкы миңа күбрәк ошый.

Самат: Миңа да.

Алсу: Ярый, Самат, сау бул, уңышлар сиңа. Очрашырбыз әле.

Самат: Сиңа да уңышлар, Алсу, сау бул. Бәлки Казан Сабан тугеда күрешербез.

9 нчы вариант

Яннаева Рима Хәйдәр кызы,

«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Ә, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

19. Кибеттә
20. Туган көндә
21. Китапханәдә
22. Кафеда.
23. Тимер юл вокзалында

Ответ:

Диалог	А	Ә	Б	В
Место действия				

24. 2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списков 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

19. Сөйләүче март ае турында әйтә.
20. Сөйләүче кыш турында әйтә.
21. Сөйләүче яз турында әйтә.
22. Сөйләүче жәй турында әйтә.
23. Сөйләүче көз турында әйтә.
24. Сөйләүче октябрь ае турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3-8 обведите цифру 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

3. Азатның ... бар.

- 10) “5” билгесе
- 11) зур шатлыгы
- 12) тундырмасы

15. Азатка әти-әнисе ... бүләк иткән.

- 10) циркка билет
- 11) диск
- 12) ноутбук

16. Азат компьютерда ... белми.

- 10) текст җыя
- 11) эшли
- 12) уйный

17. Курслар житәкчесе- Маратның... .

- 8) укытучысы
- 9) әнисе
- 10) абыйсы

18. Азат компьютерда эшләргә өйрәнергә

- 10) тели
- 11) теләми
- 3) бик риза

19. Компьютер курслары ... булачак.

- 10) түләүле
- 11) бушлай
- 12) ял көнендә

По окончании выполнения заданий 1 - 8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведенных утверждений 9-16 соответствуют содержанию текста (1 – текстка туры килә), какие не соответствуют (2- текстка туры килми).

Милли ашлар

Озак яшәүнең сере гади: тауларда яшәргә кирәк, һәрвакыт хәрәкәтгә булырга һәм иң мөһиме- дөрес тукланырга кирәк. Дөрес туклануга нәрсәләр керә? Күбрәк үсемлек ризыклары, яшелчә һәм җиләк-җимеш, сөт ризыклары, ә итне бик сирәк ашарга кирәк.

Баллы ашамлыklar тешләргә бик зарарлы, ә камыр ризыклары ашкайнату органнарына зарарлы. Ә менә коко-кола кебек эчемлекләргә химик препаратларга тиңлиләр. Чипсы нерв системасын какшата һәм төрле теш авыруларын китереп чыгара. Пепси-кола аллергия, шикәр диабеты, ашказаны һәм бавыр авырулары, баш авырту китереп чыгара, хәтерне начарайта, күрү сәләтен киметә.

Димәк, дөрес тукланмау сәламәтлеккә бик зарарлы тәэсир итә. Шуңа күрә дөрес туклану мөһим. Шуңа карамастан, һәр халыкның яраткан ашы була. Татар халыкның да төрле ризыклары бар. Алар: өчпочмак, гөбәдия, кыстыбый, токмачлы аш, бөлеш, чәкчәк һ.б.

Минем гаиләм-рус гаиләсе. Рус гаиләсе булса да, татар халык ашларын ашарга да, пешерергә дә яратабыз. Иң яраткан азыгыбыз өчпочмак. Бу ризыкны без ял көннәрендә гаиләбез белән әзерлибез. Әнием камыр баса, камыр жәя. Әтием ит турый. Ә мин бәрәңге, суган әрчим һәм турыйм. Әнием камыр басканда, суга яки сөткә май, йомырка, тоз сала һәм камырны өлешләргә бүлеп жәя. Аннары әтием белән эчлекне әзерлибез. Туралган бәрәңге, ит, суган һәм тәмләткечләр салабыз да өчпочмаклар ясайбыз. Өчпочмаклар 40-45 минут духовкада пешә. Алар пешкәч, майлыйбыз һәм табынга куябыз. Әтием өчпочмакны сөт белән, әнием һәм мин чәй белән ашарга яратабыз. Өчпочмак пешкән көн-безнең өчен бәйрәм көн кебек. Бәйрәмнәргә без гаилә белән пилмән, төрле салатлар ясарга яратабыз. Ә чәй эчәргә әнием чәк-чәк пешерә белми. Шуңа күрә без аны кибеттән сатып алабыз. Әгәр әниемнең вакыты булса, ул тортны үзе ясай. Үзе ясаган торт бигрәк тә тәмле була.

Рус халык ашларын без һәркөнне әзерлибез. Аңа пилмән, кәбестә ашы, чөгәндәр ашы, кәбестә һәм балык пироглары керә. Әбием кайнар ашлар әзерләргә пироглар пешерергә ярата. Әтием нәрсә пешерсәк тә, рәхмәт әйтеп, яратып ашый.

9. Озак яшәүнең сере гади: спорт белән шөгыльләнәргә, дөрес тукланырга, тәмәке тартмаска кирәк.

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

10. Дөрес туклану мөһим түгел.

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

11. Минем гаиләм - рус гаиләсе.

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

12. Әтием суган, ит турый.

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

13. Өчпочмаклар 20-25 минут духовкада пешә.

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

14. *Рус халык ашларын без һәркөнне әзерлибез.*

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

15. *Әнием чәк-чәк пешерә белми.*

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

16. *Без чәкчәкне кибеттән сатып алабыз.*

1)Текстка туры килә 2) Текстка туры килми

17.

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами A - E и заголовками 1 - 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Казанда экскурсиядә.
2. Иң күркәм манара.
3. Сөембикә – гүзәл хатын.
4. Кызыл кирпичтән төзелгән манара.
5. Манараның эшләнеше.
6. «Егылучы манара»
7. Манара турында риваять
8. Архитектура символы

А. Сөембикә манарасы – Казандагы милли архитектура һәйкәлләренең иң күркәме һәм иң атаклысы. Калабызга килгән кунаклар аның мәһабәт һәм күккә ашып торган матур эшләнешенә сокланалар.

Ә. Сөембикә манарасы жиде кат итеп кызыл кирпичтән төзелгән. Нигезнең тигез утырмавы сәбәпле, ул акрынлап көнчыгыш тарафына авышкан. Бу авышлык 1960 нчы елларда 1 метр 69 сантиметр булса, хәзер инде 1 метр 84 сантиметрға житте.

Б. Мондый манаралар дөньяда санаулы гына. Шулар арасыннан Италиядәге Пиза манарасын «Егылучы манара» дип тә атыйлар.

В. Манараның биеклегенә – 58 метр, нигез мәйданы – 140 квадрат метр, архитектурасы сирәк очрый торган алымнар белән эшләнгән. Манара стеналарының эчке ягында, каттан катка менү өчен, тар һәм текә баскычлар ясалган. Нәфис итеп эшләнгән тәрәзә уемнарыннан шәһәр һәм аның тирә-ягындагы манзараны күзәткәндә, ирексездән бабаларыбыз гомер кичергән ерак заманнар, Сөембикәнең аянычлы язмышы турында уйланасың.

Г. Сөембикә Нугай князьләренең олысы Йосыф кызы булган. Тарихта, әдәбиятта ул гүзәл, мөлаем, кешелекле һәм акыллы хатын итеп сурәтләнә.

Д. Сөембикә манарасы хакында төрле риваятьләр яши. Шуларның берсе. Иван Грозный Сөембикә турында ишетә. Аңа гашыйк була. Сөембикәне үзенә кияүгә чыгарга үгетли. Патшабикә ризалаша, ләкин үзенә шартын куя, имеш. Жиде көн эчендә биек манара төзәргә куша. Иван Грозный жиде көн эчендә Казанда жиде катлы манара төзетә. Патшабикә манараның өске катына менеп аска ташлана...

Е. Сөембикә манарасы — Казанның танылган архитектура символы. Ул авышлы биналар санына керә. Якынча 1730 елларда манарага икебашлы бөркет урнаштырылды. 1980 елларда татар җәмагатьчелеге таләбе буенча манарада Ислам символы — ярым ай урнаштырылды.

текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
исемнәр							

3 нче бүлек

Ответы на задания 18 – 32 запишите в бланке ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишется в отдельной клеточке в соответствии приведёнными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18-25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

18

Безнең ел фасылларында нинди үзгәрешләр була?	ЯК
---	----

19

Яз, көннәр озая, төннәр кыскара.	ҖИТ
--	-----

20

..... чәчәкләр шытып чыга.	БЕР
----------------------------	-----

21

Бакчаларда эш башлана: жир казу, тырма белән тырмалау, орлыкларны	ӘЗЕРЛӘ
---	--------

22

Ләкин соңгы елларда табигать үзгәрә: җәй я коры һәм эссе, я һәм яңгырлы була.	САЛКЫН
---	--------

23

..... соң көз килә.	ЖӘЙ
---------------------	-----

24

Бакча-парклар,, әрәмәлекләр сары, кызыл, алсу төсләргә керә.	УРМАН
--	-------

25

..... киемнэрен беренчелэрдэн булып каеннар сала башлый.	ЖӘЙ
--	-----

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26 – 32.

26

Аяк кар шыгырдый.	АСТЫ
-------------------------	------

27

Елгаларда, боз калыная	КҮЛ
------------------------------	-----

28

Февральдә бураннар да, да була	САЛКЫН
--------------------------------------	--------

29

Кайбер температура 35 градуска кадәр төшә.	КӨН
--	-----

30

..... берәз жылыта башлый.	КӨНДЕЗ
----------------------------	--------

31

Ай буена көн ике сәгатькә арта.	ОЗЫН
---------------------------------------	------

32

Соңгы айның күп- ул кырларга мул итеп кар ташый.	ЭШ
--	----

По окончании выполнения заданий 18 – 32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1

4 нче бүлек

**Для ответа заданий 33 – 38 используйте бланк ответов №2.
При выполнении заданий 33 – 38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным в бланке №2.**

Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

33. Спросите у друга (подруги), в какой квартире он живет.

34. Сообщите друзьям, что вы на каникулах побывали в Англии.

35. Предложите другу (подруге) пойти на спектакль.

36. Поинтересуйтесь у бабушки, теплая ли ее квартира.

37. Поздравьте дедушку с днем рождения.

38. Сөз татар дуслыгыдан хат алдыгыз. Сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз.

Язма эшегез **80** сүздән торырга тиеш.

...Быел мин туган көнемне кафедра билгеләп үттем. Бәйрәмгә дусларымны чакырдым. Туган көнем бик күңелле узды: биедек, җырладык, музыка тыңладык, төрле уеннар уйнадык.

....Синең туган көңең кайчан була? Туган көңең кемнәрне чакырасың? Туган көңең, гадәттә ничек уза?

Кушымта. Аудирование

Задание 1

Диалог А

А: Исәнме, Алсу. Туган көңең белән котлыйбыз.

Ә: Рәхмәт. Рәхим итегез. Түргә узыгыз.

А: Барысы да бик тәмле, Алсу.

Ә: Өчпочмактан, чәкчәктән авыз итегез. Тартынмагыз, сыйланыгыз.

А: Сыегыз өчен зур рәхмәт. Сау булыгыз.

Ә: Килүегез өчен рәхмәт. Тагын килегез.

Диалог Ә

А: Исәнмесез!

Ә: Хәерле көн!

А: Әйтегез әле, Симферопольгә билетлар бармы?

Ә: Бар. Сөзгә кайсы көнгә кирәк?

А: 10 нчы июльгә 2 билет кирәк.

Диалог Б

А: Хәерле көн!

Ә: Исәнмесез!

А: Гафу итегез, миңа ярдәм кирәк иде, булышыгызчы!

Ә: Бик рәхәтләнеп.

А: Мина Габдулла Тукайның “Шүрәле” әсәре кирәк иде, сездә бармы?

Ә: Әйе, бар. Рәхим итегез!

А: Бик зур рәхмәт сезгә!

Диалог В

А: Хәерле көн!

Ә: Исәнмесез!

А: Миңа ипи, алма кирәк.

Ә: Алманың ниндие кирәк?

А: Әнием кызылын алырга кушты.

Ә: Ничә кило аласыз?

А: 2 кило үлчәп бирегез.

Ә: Тагын нәрсәләр кирәк?

А: Башка нәрсә кирәкми. Рәхмәт. Сау булыгыз.

Задание 2

Сөйләүче А. Көннәр жылынды. Кояш күбрәк жылыта. Түбәләрдән тамчылар тама. Жылы яклардан туган якларына кошлар кайта. Кошлар үзләренә оя ясыйлар. Авылдагы кешеләр чөчүгә зерләнәләр.

Сөйләүче Ә

Жир ак юрган ябынды. Бар жирдә ап-ак мамык кебек кар ята. Көннәр салкынайтты. Балалар таудан чанада, чаңгыда шуалар. Малайлар шугалакта рәхәтләнеп хоккей уйныйлар.

Сөйләүче Б

Бу-елның иң гүзәл вакыты. Бөтен жирдә яшеллек. Кошлар сайрый. Зәңгәр күктә кояш кыздыра. Жылы яңгырлар ява. Болында чуар күбәләкләр чәчәкләргә кунып уйныйлар. Яшелчә, жиләк-жимеш, игеннәр өлгәрә.

Сөйләүче В

Көннәр матур, жылы. Агачларда яфраклар саргая, кызара. Көн белән төн тигезләшә. Жылы якта яшәүче кошлар китәргә жыена башлыйлар. Алар инде сайрамый. Күктә торналар, кыр казлары очып йөриләр.

Сөйләүче Г

Менә язның беренче ае да килеп житте. Кыш әле китеп өлгөрмәгән. Китәргә уйламый да кебек. Кар-бураннар туктамый. Салкынлык та кимеми. Ләкин инде кояш бөтенләй башкача карый. Түбәләрдән әкрәләр тамчы тама. Тавыклар кояшта жылыналар.

Задание 3-8

Азат: Сәлам, Марат!

Марат: Исәнме, Азат!

Азат: Марат, бүген минем зур шатлыгым бар.

Марат: Әйт тизрәк, нинди шатлыгың бар?

Азат: Миңа эти-әнием туган көнемә ноутбук бүләк итте.

Марат: Ш-ә-ә-п! Мин синең өчен бик шат! Ә син компьютерда эшли беләсеңме?

Азат: Юк шул, мин компьютерда эшли белмим.

Марат: Борчылма. Әйдә мин сиңа ярдәм итәм. Компьютерда эшләргә өйрәнү өчен махсус курслар эшли, курслар житәкчесе- минем абыем. Бүген аның белән сөйләшә алам.

Азат: Бу бик яхшы булыр. Сөйләш әле, зинһар. Мин бик риза.

Марат: Син дә, Азат, эти-әниең белән сөйләш, чөнки курслар өчен түләргә кирәк.

Азат: Әлбәттә, сөйләшәм.

Марат: Миңа шалтырат, яме.

10 нчы вариант

Яруллина Гөлишат Мөнир кызы,

*«Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
аерым фәннәр тирәнтен өйрәнелә торган 15нче гомуми урта белем бирү
мәктәбе» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесенең
беренче квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы*

1 нче бүлек

Ответом к заданиям 1 и 2 является последовательность цифр, запишите её в бланке ответов № 1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Вы услышите четыре коротких диалога, обозначенных А, Ә, Б и В. Определите, где происходит каждый из этих диалогов. Используйте каждое место действия из списка 1-5 только один раз. В задании есть одно лишнее место действия.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Место действия:

1. Урамда.

2. Бассейнда .
3. Ашханәдә.
4. Циркта.
5. Зоопаркта.

Ответ:

Диалог	А	Ә	Б	В
Место действия				

2. Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, в списке 1 – 6. Используйте каждое утверждение из списков 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение.

Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.

Утверждения:

1. Сөйләүче Казан шәһәре турында әйтә.
2. Сөйләүче Яшел Үзән шәһәре турында әйтә.
3. Сөйләүче Алабуга шәһәре турында әйтә.
4. Сөйләүче Әлмәт шәһәре турында әйтә.
5. Сөйләүче Яр Чаллы шәһәре турында әйтә.
6. Сөйләүче Чистай шәһәре турында әйтә.

Ответ:

Говорящий	А	Ә	Б	В	Г
Утверждение					

Вы услышите разговор двух друзей. В заданиях 3-8 обведите цифру 1, 2 или 3, соответствующую выбранному Вами варианту ответа. Вы услышите запись дважды.

25. Булат дигән тема узган.

- 1) “Башкортстан Республикасы”
- 2) “Татарстан Республикасы”
- 3) “Табигать белән бергә”

26. Татарстанны дип йөртәләр.

- 1) “зур елга иле”
- 2) “өч елга иле”
- 3) “дүрт елга иле”

27. Чулман - елгасының борынгы исеме.

- 1) Идел
- 2) Вятка
- 3) Кама

28. Республиканың иң зур байлыгы -

- 1) халык
- 2) нефть
- 3) газ

29. Татарстан флагында,, төсләр бар.

- 1) ак, зәңгәр, кызыл
- 2) яшел, ак, кызыл
- 3) зәңгәр, ак, кызыл

30. Татарстанның гербында сүрәтләнган.

- 1) ак аю
- 2) ак бүре
- 3) ак барс

По окончании выполнения заданий 1 - 8 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов № 1.

2 нче бүлек

Прочитайте текст. Определите, какие из приведённых утверждений 9-16 соответствует содержанию текста (1-текстка туры килә), какие не соответствуют (2-текстка туры килми).

Өзелгән чәчәкләр

Әхмәт көндез шәһәр бакчасына керде. Бераз йөрде дә чәчәк түтәлләре янындагы яшел эскәмиягә килеп утырды. Саф, жылы һавада чәчәкләрнең хуш исләре аңкып тора. Әхмәт шул чәчәкләргә кызыгып утырды. Якын-тирәдә кешеләр юклығын күргәч, ашыга-ашыга, дүрт чәчәк өзеп алды. Иң матурларын гына өздеп дип шатланды. Чәчәкләрне өйгә алып кайтты.

- Нинди матур чәчәкләр! Берсе ак, икенчесе кызыл, өченчесе ал, ә дүртенчесе сары. Нинди матурлар! Рәхмәт, улым! Зур үс! Кайдан алдың мондый матур чәчәкләрне? – дип сорады.

Әхмәт мактанып:

- Мин табам инде. Чәчәкләрнең кайсысы матур икән миннән сорасыннар, - диде.

- Улым, кайдан алдың? Кем бирде соң бу чәчәкләрне?

- Бакчада түтәлдән өздеп.

Ананың йөзе үзгәрдә. Ачулы гажәпләнү белән:

- Бакчадан өздеңме? – дип сорады.

- Өссә, нәрсә булган? Нигә аңа гажәпләнәсең? Минне бит бер кем дә күрмәде, - дип, Әхмәт әнисен тынычландырырга тырышты. Чәчәкләр ананың кулыннан идәнгә төштеләр. Әнисе бераз сүзсез торды да чәчәкләрне идәннән алып Әхмәткә сузды.

- Мә, ал. Бу миңа бүләк түгел, бу миңа хәсрәт. Яхшы бала әнисенә хәсрәт китерми. Мә, кайдан алгансың, шунда илтеп куй, - диде дә икенче бүлмәгә кереп китте.

Әхмәт кулындагы чәчәкләргә уйчан караш белән карап торды. Шулай уйланып торганнан соң, чәчәкләрне газетага төреп, бакчага китте.

9. Әхмәт кичен шәһәр бакчасына керде.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

10. Әхмәт кешеләр юклыгын күргәч дүрт чәчәк өзеп алды.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

11. Иң матурларын гына өздеп дип сөенде.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

12. Кемнән алдың мондый матур чәчәкләрне?

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

13. Урамда түтәлдән өздеп.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

14. Чәчәкләр әнисенең кулыннан идәнгә төштеләр.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

15. Әйбәт бала әнисенә хәсрәт китерми.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

16. Әхмәт кулындагы чәчәкләргә уйчан караш белән карап торды да бакчага китте.

1) текстка туры килә 2) текстка туры килми

17.

Прочитайте тексты и установите соответствие между текстами А - Е и заголовками 1 - 8. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок. Получившуюся последовательность цифр запишите в бланк ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. При переносе ответа на бланк следует указать только эту последовательность, без запятых, пробелов и прочих символов. Каждый символ пишите в отдельной клеточке в соответствии с приведёнными образцами.

1. Ишегалды малайлары
2. Көйгән, сулган чәчәкләр
3. Ашыгыч командировка
4. Матур бакча
5. Күрше әби
6. Балалар жәйге ялда
7. Фәсәхәт әбигә ни әйтермен?
8. Командировкада бакча күз алдымда торды

А. Янэшә күршебезул безнең. Көр күңелле, таза карчык. Яңа йортка күчкәч, көрәк-тырма тотып, иң беренче ишегалдына ул чыкты, өй түрендә казынырга тотынды.

Ә. Матур булып үсте бакча. Бигрәк тә чәчәкләре. Бакчасына карап карчык сөөнә, аннан бигрәк тә без, минем улларым. Үзебез эшкә киткәч, малайлар әби белән гел шул бакча тирәсендә чуалалар иде.

Б. Шулай өченче ел жәен олы улым лагерьга, кече улым әнисе белән авылга китеп бардылар. Өйдә берүзем калдым.

В. Ике көннән соң эшләгән жиремдә бик ашыгыч хәл килеп чыкты да мине командировкага ашыктырдылар. Самолет китәргә санаулы гына минутлар калган. Инде нишлләргә?

Г. Нишлисең, беркемгә берни дә әйтә алмыйча киттем шул көе. Ашым аш, йокым йокы булмады командировкада. Ни генә эшләсәм дә, шул бакча күз алдымнан китми.

Д. Шулай итеп, бер атна вакыт узды. Аэропорттан туп-туры өйгә ашыктым. Үзем барам, үземнең күз алдымда сулган, көйгән гөлләр, саргаешкан чәчәкләр...

Е. Барысы да беткәннәр, харап булганнар, Фәсәхәт әбигә ни әйтермен, күзенә ничек күренермен. Ә улларым? Алар да шул бакчаны сагынып кайтырлар, хәзер аларга да бик кадерле бит ул...

текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
исемнәр							

3 нче бүлек

Ответы на задания 18 – 32 запишите в бланке ответов №1 справа от номера соответствующего задания, начиная с первой клеточки. Каждый символ пишете в отдельной клеточке в соответствии приведёнными образцами.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18-25 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 18 – 25.

..... хәзер берничә мең яшь.	КИТАП
19	
..... башта балчыктан ясаганнар.	АЛАР
20	
Кирпечкә таяклар белән	ЯЗАРГА
21	
Ә Кытайда китапларны бамбук пластинкаларга язганнар.	БЕР
22	
..... моннан мең ел элек кулъязма китаплар булган.	ТАТАР
23	
Татар китаплары башта гарәп, аннан соң латин графикасы нигезендә һәм кириллица белән	БАСЫЛЫРГА
24	
Беренче рус китап исеме – Иван Фёдоров.	БАСУЧЫ
25	
Аңа һәйкәл куелган.	МӘСКӘҮ

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 26-32 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию 26 – 32.

26	
Безнең якның табигате	ТӨР
27	
Анда болыннар, киң басулар, куе урманнар да бик күп.	ЧӨЧӘК
28	
Андагы бер жирдә дә юк сыман.	МАТУР
29	
Авылыбызда бик ягымлы яши.	АВЫЛ
30	
Мин аларны:” Бик һәм намуслы халык”,- дип әйтер идем.	ЭШ
31	
Эшчән, чөнки кояшлы,, буранлы, жилле көннәрдә дә халкым хезмәттә.	ЯҢГЫР
32	

Алар туган Татарстаныма бүлэк итүчеләр.	ШАТ
---	-----

По окончании выполнения заданий 18 – 32 не забудьте перенести свои ответы в бланк ответов №1

4 нче бүлек

Для ответа заданий 33 – 38 используйте бланк ответов №2.

При выполнении заданий 33 – 38 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным в бланке №2.

Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.

В заданиях 33 – 37 необходимо написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

33.Спросите у библиотекаря, есть ли книга “Родной край”

34.Пожелайте родителям спокойной ночи.

35.Уточните у продавца, где находится хлебный отдел.

36.Скажите, что вы помогаете маме варить суп.

37.Спросите у мамы, что нужно купить в магазине “Магнит”.

38. Сез татар дустыгыздан хат алдыгыз. Сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз.

Язма эшегез **80** сүздән торырга тиеш.

*.....Миңа әнием “Сабантуй” газетасын яздырды. Мин аны бик яратып укыйм. Анда минем яшьтәшләрем турында бик кызыклы язмалар бар.
.... Сиңа татар телендә чыга торган нинди газета-журналлар ошый? Анда нинди мәкаләләрне яратып укыйсың? Дусларыңа нинди киңәшләр бирер идең?*

Кушымта. Аудирование

Задание 1

Диалог А

А:Гафу итегез, ә монда арысланнар бармы?

Ә:Әлбәттә. Син беренче тапкыр килдеңме?

А:Әйе.Бу читлектә нинди хайван яши?

Ә:Монда юлбарыс. Синең кемнәрне күрәсең килә?

А:Миңа маймыллар бик ошый.

Ә:Әйдә, мин сиңа күрсәтәм.

Диалог Ә

А:Сәлам, дуһтым!

Ә:Сәлам!

А:Алсу, әйдә дискотекаға барабыз.

Ә:Дискотека кайда була?

А:Мәктәптә.

Ә:Сәгать ничәдә була?

А:Сәгать сигездә.

Ә:Ярар. Миңа шалтыратырсың. Бергә барырбыз.

Диалог Б

А:Сәлам, Марат!

Ә: Сәлам, Айнур!

А:Марат, син йөзү белән күптән шөгыльләнәсеңме?

Ә:Әйе, өч ел инде.Мин сине беренче тапкыр күрәм.

А:Мин йөзү түгәрәгенә бер ай гына йөрим.

Ә:Уңышлар сиңа!

А:Бик зур рәхмәт!

Диалог В

А:Исәнмесез!

Ә:Хәерле көн!

А:Миңа токмачлы аш, бәрәңге һәм чәй бирегез әле.

Ә:Рәхим итеgez. Чәй янына өчпочмак алмыйсызмы?

А:Рәхмәт. Әлбәттә, алам.

Ә:Сездән 83 сум. Ашыгыз тәмле булсын.

А:Рәхмәт.

Задание 2

Сөйләүче А

Бу шәһәр Иделнең сул ягына, Казаннан 38 км ераклыкта урнашкан. Зурлыгы буенча Татарстанда 5нче урында тора. Аның мәйданы 37,73 кв.км. Бу шәһәр Чуваш һәм Марий Эл республикалары белән чикләшә. Монда йөз меңнән артык кеше яши. Шәһәр югары промышленность технологияләре белән горурлана ала. Мәсәлән, суыткыч чыгару буенча “Серго исемендәге завод”, корабльләр житештерүче “Торький исемендәге завод”.

Сөйләүче Ә

Бу – Татарстан Республикасында борынгы шәһәрләрнең берсе. 2007нче елда шәһәрнең мең еллыгын билгеләп үттеләр.Бу шәһәр урманнар арасында, Каманың сул ягына урнашкан. Казан шәһәреннән 200 км ераклыкта. Шәһәрнең мәйданы 41,1 кв. км. Зурлыгы буенча Тарстанда 7нче урында. Шәһәрдә 73 меңнән артык кеше яши. Атаклы рәссам И.И.Шишкинның картиналары бу шәһәрнең табигатен чагылдыра.

Сөйләүче Б

Бу шәһәр зурлыгы буенча Татарстанда икенче урында. Ул Казаннан 225 км ераклыкта урнашкан. Бу – яшь шәһәр. Шәһәрдә промышленность нык үскән. Ул үзенә “Камаз” йөк һәм җиңел машиналары белән горурлана ала.

Сөйләүче В

Бу шәһәр республикабызның башкаласы. Ул Идел елгасы ярына урнашкан, борынгы шәһәр. Ул зур мәдәни үзәк булып санала. Анда җиде театр, бик күп күнел ачу үзәкләре бар. Бу шәһәргә Россиянең өченче башкаласы дип тә әйтәләр. 2013 елда башкалабызда җәйге универсиада да узды.

Сөйләүче Г

Бу шәһәр республиканың үзәгендә, Казаннан 135 км ераклыкта урнашкан. Шәһәрнең мәйданы 19,24 кв. км. Монда 61 меңнән артык халык яши. Бөек Ватан сугышы елларында бу шәһәрдә атаклы кешеләр яшәгән: Анна Әхмәтова, Борис Пастернак, Марина Цветаева һәм башкалар. Шулай ук бу шәһәр үзенә сәгәтләре белән дә дан тотта.

Задание 3-8

Булат: Сәлам, Гүзәл!

Гүзәл: Исәнме, Булат! Булат, сез татар теленнән ниди тема уздыгыз?

Булат: “Татарстан Республикасы”, ә сез?

Гүзәл: Без “Табигать белән бергә” дигән тема узабыз. Булат, ә син Татарстан турында нәрсәләр белдең?

Булат: Бик күп мәгълүмат алдым. Татарстанны “дүрт елга иле” дип йөртәләр икән.

Гүзәл: Ә нинди елгалар соң алар?

Булат: Идел, Чулман, Нократ, Агыйдел.

Гүзәл: Чулман дигән елганы ишеткәнем юк. Бу нинди елга?

Булат: Чулман – Кама елгасының борынгы исеме.

Гүзәл: Чынлапмы? Менә кызык. Ә Татарстан бай республикамы?

Булат: Әлбәттә. Республиканың иң зур байлыгы – аның халкы.

Гүзәл: Булат, безнең республиканың дәүләт символикасы турында сөйлә әле.

Булат: Бик рәхәтләнеп. Дәүләт символикасына флаг, герб, гимн керә.

Гүзәл: Ә Татарстанның флагында нинди төсләр бар?

Булат: Яшел, ак, кызыл. Гүзәл, син Татарстанның гербында нәрсә сүрәтләнгәнне беләсеңме?

Гүзәл: Әлбәттә, беләм. Ак барс. Хәзер мин Татарстан турында бик күп беләм. Бик зур рәхмәт сиңа, Булат. Сау бул!

Булат: Сау бул, Гүзәл!

Шакирова Роза Зөфәр кызы,
*“Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районы
4 нче гомуми урта белем мәктәбе” муниципаль бюджет гомуми белем бирү
учреждениесенең югары квалификацион категорияле татартеле
һәм әдәбияты укытучысы*

Бердәм республика тестлары нәтижеләре күрсәткәнчә, 9 нчы сыйныф укучылары сүз ясалышы буенча (23 код, 26-32 биремнәр) күп хата жиһәрәләр. Укучылар кушымчалар ысулы белән яңа лексик мәгънәгә ия булган сүз ясарга, кайбер очракта, текст эчтәлегә таләп иткәнчә грамматик кушымча да өстәп ялгарга тиеш булалар. Укучылар продуктив сүз ясагыч кушымчаларны төрле мисаллар ярдәмендә истә калдырырга тиешләр, моның өчен төрле күнегүләр эшләнә.

Кушымчалар ялгап яңа сүз ясауның грамматик күренешләргә хас гомумиләштерү, абстракцияләү үзенчәлегә бар. Бу сүзләрнең конкрет лексик мәгънәләре төрле-төрле булса да, бертөрле кушымча белән ясалаган сүзләрдә гомумирәк мәгънә уртаклыгы бар, шуны укучыларга аңлату мөһим.

Тест биремнәрендә еш очраучы сүз ясагыч кушымчаларны санап китик.

1. –чы/-че исем ясагыч кушымчалар һөнәр исемнәре ясаганда еш кулланылалар (эшче, ташчы).
2. –лык/-лек исем ясагыч кушымчалары предметларның жыелу урынын һәм абстракт төшенчәләргә белдергән сүзләр ясый (сүзлек, батырлык).
3. –даш/-дәш; -таш/-тәш исем ясагыч кушымчалары бергә яшәгән, бергә эшләгән яки уртақ фикирләр затны белдергән сүзләр ясый (сыйныфташ, сердәш)
4. –лы/-ле кушымчалары сыйфат ясый, ә –лы/-ле кушымчалы сыйфатларның антонимнары –сыз/-сез сүз ясагыч кушымчалары белән ясала (тәмле – тәмсез).
5. –чыл/чел, –чан/-чән кушымчалары ярдәмендә характер билгесен белдерүче сыйфатлар ясала (ярдәмчел, эшчән).
6. –гы/-ге; -кы/-ке кушымчалары вакытны, урынны белдерүче сыйфатлар ясыйлар (кышкы, өске).
7. –ла/-лә; -лан/-лән кушымчалары фигыльләр ясыйлар (башла, шатлан).
8. -ча/-чә; -дай/-дәй, тай/-тәй кушымчалары белән охшату-чагыштыру рәвешләре ясала.

Сүз ясагыч кушымчалы сүзләргә истә калдыру, лексиканы баеп өчен түбәндәгә күнегүләргә эшләргә була.

Мәкальләргә тәржемә ит, ясагыч кушымчалы сүзләргә билгелә.

- 1) Дуслык ашаганда беләнми, эшләгәндә беләнә.
- 2) Балык сусыз тора алмый, кеше дуссыз тора алмый.
- 3) Бүгенгә эшнә иртәгә калдырма.
- 4) Тырышлык – зурлык, ялкаулык – хурлык.
- 5) Эшчән бәхетне эшендә табар.
- 6) Шикәр тәмле булса да, икмәкне алыштыра алмый.
- 7) Сәламәтлек – үзе бер бәхет.

8) Акыллы хезмәтенә ышана, акылсыз – өметенә.

9) Язгы хезмәт – көзгә хөрмәт.

Тест биремнәре үрнәгендә мөстәкыйль эш биреп, укучыларны белемәрен төрле ситуациядә кулланырга өйрәтәбез.

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами.

1. Беркем дә _____ яши алмый. / ИКМӘК

2. Көн саен иртәнге, _____ һәм _____ ашка икмәк кирәк.
/ КӨНДЕЗ (ТӨШ), КИЧ

3. Икмәк ашасаң, үзеңне _____ итеп тоясың. / КӨЧ

4. Кабарып пешкән кайнар коймак тагын да _____ була. /ТӘМ

5. Шулай да укучыларыбызның барысы да икмәккә кадерләп, _____ карыймы соң? / ХӨРМӘТ

(Жаваплар: икмәкsez; көндезге, төшке, кичке; көчле; тәмлерәк; хөрмәтләп)

1. Азалия - _____ айларда бик матур чәчәк ата торган үсемлек / КЫШ

2. Азалия оранжерея _____ булып санала. / ҮС

3. Шуңа күрә аны _____ үстерү шактый катлаулы. / БҮЛ

4. Чәчәк ату чорында _____ 18-20 градус булырга тиеш. / ЖЫЛЫ

5. _____ айларда бүлмәне биш-алты градуска кадәр _____ кирәк. /
КӨЗ, ЖЫЛЫ

(Жаваплар: кышкы; үсемлеге, бүлмәдә, жылылык, көзгә, жылытырга)

1. Безнең лагерь _____ Кама буена урнашкан / ЯМЬ

2. Тирә-якка _____ таратып, яр буенда учак яна. / ЯКТЫ

3. Лагерьга Кама буендагы _____ кунаклар килделәр. / ТӨЗЕ

4. _____ яңа шәһәрне һәм автозаводны ничек төзүләре турында сөйләделәр. / ЭШ

5. Аннан соң төзүчеләр балалар белән биеделәр, _____. /ЖЫР

6. _____ учак балаларга бик ошады. / ТӨН

(Жаваплар: ямьле, яктылык, төзелештән, эшчеләр, жырладылар, төнгә)

1. Әнием _____ ягымлы, сөйкемле кеше. / КОЯШ

2. Мин гел әнием кушканча _____ тырышам. / ЭШ

3. Мин әниемә бәйрәмгә кичә матур бүләк _____. / ХӘЗЕР

4. Әниемә озын гомер, _____, бәхет, _____ телим. / ШАТ, СӘЛАМӘТ

5. Зур үскәч тә әниемне үзе кебек _____ карармын. / КАДЕР

(Жаваплар: кояштай, эшләргә, хәзерләдем, шатлык, сәламәтлек, кадерләп)

ЖАВАПЛАР

Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының рус төркемнәрендәге
IX сыйныф укучыларына ТАТАР ТЕЛЕННӘН бердәм республика тесты

	1 вариант	2 вариант	3 вариант	4 вариант	8 вариант	9 вариант
1					2 5 3 1	5123
2					3 2 4 5 1	23516
3					2	1
4					3	3
5					2	3
6					3	1
7					3	2
8					1	3
9					2	2
10					2	1
11					1	1
12					2	2

13					2	2
14					1	1
15					1	1
16					1	1
17					2 4 6 5 3 7 8	5463827
18					якның	Китапларга
19					житкәч	Аларны
20					беренче	Язганнар
21					эзерләү	Беренче
22					салкынча	Татарларда
23					жәйдән	Басылганнар
24					урманнар	Басучысының
25					жәйге	Мәскәүдә
26					астында	Төрле
27					күлләрдә	Чәчәкле
28					салкыннар	Матурлык

29					көннәрдә	Авылдашлар
30					көндөзләрән	Эшчән
31					озынлыгы	Яңгырлы
32					эше	Шатлык

